

МАТЕРИАЛЫ
республиканского учебно-методического
круглого стола-семинара
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЫСШЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ»

Алматы
«Қазақ университеті»
2017

«Актуальные проблемы высшего образования»: материалы республиканского учебно-методического круглого стола-семинара. 21 февраля 2017 года. – Алматы: Қазақ университеті, 2017. – 119 с.

ISBN 978-601-04-2193-6

В сборнике представлены материалы республиканского учебно-методического круглого стола-семинара «Актуальные проблемы высшего образования», на котором были обсуждены вопросы реализации инновации в системе высшего образования, повышения качества образования, особенности преподавания экономических дисциплин в рамках образовательных программ КазНУ.

Материалы издаются в авторской редакции.

Жинаққа енген материалдар «Жоғары білімнің өзекті мәселелері» атты республикалық оқу-әдістемелік дөңгелек үстел-семинардың жұмысының қорытындысы болып табылады. Семинар барысында жоғары білім жүйесінде инновацияларды жүзеге асыру, білім сапасын жоғарлату мәселелері, ҚазҰУ-дің білім беру бағдарламаларының шеңберінде экономикалық пәндерді оқытудың ерекшеліктерді талқыланды.

Материалдар авторлық редакциясымен басылып шығарылады.

© КазНУ имени аль-Фараби, 2017

ISBN 978-601-04-2193-6

Инновации в системе высшего образования

В стратегии «Казахстан–2050» образование выдвинуто в качестве важнейшего приоритета развития страны на будущее. Во всем мире неоспорима ценность образования, как фактора благосостояния общества, его конкурентоспособности на мировом рынке. Образование является стратегической отраслью экономики, обеспечивающей экономический рост.

В последние годы первоочередное значение для производства приобретают знания. Даже в обрабатывающей промышленности стоимость конечных продуктов определяется во всевозрастающей степени воплощенными в них знаниями. Успехи технологий не только преобразовали труд, они также являются рычагами для внедрения новых форм творческой работы и инноваций [1].

Чтобы стать развитым конкурентоспособным государством, мы должны стать высокообразованной нацией. Система образования уже сегодня должна давать обучаемым те знания и навыки, которые будут востребованы «завтра» и на основе которых студентам предстоит работать по завершении образования.

Задачи казахстанских университетов – стать ядром таких знаний, катализатором инновационного развития страны, обеспечить концентрацию лучших преподавателей, талантливых студентов, лучших образовательных программ, интегрироваться в мировое образовательное пространство и конкурировать с вузами зарубежья. Инновации (англ. Innovation – нововведение) – внедрение новых форм, способов и умений в сфере обучения, образования и науки.

В системе образовании стоит рассматривать инновацию педагогическую, как:

– целенаправленное изменение, вносящее в образовательную среду стабильные элементы (новшества), улучшающие характеристики отдельных частей, компонентов и самой образовательной системы в целом;

– процесс освоения новшества (нового средства, метода, методики, технологии, программы и т.п.); поиск идеальных мето-

дик и программ, их внедрение в образовательный процесс и их творческое переосмысление.

И инновационные технологии обучения, как инструмент, с помощью которого новая образовательная парадигма может быть претворена в жизнь [2].

В рамках современной государственной образовательной политики нововведений представителями науки и образования выявлены приоритеты инноваций, которые наблюдаются в сфере высшего профессионального образования.

Среди них можно выделить информатизацию высшего профессионального образования, сетевое взаимодействие высших профессиональных образовательных организаций с зарубежными партнерами и между собой, проектную и грантовую научно-исследовательскую деятельность студентов и профессорско-преподавательского персонала, дистанционное высшее профессиональное образование, связь образования, науки и производства и др. [3].

Весомый вклад в реализацию программ и проектов инновационного и технологического развития и подготовке квалифицированных кадров вносит Казахский национальный университет.

1. Информатизация высшего профессионального образования. Департаментом информационных технологий на базе КазНУ создан и функционирует инновационно-технологический ресурс – система «Универ». Он осуществляет управление учебным процессом и автоматизирует рабочие места многих сотрудников. Новым инновационным продуктом является также Система индикативного планирования работы профессорско-преподавательского состава (ППС) университета. Сайтом университета поддерживается ресурс – электронная библиотека, которая обеспечивает студентов и профессорско-преподавательский состав доступом к своим и мировым информационным ресурсам. Научный фонд библиотеки включает перечень книг монографического, научного и научно-производственного характера, охватывающих область исследований, соответствующих направлениям и специальностям подготовки специалистов. Электронная библиотека включает также базу данных Scopus, ResearcherID, Thomson Reuters, Springer, ScienceDirect.

2.Сетевое взаимодействие высших профессиональных образовательных организаций с зарубежными партнерами. Совместные программы подготовки бакалавров, специалистов и магистров имеют в настоящее время лишь немногие вузы. Однако необходимо расширять спектр профессиональных возможностей будущих выпускников, обеспечивать гибкость и мобильность образования, в том числе в международном масштабе.

В КазНУ осуществляется: Программы двудипломного образования по направлениям подготовки (бакалавриат, магистратура, докторантура) в России, странах СНГ, Японии, Франции, Южной Корее, Китае и др. Стипендиальные программы и гранты в Великобритании, Германии, Италии. Программа МОН РК «Семестр за рубежом».

Университет способствует развитию сетевого взаимодействия университетов разных стран мира. Однако для обеспечения гибкости и мобильности казахстанского образования в международном масштабе необходимо обеспечить сопоставимость квалификаций бакалавров и магистров в зарубежных странах. Только при их удачном решении можно говорить о реальном взаимодействии в рамках единого образовательного пространства.

3. Проектная и грантовая научно-исследовательская деятельность студентов и профессорско-преподавательского персонала.

Профессорско-педагогический состав, студенты, магистранты и докторанты университета участвуют в научно-исследовательской работе. Научные исследования проводятся в рамках таких программ, как «Развитие космической деятельности в РК», «Развитие атомной энергетики в РК», «Научно-технологическое обеспечение развития промышленности РК», «Научно-техническое обеспечение инновационных производств», «Научно-техническое обеспечение и организация производства биотехнологической продукции», «Научно-техническое обеспечение создания и эксплуатации казахстанского термоядерного материаловедческого реактора «Токамак» и др. Совместно с зарубежными партнерами из США, Великобритании, Германии, Бельгии, Японии, Китая и других стран выполняются крупные

международные проекты, финансируемые МНТЦ, ИНТАС, МАГАТЭ, ТАСИС, Европейским союзом, НАТО, Всемирным банком, ЮНЕСКО и др. Университет также сотрудничает с отечественными и зарубежными вузами и научно-исследовательскими организациями. За последние годы в ведущих университетах мира и научных центрах стажировались, повышали квалификацию, выступали с докладами на международных конференциях за счет международных фондов и средств научно-исследовательских проектов свыше 1000 сотрудников КазНУ [4].

Однако возможности для расширения научных исследований в вузе имеются. Так, на самостоятельные научные исследования (написание учебных пособий, монографий, статей, курсовых работ) в рабочих учебных планах не выделяются кредит-часы, как у преподавателей, так и у обучающихся. На наш взгляд, важной составляющей в организации системы научно-исследовательской деятельности университета и ее стимулирования должно стать наличие в вузе определенных конкурсов, систем материального и морального поощрения студентов и преподавателей за научно-исследовательскую работу (стипендия ректора, денежное вознаграждение победителям конкурсов, награждение грамотами и дипломами).

Для эффективной организации процесса интеграции учебной и научно-исследовательской деятельности студентов в образовательном пространственнеобходимо существенно поднять долю обучающихся в магистратуре и докторантуре (PhD), как потенциала для формирования научно-исследовательской среды. Шире вовлекать студентов в научно-исследовательскую деятельность профессорско-преподавательского состава вуза, стимулировать мотивационные потребности обучающихся.

4. Дистанционное высшее профессиональное образование. В КазНУ им. аль-Фараби дистанционные образовательные технологии применяются в учебном процессе для студентов заочного отделения (второе высшее образование и первое высшее образование на базе средне-специального), а также для студентов выехавших за пределы страны по программам научных и языковых стажировок.

Дистанционно обучаются студенты заочного отделения юридического факультета и Высшей школы экономики и бизнеса по

специальностям «Экономика», «Учёт и аудит», «Финансы» и «Юриспруденция».

В целях обеспечения дистанционного учебного процесса, КазНУ им. аль-Фараби активно разрабатывает электронные учебные материалы, с использованием современных компьютерных технологий, а также новейших разработок в производстве электронных учебников и виртуальных лабораторных комплексов. Для изготовления образовательных скринкастов, видеолекций и подкастов используется новейшее программное обеспечение для записи, обработки и трансляции учебных аудио-видео материалов.

Казахский национальный университет им. аль-Фараби является лидером среди казахстанских университетов по внедрению массовых открытых онлайн курсов (МООК) на открытой платформе OpenEdx. В 2016 году в Астане было подписано соглашение об образовании Консорциума по реализации образовательных программ по сетевой форме с использованием онлайн-курсов между 10 вузами РК [5].

Институт дистанционного образования, безусловно, имеет важный инновационный контент. Однако стоит учитывать высокие трудозатраты ППС в подготовке электронных учебников, видеолекций, подготовки УМКД для дистанционного образования, которые должны полноценно отражаться в кредит-часах нагрузки преподавателя. Необходима и должная подготовка (курсы, тренинги) педагогических кадров для работы в системе дистанционного обучения.

Опыт организации дистанционного образования на практике показал, что на современном этапе качественное обучение затруднительно в связи со сложностью идентификации личности студента при проверке его знаний на расстоянии, а также невозможности дистанционного выполнения некоторых видов занятий и лабораторных работ.

5. Связь образования, науки и производства. Целесообразность интеграции фундаментальной науки и высшего образования не вызывает сомнений. В вузах сосредоточено около 70% всех ученых страны. Объединение НИИ и вузов является сегодня первоочередной задачей. Ее решение позволило бы не только поднять уровень научно-исследовательских работ, но

и одновременно улучшить качество подготовки научных кадров. Важным направлением является создание университетских инновационных центров. Это требует развития технического образования и привлечения университетов к прикладным разработкам.

На базе университета КазНУ функционирует научная инфраструктура, состоящая из 10 НИИ, 12 научных центров, 13 исследовательских лабораторий. Здесь разрабатываются и практически реализуются многие научные идеи. В университете ежегодно выполняется более 400 научно-технических проектов, большое количество работ ведется по международным грантам. В числе первых из 15 национальных лабораторий открытого типа, создаваемых в Казахстане по инициативе главы государства, одна создана именно в КазНУ – по нанотехнологиям.

Следует и дальше расширять взаимодействие научных и образовательных систем, закрепить на договорной основе обязательную учебно-производственную и научно-исследовательскую практику на предприятиях и организациях страны.

Однако существуют большие различия в организационных механизмах проведения таких исследований. В США и Великобритании, например, вузовская наука сосредоточена в лабораториях, научных центрах и институтах, в которых исследования проводятся самостоятельно или при участии и под контролем внешних организаций. Исследовательские подразделения университетов широко используют магистрантов и докторантов при выполнении ими диссертационных работ.

В Германии университетские НИР и ОКР проводятся в сотрудничестве с ведущими научными центрами страны и другими корпоративными объединениями [6].

Расходы на поддержку этой отрасли из бюджета страны значительно разнятся в разных странах. Совокупные государственные расходы на образование за 2005-2014 годы составили в Казахстане 3.1 %, Кыргызстане – 6.2 %, Беларуси – 4.5 %, России 4.1 %, Армении – 3.2 % от ВВП страны. В то время, как в странах Европы этот показатель значительно выше: Норвегия – 7.3 %, Исландия – 7.8 %, Дания – 8.7 %, Финляндия – 6.8 % [1].

6. Наука и научные кадры. Учёные КазНУ имеют наибольшее количество публикаций в зарубежных рейтинговых

изданиях: в период с 2010 по 2014 годы количество публикаций увеличилось в 5 раз, а качественный показатель их цитируемости вырос в 6 раз.

Объем финансирования научно-исследовательских и опытно-конструкторских разработок вырос в 4 раза и составил в 2014 году 4,3 млрд. тенге, что составляет около 10% от общего объема научно-исследовательских работ (НИР) по республике [7].

Вместе с тем, в резонансной статье Айгазина Ж. «Казахстану нужны новые ученые-экономисты» говорится, что «В базу Scopus Elsevier (более 35 тыс. журналов по всем наукам) включены только 3 казахстанских журнала: «Евразийский химико-технологический журнал» Казахского национального университета имени аль-Фараби, «Евразийский математический журнал» (Eurasian Mathematical Journal) Евразийского национального университета имени Л. Н. Гумилева, «Известия Национальной академии наук РК по геологии».

В этом списке нет ни одного экономического журнала из Казахстана. Между тем, в базе Scopus Elsevier присутствуют экономические журналы 4-х стран бывшего СССР: Украины, России, Литвы и Эстонии, выпускающиеся на английском языке.

По мнению автора, подобная ситуация является следствием следующих проблем: слабое знание английского языка учеными-экономистами Казахстана; публикации для «галочки»; недостаточное финансирование экономических исследований и их нацеленность на решение краткосрочных проблем, что приводит к снижению мотивации на качественные исследования; слабое владение учеными-экономистами современными инструментами количественного анализа, в том числе эконометрики, в силу отставания образовательных программ экономистов от требований времени [8].

Следует отметить, что обособленность высшего образования от чисто научных организаций привела к тому, что в отличие от академической или отраслевой науки, работники которых имеют возможность полностью посвятить себя научно-исследовательской работе, вузовские преподаватели должны совмещать последнюю с образовательной и воспитательной деятельностью. Такое совмещение без существенной потери

качества этих видов деятельности реализовать просто невысказано, что и показывает современная практика. Другой аспект вышеназванной проблемы – это трудности в создании и увеличении числа научно-исследовательских центров вуза, а также организация их эффективной деятельности с достойным финансированием и привлечением к их работе всех заинтересованных сторон.

Чтобы обеспечить реализацию стратегических задач страны, система подготовки кадров в Республике Казахстан должна стать динамичной, адекватно реагирующей на потребности индустриально-инновационного развития. Одним из главных системных решений в подготовке кадров могло бы стать включение передовых научных разработок в образовательный процесс. Это позволит готовить специалистов, способных быстро адаптироваться к стремительным технологическим изменениям XXI века.

Литература:

1. Интернет-ресурс:
http://hdr.undp.org/sites/default/files/hdr15_standalone_overview_ru.pdf
2. Интернет-ресурс: <http://www.edu.cap.ru>
3. Интернет-ресурс:
http://www.rusnauka.com/1_NIO_2014/Pedagogica/6_155251.doc.htm
4. Интернет-ресурс: <http://www.kaznu.kz/ru/15120/page/>
5. Интернет-ресурс: <http://www.kaznu.kz/ru/18122>
6. Повышение конкурентоспособности вузов на основе интеграции с отраслевыми организациями. Интернет-ресурс: www.m-economy.ru/art.php?nArtId=2481
7. Интернет-ресурс: <http://www.kaznu.kz/ru/3/news/one/8704>
8. Интернет-ресурс: <https://365info.kz/2016/12/kazahstanu-nuzhny-novye-uchenye-ekonomisty/>

Турапов Д.Р.

Экономикалық білім беру жүйесіндегі инновациялық мәселелері

Инновациялық дамудың бастапқы тізгіні ғылым болғандықтан, осы саланы инновациялық даму үдерістеріне қосу шаралары маңызды бағыт болуы керек. Бұл жерде Қазақстан ғылымы

алдымыздағы басымдықты салаларды дамыту бойынша нақты ғылыми-технологиялық міндеттерді шешуге бағытталған, қалыптасып келе жатқан ұлттық ғылыми-инновациялық жүйеге сәйкес келуі керек.

Елбасымыз «Қазақстан-2050» Стратегиясына сай халыққа жолдауында «Жоғары технологияларды енгізуге және инновацияны қолдауға бағытталған біркелкі мемлекеттік стратегияны жүргізу» және «білім экономика» негіздерін құру» бағыттарын әртараптандыру, инфрақұрылымдық даму және жоғары технологиялық индустрияның негізін құру арқылы Қазақстан экономикасының өсуін және тұрақтылығын басқару негізінде, Қазақстанда ғылыми сыйымды салаларды дамытуға арналған білім беру саласының тұрақты экономикалық дамуы және ұлттық бәсекеге қабілеттілікті арттырудың факторы ретіндегі маңыздылығы, қазіргі уақытта жаңа білімді жедел ендіру және бейімдеуге қабілеттілігімен анықталатынын, ұлттық экономиканың бәсекелестік қабілеттілігі тұрғысында барлық әлеуметтік топтар үшін сапалы білімге қол жетуді қамтамасыз ету ерекше маңызға ие екендігін атап айтты [1].

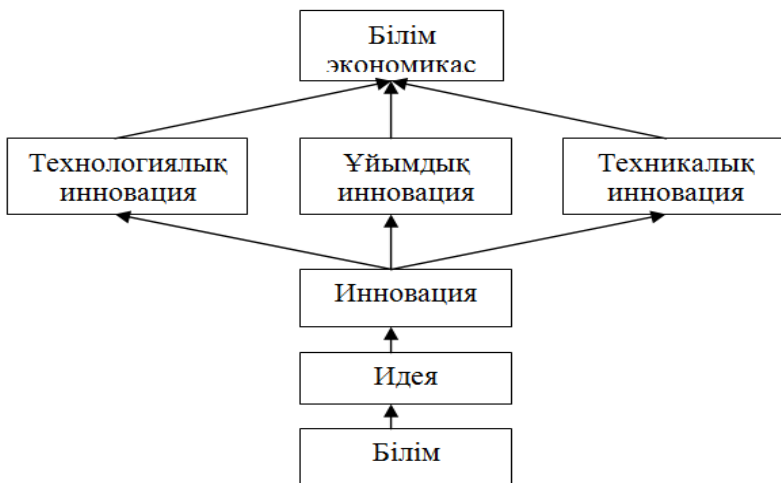
Білімге негізделген экономика – бұл өзінің өсуі мен бәсеке қабілеттілігін қамтамасыз ету үшін білімді жасап, таратып және қолданатын экономика. Бұл білімді түрлі нысандарда пайдалана отырып, ол арқылы барлық салаларды, барлық секторларды және экономикалық үрдістердің барлық бөліктерін байытатын экономика. Осы экономика шегінде білім ғылыми және жоғары технологиялы өнім, жоғары білікті қызмет, білім беру түрінде жасалынады [2, 416].

Білім экономикасы әлі ғылыми жасақталмаған, әйтсе де оның жекелеген элементтерінің зерттеулері бар: жаңа экономикалық, ақпараттық технологиялар, бәрінен бұрын бағдарламалық қамтамасыз ету; интеллектуалдық меншік; адам капиталы мәселелері бойынша.

Колесовтың пікірі бойынша, білім экономикасы [3, 256]:

- 1) бұл бірінші кезекке интеллектуалды ресурстардың мәні шығатын экономика мен қоғамның қандай да бір даму деңгейі;
- 2) бұл жаңа білім өндірістік жинақталатын және тиімді

пайдаланылатын, білімге сұраныста, ұсыныста бар болатын білім басқа өндіріс факторларын пайдалануды барынша тиімді ететін қоғам [4, 100б].

1-сурет. Білім инновациясы белсенділік негізінде
Ескерту – дерек көзі бойынша автор құрастырған [3, 286]:

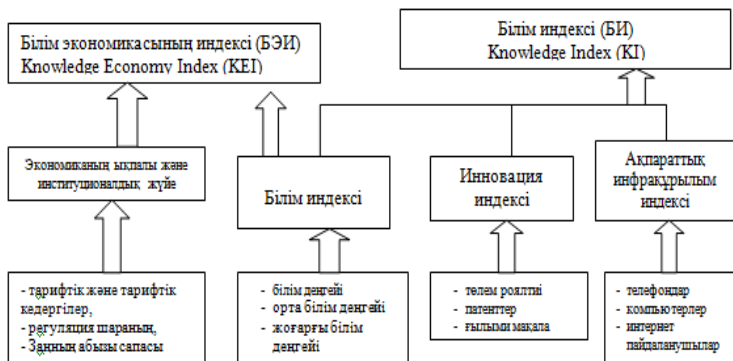
Білім экономикасын басқа экономистер біліммен байланысты экономиканың жалпы деңгейінің сипаттамасы деп көрсетеді. Білім өндіріс саласы туралы емес, білімді қоғамды ұйымдастыру құралы өнім, фактор ретінде қарастыратын, жалпы экономика туралы [5, 101б].

Білім экономикасының бәсекеге қабілеттілік деңгейін Дүниежүзілік Банктің сараптамасы негізінде құрылады. Білім экономикасы – инновациялық экономика немесе ақпараттық қоғамның дамыған түрі ретінде көреді.

Білім экономикасының бәсекеге қабілеттілік деңгейін анықтау үшін, (2-сурет) білім экономикасының индексі (БЭИ) және білім индексі (БИ) бойынша анықтайды. Олар [6, 33б]:

- 1) экономиканың ықпалы және институционалды жүйе;
- 2) білім және біліктілік;
- 3) ақпараттық инфрақұрылым;
- 4) инновациялық жүйе.

Бұл индекстер білім экономикасын қай деңгейде тұрғанын, елдердің көрсеткіштері бойынша салыстырылуы, сәйкесінше жоғары деңгейлі және төмен деңгейде өрлеуі көрсетіледі. Бұл дамушы және дамыған елдер арасында жүргізіледі.

2-сурет. Білім индексі (білімді тарату және генерациясы)
Ескерту – дерек көзі бойынша автор құрастырған [6, 346]

Білім экономикасы индексі келесі көрсеткіштермен әзірленеді [6, 356]:

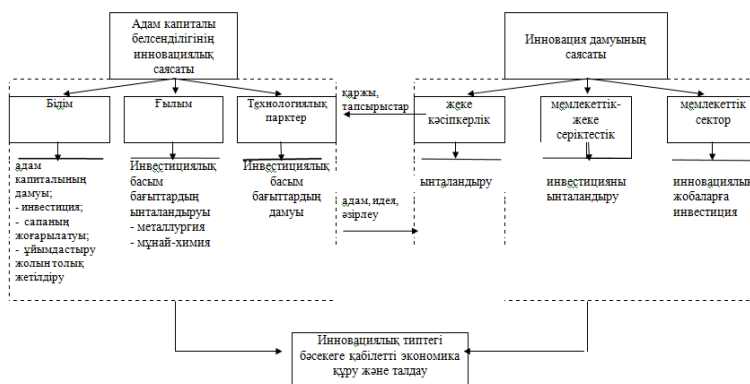
- 1) инновациялық өнімдердің ЖІӨ әсері;
- 2) зерттеулер мен әзірлемелер негізінде;
- 3) технологиялық инновациялар;
- 4) кәсіпорындардың инновациялық технологияларын қаржыландыру;
- 5) зерттеулерге жас шамасының деңгейі;
- 6) адам даму индексі бойынша жалпы 144 ел ішінде зерттеу жүргізіледі.

Әлемнің үздік университеттерінің рейтингі (QS World University Rankings) – білім және ғылым саласындағы жетістіктері көрсеткіші бойынша әлемдік дәрежедегі үздік ЖОО жаһандық рейтингі.

Мемлекеттер арасында АҚШ жақсы нәтижеге қол жеткізді. Массачусетс технологиялық институты (АҚШ) бес жыл қатарынан QS рейтингінің көшбасшысы болды. Стэнфорд университеті (АҚШ) 3-орыннан 2-орынға көтерілді, 3-орынға Гарвард

университеті (АҚШ) түсті. Рейтингке барлығы 916 ЖОО қатысты. QS 2016/2017 рейтингіне елдің 154 ЖОО кірді, солардың ішінде 32 – әлемнің үздік университеттерінің Топ-100 кірді. Рейтингке Ұлыбританияның 71 ЖОО қатысты, солардың ішінде 18 – Топ-100 кірді. ҚХР 33 ЖОО QS рейтингінің Топ 701+ кірді, солардың ішінде 4 – үздік жүздікке кірді. Ресейден рейтингке 22 ЖОО қатысты – 2015ж. салыстырғанда 1-ге артық. Ресей ЖОО арасында ең жоғарғы позицияны – 108-орынды М.В.Ломоносов атындағы ММУ алды. Рейтингке 8 қазақстандық ЖОО кірді. Топ-400 еліміздің 2 ЖОО кірді. Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ 275-орыннан 236-орынға, Л.Н.Гумилев атындағы ЕҰУ 371-орыннан 345-орынға көтерілді.

QS ЖОО рейтингін құруда ЖОО-ның академиялық ортадағы беделі, профессорлар мен оқытушылар құрамының және студенттер санының арақатынасы, жұмысберушілер арасындағы беделі, дәйексөз келтіру, шетелдік оқытушылар мен студенттердің үлесі ескерілді[7].

3-сурет. Инновациялық типтегі бәсекеге қабілетті экономика құру және талдау
Ескерту – дерек көзі бойынша құрастырылған [8]

2015 жылы ЮНЕСКО білім беру саласында 164 мемлекеттің үкіметі қабылдаған 6 мақсатқа қол жеткізудегі міндеттерінің қорытындыларын жасады. ЮНЕСКО-ның Білім берудің даму ин-

дексінің қорытынды рейтингінде Қазақстан әлемнің 113 мемлекетінің үздік сегіздігіне кірді.

Дүниежүзілік экономикалық форумның жаһандық бәсекеге қабілеттілік туралы 2015-2016 жылдарға арналған есебінің – 36-басылымында 2009 жылғы қаржы дағдарысының жұмыссыздық, өнімділіктің қарқыны және көптеген елдердің экономикалық дамуы сияқты әлемдік көрсеткіштерге теріс ықпалы атап өтілген. Бұл факторлар белгілі бір деңгейде мемлекеттердің бәсекеге қабілеттілік деңгейіне әсер етті. Мемлекеттерді саралау дәстүрлі түрде үш компоненттің 12 басты факторы бойынша жасалды (4-сурет).

4-сурет. Мемлекеттің бәсекеге қабілеттілік факторы
Дереккөз: The Global Competitiveness Report, 2015–2016

Мемлекеттің бәсекеге қабілеттілігін анықтай отырып, ДЭФ мемлекеттің экономикалық саясаты дамуының үш кезеңін белгілейді (ресурстық-бағдарланған, өндірістік және инновациялық). Қазақстан ресурстық-бағдарланған кезеңінен өндірістікке өту кезеңіндегі елдердің тобына енгізілді.

Осыған орай өндірісті келесідей «үш толқын» моделімен жетілдіруіміз қажет деп есептеймін «Үш толқын» моделінің тұжырымдамасын, Стэнфорд университетінің профессоры Г. Ицковиц өз еңбектерінде ұсыныс жасап практика жүзінде қолданыс тапты.

1. Ғылыми білім негізінде қоғамда, өнеркәсіп және үкіметпен бірлесіп жоғары оқу орындарының рөлін күшейтумен сипатталуы.

2. Үш мекеме – университет, бизнес және мемлекеттік – ынтымақтастық жасауға ұмтылу.

3. Инновациялық үш толқын моделі аясында тізбек жолын алуға болады: «нарық – технология – ғылым – технология – зерттеу және өңдеу – өндіріс – маркетинг» немесе «маркетинг – технология – ғылым – зерттеу және өңдеу – өндіріс – маркетинг» [9].

Жалпы, ғылыми-зерттеу жұмысы барысында келесідей ой-түйіндер жасалынды:

1) қазақстандық ғылыми әлеуетті инновациялық жобаларды қажетке жарату;

2) ғылым саласында ЖОО қолданбалы және ғылыми-зерттеу бөлімшелерін құруды жалғастыру керек;

3) Ғылыми білім негізінде қоғамда, өнеркәсіп және үкіметпен бірлесіп жоғары оқу орындарының рөлін күшейту;

Сондай-ақ елімізде бәсекелік ортаның әлі де орнамауы, интеллектуалдық меншік құқығының қорғалмауы, нақты құқықтық құжаттардың жетілмеуі инновациялық қызметтің дамуына кедергі болып отырғанын байқауға болады.

Елімізде инновациялық қызметтің дамуы экономикамыздың қарқынды дамуына оң әсерін беретінін, индустриалды-инновациялық стратегиялар мен ғылым мен білімнің дамуы нәтижесінде жаңа заман экономикасы орнайтынын, киелі қазақ елінде инновациялық өнімдердің, жоғары технологиялардың «Қазақстанда жасалған» таңбасымен пайда болатынын сеніммен айтуға болады.

Әдебиеттер:

1. Қазақстан Республикасының Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы: Алматы Ақшамы: №151-152 (4713) 15.12.2012 ж.

2. Экономика, основания на знаниях: учебное пособие (Под.общ.нед) Гопоненко М. Ра ГС, 2006 г. – 40-46стр.

3. Рынок образовательных услуг и ценности образования //Высшее образование в России: 2006. – №2, 25-28 стр.

4. Қазақстан Республикасының үдемелі индустриялық-инновациялық дамуының 2010-2014 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. Ин-

дустрия және жаңа технологиялар министрлігінің жеке сайты. <http://www.mit.kz/kz>. – Астана, 2012 ж.

5. Стрелец И.А. Новая экономика и информационные технологии. – М.: Изд-во «Экзамен», 2003. – 256 с.

6. Экономика и статистика, №4 2012г., «Анализ уровня экономики знаний Казахстана по методологии Всемирного банка», С.Алғалиев, 33-37стр.

7. Әлемнің үздік университеттерінің рейтингі (QS World University Rankings) <http://iac.kz/kk/node/4592?theme=visuallyimpaired>.

8. Дуламбаева Р.Т., Диссертация «Государственная политика повышения конкурентоспособности национальной экономики в условиях нестабильности глобальных процессов», 2010г., 96-115стр.

9. M. N. Dudin, N. V. Liasnikov, A.S. Senin «The Triple Helix Model as an Effective Instrument for the Innovation Development of Industrial Enterprises within the National Economy». European Researcher, 2014, Vol.(76), № 6-1.

Табеев Т.П., Тулешова Г.Б.

Некоторые особенности образования в условиях инновационного развития национальной экономики

Образование, как и многие другие общественные институты, становится все более открытым для международного сотрудничества, приобретает общемировой характер. Инновации в образовании, понимаемые в широком смысле как внесение нового, изменение, совершенствование и улучшение существующего, можно назвать имманентной характеристикой образования, вытекающей из его основного смысла, сущности и значения. Ведь новизна любого средства относительна как в личном, так и во временном плане. Не имеет значения, являются ли в настоящее время идея, концепция, технология объективно новыми или нет, можно определить время, когда они были объективно новыми[1.75].

В современных условиях жесткой конкуренции во всех сферах жизни образование становится важнейшим условием выживания во все сферы человеческой деятельности инновационных технологий, роста конкурентоспособности, повышения квалификации уровня жизни в целом. Более того, в силу особой роли знания в постиндустриальную эпоху, образование выдвигается в число решающих элементов «высокой» мировой политики, превращаясь в ключевой фактор обеспечения национальной бе-

зопасности. В этой связи проблема модернизации образовательной сферы в РК приобретает новое, чрезвычайно актуальное значение. Решение этой задачи, неразрывно связанное со сменой системы ценностей и социальных приоритетов, невозможно без расширения международного сотрудничества и использования мирового опыта.

Не случайно интеграция в мировую систему высшего образования казахстанской системы высшего и послевузовского профессионального образования при сохранении и развитии ее собственных достижений и традиций определена в качестве одного из основных принципов современной государственной политики. Исходным пунктом интеграции являются прямые международные экономические (производственные, научно-технические, технологические) связи, которые обеспечивают постепенное сращивание национальных хозяйств. Основная цель интеграции – наращивание объемов и расширение набора товаров и услуг на основе обеспечения эффективности хозяйственной деятельности [2.25].

Принимая во взгляд возрастающую роль системы образования, во многих странах стратегия дальнейшего развития определяется приоритетами и интересами национальной стратегии, и направлена на повышение качества и обеспечение доступности высшего образования. Несмотря на мировой финансово-экономический кризис в стране особое внимание уделяется на сферу образования. Активные преобразования в социально-экономической сфере, поликультурная ситуация в Казахстане, современное философское, гуманитарное, социально-научное знание, осознание необходимости качественно иной образовательной парадигмы является основой реформирования и модернизации системы образования.

Обновление всех уровней образования становится объективной необходимостью. В условиях, возникших перед республикой задач в контексте растущей глобальной конкуренции, по словам Н.А. Назарбаева, «ключевым конкурентным преимуществом Казахстана должен стать высококвалифицированный человеческий капитал, а также постоянное внедрение инноваций» [3].

Задача вхождения Республики Казахстана в число 50-ти наиболее конкурентоспособных стран мира может быть решена в том случае, если у страны будут высококвалифицированные специалисты, обладающие знаниями наукоемких технологий, управленческими навыками, умеющие ориентироваться в рыночной экономике, если будет создана эффективная система образования, удовлетворяющая потребностям мировой рыночной экономики.

Иначе говоря, возможности развития отдельных стран измеряются и прогнозируются, исходя из приоритета человеческого фактора, а за основу оценки степени развитости стран берется ее способность, к развитию и включению человеческого потенциала. Так, среди основных критериев оценки, наряду с валовым национальным продуктом, продолжительностью жизни в индексе развития попадает образование. А именно, инновационное образование [4].

Инновации в образовании, понимаемые в широком смысле как внесение нового, изменение, совершенствование и улучшение существующего, можно назвать имманентной характеристикой образования, вытекающей из его основного смысла, сущности и значения. В результате трансформируется и сама культура управления, поскольку инновационный способ развития предъявляет к ней особые требования.

Образовательная потребность обладает свойством расширенного воспроизводства, то есть, чем выше уровень образования, тем выше потребность в дальнейшем образовании. Каждое государство формирует свою систему образования, в зависимости от образовательных потребностей, которые определяют содержание образования. Предельный уровень потребности соответствует типу культуры и выражается в форме представлений о нормативном идеале образованного человека.

В настоящее время основными направлениями развития высшего образования определены: повышение качества подготовки профессиональных кадров; обеспечение трехуровневой системы подготовки специалистов: бакалавр – магистр – доктор (Ph.D), основанной на накоплении академических кредитов; интеграция в мировое образовательное пространство.

Интернационализация в инновационном развитии высшего образования является важным аспектом для достижения намерений Казахстана стать более конкурентоспособной страной, которая заключается во внедрении международных аспектов во все направления обучения и исследовательской работы, как на уровне национальной политики, так и на уровне учебных заведений.

Казахстан в настоящее время является участником основных международных документов в области образования, защиты прав человека и ребенка. Это Всеобщая Декларация прав человека, Конвенция о правах ребенка, Международная Декларация экономических, социальных и культурных прав человека, Лиссабонская Конвенция о признании квалификации, относящихся к высшему образованию в Европейском регионе, Болонская декларация и другие [5].

Инновационный процесс поможет привести в действие такие новые механизмы интеграции, как создание учебно-научных и научно-производственных консорциумов. В конечном итоге реальная интеграция образования, науки и производства должна стать одним из основных факторов развития Казахстана.

На современном этапе реформирования казахстанской образовательной системы преобразованиями и нововведениями охвачены практически все стороны образовательного и воспитательного процесса: происходит смена педагогических парадигм; осуществляется процесс адаптации системы образования Казахстана к мировым стандартам; стандартизации подвергается сам содержательный аспект высшего образования; осуществляется внедрение нетрадиционных и интерактивных образовательных технологий, ведется поиск новых методов обучения; трансформируются методы управления образованием.

Литература

1. Инновации в общественной сфере. Том 34. – Москва, ЛКИ, 2008 г. – 400 с.
2. Герасимов Г.И., Илюхина Л.В. Инновации в образовании: сущность и социальные механизмы. – Москва, 2007. 25 стр.
3. К экономике знаний через инновации и образование. Лекция Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева в Евразийском национальном университете имени Л.Н.Гумилева// Казахстанская правда № 341 (26732) 26.10.2011.

4. Гирфанов. Научно-образовательный потенциал в современном Казахстане. Вестник ЕНУ им. Л.Н.Гумилева, Астана, 2010 г.

5. Муканова С.Д. Инновации как основа развития системы среднего общего образования. Статья, интернет- журнал «Эйдос», 2010 г.

Касенова Л. Г., Нурманова Б.З., Какижанова Т.И.

Инновациялық білім беру және интерактивті модельдің жүзеге асуы

Қазіргі таңда әлемде білім беру жүйесінің маңызды өзгерістері орын алуда. Еліміздің де білім жүйесі жаңа бағыт алып, заман талабына сай тәрбие мен білім беруде оқытушылардың инновациялық іс-әрекеттің ғылыми-педогогикалық негіздерін игеруі аса маңызды мәселелердің бірі болып табылады. Қазіргі өмірдің барлық аспектілерін қозғаған, жаһандану үрдісі мен инновациялық компьютерлік технологиямен байланысты, білім беру үрдісін ақпараттандыру ЖОО-ғы білім беру моделін қайта ұйымдастыру үрдісін шарттайтын факторлардың бірі болып табылады.

Ілгерінді тұжырымдамалардың пайда болуы, білім беру қызметі нарығында көшбасшы саналатын елдердің озық тәжірибелерімен танысу және олардың негізінде білім берудің ұлттық моделін жасау ЖОО түлегі – болашақ маманның талапқа сай дайындалуы мен олардың кәсіби маманданудағы алған білімі мен мобильділігін қолдану тиімділігі жайлы мәселелерді шешуге бағытталады.

Кадрларды дайындау нәтижесі болашақ маманның мамандану деңгейін анықтайтын, білім беру әдістемесіне негізделетін өте күрделі үрдіс. Бакалаврды белгілі дәрежеде кең базалық дайындау нарық көзқарысы жағынан жетістік болып табылады: нарықта технология, техникалық жаңалықтар, өндірісті ұйымдастыру әдістері және басқалар үнемі өзгеріп тұрады. Жас маманның қалыптасуы сөзсіз ЖОО аудиторияларында жүзеге асады. Дәстүрлі әдістеме оқытушы мен студенттің қарым-қатынасын, студенттің оқу қызметін және оның материалды игеруін оқытушы тарапынан үнемі бақылауды қарастырады. Бұл әрекеттердің нәтижесі қойылған міндеттердің дұрыстығына

байланысты. Мұндай модель директивті сипатқа ие, оқытушы белсенді жақ ретінде әрекет етеді.

Білім беру нарығының қазіргі дамуы мен ақпараттық технология дәуірінің талап етілу жағдайында тәжірибе жүзінде қалыптасқан дерективті мен инновациялық сипаттағы қазіргі интерактивті оқыту модельдерін үйлестіру керек. Жаңа ақпараттық технология негізінде оқытушы тек білім беруші ғана емес, сонымен қатар студенттің өзіндік шығармашылық жұмысының жетекшісі рөлін атқарады. Демек, студенттерді болашақ кәсіби қызметке дайындау барысында оқытудың инновациялық әдістері қолданылады.

Мұндай әдістерге материалдармен өзіндік жұмыс, алынған білімді тәжірибе жүзінде қолдана алу машығын игеру, бірмәнді жауабы жоқ көкейтесті міндеттерді шешу үшін дағдыларды қалыптастыруды қарастыратын білім беру түрлері жатады. Интерактивті білім беру оқытылатын материалды терең игеру мен кешенді міндеттерді шеше білуді дамытуға бағытталған. Сонымен қатар лекцияның аз, ал семинардың көп көлемі, студент инициативасы, ұжымдық күш-жігерді талап ететін топтық тапсырмалардың болуы, материалды еркін түрде жеткізу, семестр кезінде үнемі бақылау мен жазба жұмыстарын орындау интерактивті модельдің негізгі сипаттары болып табылады.

Интерактивті модель оқу үрдісіне миға шабуыл әдісі, топпен жұмыс, викториналар, мини-зерттеулер, іскерлік және рөлдік ойындар, сауалнама әдісі, блиц-сұрақтар әдісі, көкейкесті мәселені талқылау әдісі, презентация, дискуссиялар, кейс-стади әдісі, Insert әдісі (7-10-минуттық эссе түрінде), коучинг сияқты инновациялық әдістерді енгізуге негізделген.

Интерактивтік оқыту технологиясы – оқу үрдісіне тікелей араласу арқылы, барлық қатысушылардың өзара қарым-қатынасына негізделген, оқыту үрдісінің ұжымдық ұйымдастырылуы болып табылады. Әр білім алушы ақпаратпен жұмыс істей алу дағдысын қалыптастырады және жұмыс жүргізу қабілетін дамытады, білім беруді ақпараттық-әдістемелік тұрғыда қамтамасыз етеді.

Соңғы жылдары заман ағымына сай білім беру жүйесі электрондық байланыс, онлайн сабақтар арқылы іске асырылуда. Күнделікті сабақта компьютер, проектор, электрондық

оқулық, интерактивті тақта, интернет және арнайы бағдарламамен қамтамасыз ету сияқты мультимедиялық құралдар кешенін қолдану студенттердің қызығушылығын туғызып, білім алуда жоғары нәтиже беруде.

Интерактивті тақта – жаңа материалды өте қызықты және терең етіп түсіндіруге көмектесетін көзге көрінетін құнды құрал. Ол ақпаратты түрлі мультимедиялық ресурстар көмегі арқылы береді. Ол күрделі суреттер мен сызбаларды түсіндіруді жеңілдетіп, маңызды мәселерді шешуге мүмкіндік береді. Оқытушылар осы тақта арқылы өздерінің жаңа ойлары мен пікірлерін жинақы, әсерлі, тартымды етіп көрсете алады, студенттермен бірге жаңа материалды бірігіп талдай алады.

Кафедрада студенттердің өте қиын, ауқымды есептерді шығаруды қамтитын есептеу-жобалық жұмыстарын жүргізуге мүмкіндік беретін тақырыптарды қамтитын талапқа сай пән бағдарламалары жасалу керек. Ол оқу үрдісіндегі әдістемелерді күрделі жүйелерді зерттеу үшін қолдануға сеп болады. EVIEWS, SPSS, MATLAB, STATA сияқты компьютер бағдарламалары экономикадағы нақты мәселелерді талдау және болжау үрдісінде, экономикалық көрсеткіштердің динамикасын статистикалық талдау, олардың арасындағы өзара заңдылықтарды анықтай отырып, тәуелділіктердің эконометрикалық модельдерін құру мүмкіндігін береді.

Дәрістік материалдарды тыңдағаннан кейін практикалық сабақтардағы есептер шығару әдістерін жүзеге асыру және студенттерге аталған бағдарламалар арқылы жұмыстар жүргізу ұсынылады. Теоретикалық және практикалық сабақтарда студенттерді тапсырмаларды талапқа сай орындау, сабақ мақсатына тиімді және тез жету әдет-дағдыларын дамыту бойынша шығармашылық үрдіске тарту керек.

Оқу үрдісінде қолданылатын электронды оқулықтар көптеп шығарылғаны жөн, электронды оқу бағдарламаларын қолдану оқу үрдісін оңтайландыруға мүмкіндік береді. Экономика кафедрасында Болат Минтайұлы Мұхамедиев шығарған «Микроэкономика» электронды оқулығы студенттер үшін құнды және пайдалы құрал. Ол осы пәнге қойылатын барлық талаптар кешенін толық қамтыған.

Қай мамандық болмасын, оқу үрдісінде басқарудың компьютерлік жүйесі мен интернет-технологияларды енгізу өзекті мәселе болып отыр. Интернет-технологиялар студенттерді оқытуда көп міндеттілік пен түрлі деңгейлілік әдісті қамтамасыз етуге мүмкіндік беретін, оқытудың көрнекі және қол жетімді құралы ретінде қолданылуы керек. Мысалы, кез-келген мамандықты оқыту барысында, қандайда бір қызметке керек іскерлік ақпарат, құжаттар тізімі, заңдар және тағы басқа мәліметтер мен деректерді қажетті сайттардан тауып алуға болады.

ЖОО-да студенттерді оқытудың ерекшелігі – әр пәннің нақты тақырыптары мен бөлімдерін оқытуда студенттердің игерген білім мен дағдыларын қорытынды бақылау талап етеді. Бұл жағдайда ақпараттандыру құралдарын қолдану оқытушы мен студенттердің байланысын орнатудың тиімділігіне елеулі әсер етеді.

Білім беретін көптеген ұйымдарда білім алушылардың алған білімін тексеруді тиімді жүзеге асыратын түрлі тест алушы бағдарламалар кеңінен қолданылады. Біздің университетте оқу жетістіктерін сырттай бағалау үрдісіне енетін пәндер бойынша емтихан тест түрінде өткізіледі.

Адам қызметінің барлық саласына енген ақпараттық және коммуникация технологияларының кең тарауы мен жаһандану жағдайында экономикалық дамудың жаңа қажеттілігінен туындаған, дамыған елдердегі білім беру жүйесінің дамуын сипаттайтын құбылыстардың бірі – қашықтықтан оқыту. Оқытудың бұл түрі студенттермен қатар, қызметкерлердің өндірістен қол үзбей оқуына мүмкіндік береді.

Қашықтықтан оқыту 2002 жылдан бастап эксперименттік түрде енгізілді, қазір 43 ЖОО қатысуда. әл-Фараби атындағы ҚазҰУ-нің оқу процесінде қашықтықтан білім беру технологиясы кеңінен таралған. Оқытудың бұл түрі желілік және кейстік технологияны қолданады.

Сонымен, жоғары білім беру жүйесінің негізгі міндеті – кәсіби қызметтегі тәжірибелік міндеттерді шешу үшін қазіргі талапқа сай ақпараттандыру құралдары мен жаңа ақпараттық технологияларды тиімді пайдалана алатын мамандарды дайындау. Білім беру тиімділігін арттыру мақсатында, педагогикалық ұр-

діске қатысушы мамандардың барлығынан қызмет сапасын бақылау талап етілу керек.

ЖОО-да қазіргі кезеңде қолданылатын білім берудің инновациялық әдістері басымдығы адамгершіліктік құндылық болып табылатын тәсілді қарастырады. Ол сыни ой-пікірдің тууы мен кәсіби этикаға негізделген жеке адамгершілік мақсаттың қалыптасуына мүмкіндік береді.

Жоғары білім беру жүйесінің басым қағидасы білім алушының мүддесін ескеру болып табылады. Осыған байланысты ЖОО оқытушылары алдында студенттердің білім алғысы келетіндей шығармашылық әлеуетін арттыруға бағытталған, білім берудің әдістері мен тәсілдерін жасау және енгізу міндеттері тұр.

Сонымен, оқу үрдісінде инновациялық әдіс–тәсілдерді, жаңа ақпараттық технологияларды пайдалану, алатын білім деңгейінің сапасын арттырудың ең тиімді жолы. Аталған әдістерді пайдалану студенттердің белсенділігін арттыруға, білім қорын молайтуға, шығармашылық қабілеттерін жетілдіруге мүмкіндік береді. Білім алушылардан шығармашылыққа бейім, өздігінен шешім қабылдай алатын, өз пікірін дәлелдеп айта алатын, өзіндік көзқарасы қалыптасқан, үнемі ізденіс үстінде болатын, қоғам дамуына үлес қоса алатын, жан-жақты жетілген кәсіби мамандар дайындай аламыз.

Әдебиеттер

1. Омирбаев С.М. Развитие дистанционного обучения в контексте государственной программы развития образования Республики Казахстан//Материалы международной конференции «Дистанционные технологии в образовании». 2011. – С.3-8
2. Дудченко В.С. основы инновационной методологии. – М.: институт социологии РАН, 2007. – С. 150
3. Зельдович Б.З. Роль активных методов в интенсификации учебного процесса / Инновационные методы в образовании. Сборник материалов международной научно-практической конференции 3-10 мая 2013г. – Москва: Изд. ИГУМО, 2013.

Инновациялық кәсіпкерлікті қалыптастыру және нығайтудың методологиялық аспектілері

Қазіргі әлемдік тәжірибеде айқындалған экономикалық дамудың стратегиялық даңғыл жолы инновация мен инновациялық кәсіпкерлікті қалыптастыру және нығайту әр мемлекеттің міндеті болып табылады. Бұл нарықтық экономикада инновация мен кәсіпкерлікті яғни ғылым мен тәжірибені үйлестіру нәтижесінде бәсекелестік ортаға күш, даму серпінін береді, қоғамның алауқатын, тұрмыстық сапасын көтеруге ықпал етеді. Өйткені инновациялық кәсіпкерлік шаруашылық аясында өзіндік құнның төмендеуіне, бағалардың төмендеуіне, пайданың өсуіне, жаңа қажеттіліктердің пайда болуына, ақшаның құйылуына, жаңа өнімді өндірушінің имиджінің жоғарылауына, жаңа, сондай-ақ сыртқы нарықтарды ашу мен басып алуына мүмкіндік жасайды.

Экономикалық дамудағы өзгерістердің жаңа комбинацияларының қағидаттары мен инновациялық үрдістің толық сипаттамасын ғылыми негізде Й.Шумпетер «Экономикалық даму теориясы» еңбегінде бес өзгеріс ретінде – «Жаңа техниканы, техникалық үрдістерді немесе өндірісті жаңа нарықтық қамтамасыз етуді қолдану; – жаңа қасиеттері бар өнімді енгізу; -жаңа шикізатты пайдалану; – өндірістің ұйымдастырылуындағы және оның материалдық-техникалық қамтамасыз етілуіндегі өзгерістер; – жаңа өткізу нарықтарының пайда болуы» шарттарын бекітті (1.78).

Бүгінгі таңда технологиялық инновациялардың сипаттамасы 1992 жылы Ослода ұсынылып қабылданған халықаралық стандарттарға негізделеді. Бұл стандарттар жаңа өнімдер мен жаңа үрдістерді, сондай-ақ олардың маңызды технологиялық өзгерістерін қамтиды. Классификацияда маңызды рөлді инновацияның жаңалығы секілді көрсеткіш анықтайды. Яғни жаңалықтың технологиялық көрсеткіштерін қоғамдық мойындауы, сондай-ақ нарықтық позициялары арқылы бағаланады. Осыдан келе технологиялық инновацияның екі түрі қабылданды: өнімдік инновация және үдерістік инновация.

Өнімдік инновация жаңа немесе жетілдірілген өнімдерді енгізуді қамтиды. Сол себепті өнімдік инновация екі түрге бөлінеді:

- базистік өнімдік инновация;
- жақсартушы өнімдік инновация.

Өнімдік инновациялар өзіне жаңа материалдарды, жаңа жартылай фабрикаттар мен іріктеуіштерді қолдануды, принципалды жаңа өнімдерді алуды қамтиды.

Үдерістік инновациялар өндірісті ұйымдастырудағы жаңа әдістерді (жаңа технологияларды) білдіреді. Үдерістік инновациялар кәсіпорын құрамындағы жаңа ұйымдастырушылық құрылымдарды жасаумен байланысты болуы мүмкін. Жаңа технологиялар қалай, қандай құрал-жабдықтармен жасау керек деген сұрақтарға жауап беретін және олардың алдында не алу қажет екенін көрсететін нақты мақсатты айқындайды.

Жаңашылдық түрі бойынша нарық үшін инновациялар: әлемдегі жаңа салалар; мемлекеттегі жаңа салалар; берілген кәсіпорын (кәсіпорын топтары) үшін жаңа салаларға бөлініп қалыптасады.

Егер кәсіпорынды (фирманы) жүйе ретінде қарастырылса, онда:

1. Кәсіпорын ішінде жасалатын инновация (шикізатты, материалдарды, машиналар мен жабдықтауды, ақпарат пен т.б. таңдау мен пайдаланудағы өзгерістер);

2. Кәсіпорынның қызметіндегі сыртқы ортада іске асырылатын инновация (бұйымдар, қызметтер, технологиялар, ақпарат);

3. Кәсіпорынның жүйелік құрылымына байланысты инновация (басқарушылық, өндірістік, технологиялық) қамтылады (2.57).

Енгізілген өзгерістердің ауқымына, тереңдігіне байланысты инновациялар: радикалды; жақсартушы; модификациялаушы (жекеше) түрлеріне бөлінеді. Инновацияның аталған түрлері бір-бірінен өмірлік циклдің сатыларын қамту деңгейлері бойынша ажыратылады.

Кәсіпкерлік қызметіндегі өрісін есепке алғандағы инновацияның кеңейтілген классификациясы: технологиялық; өндіріс-

тік; экономикалық; сауда-саттық; әлеуметтік салаларында қалыптасады.

Инновациялық кәсіпкерлік толықтай классификациясын ресейлік ғалым А.И. Пригожин ұсынды:

1. Таралуы бойынша: бірліктік, диффузды.

Диффузия – бұл кезінде меңгерілген жаңашылдықты жаңа жағдайда немесе жаңа объекттерде енгізуді тарату.

2. Өндірістік циклдағы орны бойынша: шикізатты қамтамасыз етуші (байланыстырушы).

3. Орнын басушылығы бойынша: кірістіруші, өзгертуші, қайтарымды, ашушы, ретроенгізулер.

4. Қамтылуы бойынша: жергілікті, жүйелік, стратегиялық.

5. Жаналықтың инновациялық потенциалы мен деңгейі - радикалды, комбинаторлық, жетілдіруші -бойынша қарастырды (3.85).

Инновациялық үрдіс инновацияның өмірлік циклын тұжырымдайтын құбылыстардың кейбір айрықша бір ізділігін құрайды. Негізгі үлгі ретінде келесі деңгейлерден тұратын Милоудың кәсіпкерлік инновация үлгісін жатқызуға болады: – жаңашылдықты концептуализациялау; – инновациямен алдынала келісу; – ұтымды ресурстарды табу; – кәсіпкерлік инновациялық концепцияны жүзеге асыру; – нәтижелерді бір арнаға институционализациялау(4.45)..

Кәсіпкердің берілген үлгіні жасау және нақтылау инновацияны инициациялау және енгізуден тұратын екі деңгейлі үрдіс ретінде сипаттайды.

Инновациялық кәсіпкерлікті инициациялау деңгейі үш фазадан тұрады:

- қосымша сабақтарда қызығушылық;
- инновациялық мақсаттарды құру;
- шешім қабылдау.

Кәсіпкердің инновациялық енгізу үрдіс деңгейі екі фазадан тұрады: – алғашқы болып енгізу (жаңашылдықты жергілікті ортада сынаумен байланысты); – инновацияны жүзеге асыру.

Инновациялық кәсіпкерлік қызметі бірнеше деңгейде жүзеге асады. Ең алдымен, өзгертулердің керектігі жайында шешім қабылданады, нарықтағы қажеттілікке сай арнайы ғылыми зерттеу шаралары жүзеге асырылады. Нақ осы мүмкіншілікте ин-

новацияның ойы, басымдылығы немесе дайын кәсіпкерлік инновациялық шешімдерді іздеу мен іріктеу жасалады.

Инновациялық қызметтің келесі деңгейінде жаңашылдықты енгізу жобасы жетілдіріледі. Дәл осы деңгейде инновациялық жобаның жүзеге асырылуы, енгізуі барысында бақылау жасалуы және керек болса енгізу үрдісіне түзету жүргізуге болады. Инновациялық кәсіпкерлік қызметтің аяқтаушы деңгейі болып профессионалды бірлестікте және одан тыс жерде инновацияны пайдалану (меңгеру) шаралары іске асады.

Сонымен кәсіпкерлік инновациялық енгізу үрдісі бес деңгейде анықталады:

Бірінші деңгей – новацияның белгілі типін енгізудің керектігі жайлы жаңашылдықты инициациялау және шешім қабылданады.

Екінші деңгей – теориялық, яғни инновацияны сараптау негізіндегі дәлелдеу мен құру, инновациялық үрдіс қалай дамитыны және оның негативті және позитивті салдарын анықтайды. Сондай-ақ, бұл деңгей жоспарланған инновацияның ақпараттық қамтамасыз етілуі зерттеледі.

Үшінші деңгей – ұйымдастырушылық-практикалық – жаңашылдықты меңгеруге мүмкіндік беретін жаңа құрылымдары – технопарктер, зертханалар, эксперименталды топтар және т.б. құру керек. Бұл құрылымдар мобильді, дербес және тәуелсіз болуы тиіс.

Төртінші деңгей – аналитикалық – бұл жалпылама ғылыми талдау және алынған үлгінің сараптамасы қамтылады. Бұл деңгейде инновациялық үрдістің қай дәрежеде жүзеге асырылып жатқанын сезіну үшін ғылым мен практикадағы кәсіпкерлік қабілеттің үйлесімділігі қажет.

Бесінші деңгей – нарыққа енгізу, сынақтан сүрінбей тұтушының талғамын толық өтеуі тиіс (4.55).

Инновациялық кәсіпкерлікті нығайтудағы инфрақұрылымының қалыптасуы мен дамуы сол елдің инновациялық ортасының әлеуетіне, нақты жұмыс істеу мүмкіндіктеріне және де инновацияларды жасайтын, жүзеге асыратын адам капиталының қуатына және инфрақұрылымдық ғылыми зерттеу орталықтарына да тікелей байланысты.

Инновациялық кәсіпкерлік ғылымның, техника мен шығармашылық жетістіктерінің тәжірибеде қолданылуы арқылы көрініс тапқан интеллектуалдық қызметтің соңғы нәтижесі деп түсінеді. Бұл нәтиже жаңа немесе жетілдірілген өнім, қызмет, үрдіс, белгілі бір құбылыс, бұрын енгізілмеген тәсіл немесе басқа да сипатта болуы мүмкін.

Инновация жемісі ерекше тауар түрінде қалыптасады. Алайда бұл жердегі бір ерекшелік, инновация тауарлық сипатқа тек салыстырмалы түрде басқа тауарлардан, қызметтерден, өнімдерден артықшылығы болғанда, идеяның нәтиже алып келетіні дәлелденгенде, оның қолданылу аясы нақтыланғанда ғана ие болады. Инновацияның тауарлық сипаты патент, техниканың, технологияның жаңа түрі, өнім немесе басқа да түрде болуы мүмкін. Бұл әлеуметтік аяда инновация мәдениеттің бөлшегі ретінде танылады, сондықтан да жаңаға деген құлшынысты тек экономикалық тұрғыда ынталандырып қана қоймай, оны қоғамдық құндылық ретінде жарияланып отыруы керек. Мұның мысалы ретінде Азияның бірқатар елдерін келтіруге болады – Жапония, Сингапур, Оңтүстік Корея елдерінде жаңашылдық ұлттық мәдениетінің құраушы бөлігі ретінде қалыптасып, білім басты ресурсқа айналған. Аталған мемлекеттердің басымдығы білімге, білікті еңбекке және алдыңғы қатарлы технологияларға беріледі. Инновациялық кәсіпкерлік өндірістің және қоғамды басқарудың түрлі салаларына енуі, экономикалық тұрғыдан тиімді және әлеуметтік, экологиялық тұрғыдан маңызды болып табылатын, ғылыми және ғылыми-техникалық қызметтің нәтижесі.

Қазіргі нарықта базистік инновациялардың пайда болуы күрделірек болып саналады, сондықтан да инновацияны жасаушылар жақсартылған инновациялар мен кешенді инновацияларға көбірек мән береді. Ал радикалды инновациялар терең ғылыми зерттеулерді қажет етеді және ол үрдіс ұзақ уақыт бойы жүреді, сонымен қатар, бірнеше ғылыми орталықтар мен зертханалардың, тәжірибелік, өндірістік орталықтардың, қаржы топтарының қатысуымен ғана белгілі бір нәтижеге жетуі мүмкін. Жалпы инновацияларды белгілі бір деңгеймен байланыстырып, оның ауқымын шектеп қоюға болмайды. Өйткені, инновацияның тиімділігі кез келген субъект немесе қоғам үшін дәлел-

денгенде, оны пайдаланушылар тобы бірден кеңейеді. Әлемдік ортаның қазіргі байланысы, ақпараттық кеңістіктің кеңеюі, мүдделі топтардың тарату аумағын ұлғайтуға деген ұмтылысы инновациялардың жандануына себеп болады.

Әдебиеттер

1. Шумпетер Й.А. Теория экономического развития. – М: Прогресс 1992.
2. Мутанов Г.М. Инновация: создание и развитие – А: Қазақ ун-ті, 2013.
3. Пригожин А.И. Методы развития организаций. – М.: МЦФЭР 2013.
4. Әмірбекұлы Е. Инновациялық бизнес: оқу құралы. – А: ҚазЭУ 2014.

Аубакирова Ж.Я., Бейсенбаева М.Ж.

Высшее образование как фактор повышения качества человеческого капитала Республики Казахстан

На современном этапе высшее образование является одним из основополагающих факторов воспроизводства интеллектуальных и продуктивных сил общества, развитием духовной культуры народа, гарантом будущих успехов в укреплении авторитета Республики Казахстан как суверенного, независимого, демократического, социального и правового государства.

В Стратегическом плане развития Республики Казахстан до 2020 года одним из ключевых направлений, приоритетных в деятельности государства являются инвестиции в будущее – повышение конкурентоспособности человеческого капитала для достижения устойчивого экономического роста, процветания и социального благополучия казахстанцев. Также, глава государства Н.А. Назарбаев в своем Послании народу отметил, что в настоящее время «...нации конкурируют не только товарами и услугами – они конкурируют системами общественных ценностей и системой образования. В современной экономике акцент делается уже не столько на материальные товары и услуги, сколько на «интеллектуальный потенциал» [1].

Образованию как основе общества отведена решающая роль в формировании и развитии качественного человеческого капитала. Именно качество образования является основным критерием, по которому оценивается человеческий капитал. Как мы

знаем, образование сегодня становится движущим фактором не только успеха компании на рынке, но и индивидуального, социального, экономического развития страны. Согласно трудам Г.Беккера, Т.Шульца и их последователей, человеческий капитал – это фактор развития экономики, общества и семьи, включающий знания, умения, навыки, инструментарий труда, среду обитания и трудовой деятельности[8]. А. Смит в своем знаменитом «Исследовании о природе и причинах богатства народов» в 1776 году показал накопление капитала как главную движущую силу экономического прогресса, ключ к богатству нации. Человеческий капитал по А. Смицу – это капитализированная ценность «приобретенных и полезных способностей всех жителей и членов общества». Таким образом, невозможно не согласиться с точкой зрения, в соответствии с которой человеческий капитал – это наиболее ценный ресурс общества, имеющий гораздо большее значение, чем природные ресурсы или накопленное богатство.

Роль образования заключается не только в увеличении уровня доходов, но и в расширении возможностей человека, доступности благ, делающих его жизнь более интересной, содержательной, счастливой. Образование рассматривается как необходимое благо для укрепления здоровья и обеспечения активного долголетия человека, для воспитания более здорового и благополучного потомства, для сохранения благоприятной окружающей среды, для взаимопонимания различных групп населения. Несмотря на противоречивость понимания структуры человеческого капитала, все исследователи единодушны в признании огромного значения образовательного фактора, т.е. знаний, навыков, умений и способностей к их восприятию и периодическому обновлению – всего того, что закладывает в человеке формальное образование.

Общеизвестно, что каждый человек на протяжении жизни накапливает и обновляет свои знания через различные формы и учреждения образования. Необходимость такого пополнения знаний диктуется как условиями приспособления к окружающей среде, так и объективными социально-экономическими условиями. Путь познания для человека является непрерывным. Как отмечено в Долгосрочной программе развития образования до

2020 года, «образование в течение всей жизни» станет залогом успешного профессионального развития в быстро меняющемся мире развитых технологий. Использование знаний, полученных на одном определенном этапе профессиональной деятельности, будет недостаточным. Знания и навыки, полученные в детстве и юности, не смогут гарантировать успеха на всю жизнь. Успешное профессиональное развитие будет подразумевать постоянное обновление навыков и знаний, чтобы соответствовать стремительно растущим профессиональным требованиям, меняющимся привычным моделям образования, работы и жизни в целом.

Система высшего образования оказывает значительное влияние на экономику страны. Усиливается тенденция превращения образовательных услуг в фактор инноваций как составной элемент воспроизводственного процесса. Экономический потенциал системы образования можно назвать измерителем инноваций, отражающим влияние функционирования образовательных учреждений на развитие экономики [6].

Следует подчеркнуть наличие политической воли и всесторонней поддержки государства в вопросах модернизации системы образования РК [5]. Основным законом, определяющим структуру развития высшего образования в Республике Казахстан, является Закон «Об образовании» от 27 июля 2007 года [4]. Образование входит в число основных долгосрочных приоритетов «Стратегии Казахстан-2050 Новый политический курс состоявшегося государства», принята Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы, где главной целью определены повышение конкурентоспособности образования, развитие человеческого капитала путем обеспечения доступности качественного образования для устойчивого роста экономики [3].

В настоящее время в системе высшего образования Республики Казахстан функционирует 131 высших учебных заведений (по данным МОН РК на 26 марта 2016 года), из которых:

- Национальные высшие учебные заведения – 10
- Государственные высшие учебные заведения – 32
- Негражданские высшие учебные заведения – 14
- Международное высшее учебное заведение – 1

- Акционированные высшие учебные заведения – 18
- Частные высшие учебные заведения – 55
- Верховный суд – 1

Численность студентов Казахстана, обучающихся в высших учебных заведениях представлена в таблице 1.

Таблица 1

Динамика численности студентов высших учебных заведений РК

№	Период	Количество вузов, единиц	Численность студентов, тыс. чел.
1	2006 год	176	768,4
2	2007 год	167	717,1
3	2008 год	143	633,8
4	2009 год	148	610,8
5	2010 год	149	620,4
6	2011 год	146	629,5
7	2012 год	139	571,7
8	2013 год	128	527,2
9	2014 год	126	477,4
10	2015 год	127	459,4

Источник: Комитет по статистике МНЭ РК

Как видно из приведенных данных, за период с 2006 по 2015 годы сеть вузов Казахстана сократилась со 176 до 127 единиц. Снизилось также общее количество студентов, обучающихся в вузах. Так, в сравнении с 2006 годом контингент обучающихся в организациях высшего и послевузовского образования к 2015 году снизился на 40,2%. Таким образом, необходимо отметить, что процесс оптимизации, коснувшийся преимущественно частных вузов, сопровождался снижением численности обучающихся. Также, на снижение количества студентов в значительной степени повлияли демографические тенденции, а именно спад рождаемости 90-х годов.

Однако, согласно следующей таблице, в которой приведены данные экономически активного населения Казахстана, имеющего высшее образование, наблюдается рост количества лиц с высшим образованием, так за период с 2008 по 2014 годы отмечается положительная динамика. Это говорит о достаточно

высоком престиже высшего образования в Республике Казахстан (таблица 2).

Таблица 2

Динамика уровня образования экономически активного населения РК

№	Период	Экономически активное население, тыс. чел.	Из них имеют высшее образование	
			тыс. человек	в %
1	2008 год	8415	1948,7	23.2
2	2009 год	8457,9	2098,7	27.8
3	2010 год	8610,7	2260,2	26.2
4	2011 год	8774,6	2423	27.6
5	2012 год	9013,1	2648,1	29.4
6	2013 год	9042,4	2746,1	30.4
7	2014 год	9109,7	2788,7	30.6

Источник: Комитет по статистике МНЭ РК

Обеспечивая наращивание человеческого капитала, развитый рынок образовательных услуг заметно влияет на рынок труда. В современных условиях конкуренции высших учебных заведений качество образования должно быть на достаточно высоком уровне, так как снижение качества обучения приведет к потере интереса со стороны потребителей образовательных услуг вуза – работодателей и студентов.

Также к одной из проблем высшего образования относится несоответствие полученных знаний требованиям работодателя. Большинство работодателей не удовлетворены качеством подготовки специалистов, выпускаемых вузами. Образовательные программы не всегда отвечают ожиданиям работодателей и не соответствуют потребностям экономики.

Необходимо отметить, что серьезным скрытым фактором, охватывающим всю систему высшего образования в Казахстане, является коррупция. Политика высшего образования не будет эффективной до тех пор, пока не будут приняты конкретные меры по ее искоренению.

Имеют место негативные тенденции в кадровом обеспечении вузов: отсутствует системное воспроизводство профес-

сорско-преподавательского состава, широко практикуется работа по совместительству.

В настоящее время недостаточно действующих механизмов государственной поддержки финансирования образовательных услуг.

Таким образом, отметим некоторые факторы, которые ограничивают возможности высших учебных заведений в содействии развитию качественного человеческого капитала: неудовлетворительное качество образования, спад в развитии науки, низкая производительность труда, недостаточное финансирование вузов, низкая оплата труда в сфере образования, научный потенциал вузов Казахстана используется крайне неэффективно, не созданы условия для привлечения молодежи в науку, а также низкий уровень личной заинтересованности обучающихся.

Слабая связь образования, науки, и производства обусловлена:

- межведомственными барьерами между вузами и научными организациями;
- недостаточным финансированием вузовской науки;
- чрезмерным администрированием образовательного процесса, не позволяющим гибко реагировать на достижения науки и техники, учитывать изменившиеся потребности производства;
- отсутствием экономических стимулов у частного сектора осуществлять инвестиции в образование, науку и инновационную деятельность [7].

В сложившейся ситуации возрастает риск неудач в реализации человеческого капитала страны.

Создание благоприятных условий для высших учебных заведений имеет важную роль в развитии человеческого капитала страны, поэтому важно проведение государством эффективной политики, направленной на улучшение человеческого капитала. Поддержка и развитие системы образования является одной из основных задач государства.

Подводя итоги, отметим, что для повышения качества национального человеческого капитала, необходимо следующее:

- увеличение бюджетных и частных инвестиций в сферу образования и науки;

- повышение качества образования, достижение мировых стандартов;
- повышение качества и производительности труда (обучение персонала, подготовка и переподготовка трудовых ресурсов);
- стимулирование роста в образовании высококвалифицированных кадров;
- повышение оплаты труда низкооплачиваемых работников;
- пропаганда и внедрение здорового образа жизни;
- снижение уровня коррупции в системе;
- повышение качества и эффективности здравоохранения, культуры, безопасности населения.

Человеческий капитал определяет в современной экономике основную долю национального богатства страны. Ядром человеческого капитала является образованный, инициативный, обладающий высоким уровнем профессионализма человек. Система высшего образования дает человеку необходимый для жизни в современном обществе ресурс[8].

Человек, получающий высшее образование, не только становится специалистом, он наращивает свой собственный человеческий капитал. Этот капитал, будучи достоянием отдельного индивида, в то же время является и общественным достоянием.

Литературы

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. «Казахстан в новой глобальной реальности: рост, реформы, развитие» Астана, 30 ноября 2015 г.
2. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана: Казахстанский путь – 2050: Единая цель, единые интересы, единое будущее. Астана, 17 января 2014 г.
3. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011-2020 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан № 1118 от 07.12.2010 года.
4. Закон Республики Казахстан «Об образовании» от 27.07.2007 года
5. Роль образования в развитии человеческого капитала. Кушербаева З.Б., Вестник АУ им.С.Баишева, Актюбинск, 2014год.
6. Давыдов А.Ю. Образовательный фактор в формировании и развитии человеческого капитала. Пятигорск, 2007- 118 с.
7. Высшее образование в Республике Казахстан / Обзор национальной политики в области образования. – Б.м.и.: Б.и., 2007. – 256 с.
8. Высшее образование и человеческий капитал в инновационной экономике. Е.В.Викторова, "Инновации" №6 (152), 2011 год.

Интернационализация высшего образования: опыт и тенденции

Развитие высшего образования во всём мире характеризуется сегодня интеграционными процессами, а интернационализация деятельности университетов стала одним из важнейших приоритетов их развития. Направлениями процесса интернационализации являются осуществление совместной подготовки студентов на основе академической мобильности, для овладения глобальными компетенциями. Так как современный глобальный рынок труда характеризуется спросом и потребностью в квалифицированной рабочей силе.

Интернационализация высшего образования – это процесс интеграции субъектов международного рынка образовательных услуг в целях предоставления качественного высшего образования. Студенты могут выбрать не только страну обучения, но и различные программы высшего образования, образовательные курсы, дистанционное образование и другие образовательные услуги.

В настоящее время цели интернационализации образования в различных странах различны.

В современных условиях, сложившейся новой тенденцией в международном образовании развитых стран является поиск и приглашение лучших и талантливых студентов, которые будут основой нового поколения ученых и специалистов для экономики принимающей страны. Тенденция привлечения талантливых иммигрантов в наукоемкие сектора экономики через образование характерна в последние годы для всех развитых стран. В США для поддержки инновационной экономики требуется, по мнению специалистов Центра исследований высшего образования Калифорнийского Университета (Беркли), удвоить количество иностранных студентов к 2020 г. Япония планирует увеличить данный показатель в три раза. В США в последние годы рост числа докторантов был связан с притоком талантливых мо-

лодых ученых из Китая, Индии, Южной Кореи и Тайваня, которые составили не менее 20 % от числа докторантов США[1].

Мировой рынок высшего образования характеризуется высокой концентрацией: в США учится 22% – это более половины всех студентов, обучающихся за рубежом, в Великобритании – 14 %, в Германии и Франции (по 10 % соответственно). Почти половину всех иностранцев, обучающихся в вузах США (46 %), составляют студенты из трех самых крупных стран – доноров – Китая, Индии и Южной Кореи. Большинство международных студентов, как показывают исследования, завершивших докторантуру в университетах США, остаются в стране по завершении учебы [2]. Как показал анализ данных, на мировом рынке образовательных услуг в последние годы наблюдается значительный рост конкуренции, так как другие страны все более активно соперничают за место на мировом рынке международного образования. Например, Сингапур планировал привлечь 150 тыс. иностранных студентов к 2015 г., Иордания – 100 тыс. иностранных студентов к 2020 г., Япония – 300 тыс. иностранных студентов к 2025 г. К середине 2011 г. число иностранных студентов в Малайзии превысило 90 тыс. Агентство по высшему образованию Малайзии ориентировано на то, что к 2020 г. число иностранных студентов превысит 200 тыс. человек. В последние годы Турция развернула широкомасштабную программу привлечения в турецкие вузы иностранных студентов. Если в 2010/2011 учебном году численность иностранных студентов в данной стране составляла 26,2 тыс. человек, то к 2020 году планируется довести количество иностранных студентов до 100 тыс. человек, что принесет в экономику около 3 млрд долларов. Основой привлечения студентов в данную страну является тот факт, что многие турецкие вузы предлагают образовательные программы разного уровня на английском языке. Китай намерен привлечь около 500 тыс. иностранных студентов к 2020 г. [3].

Одна из глобальных целей интернационализации высшего образования предоставление образовательных услуг иностранным студентам на платной основе. Возможность привлечения университетами дополнительных источников финансирования, стимулирует их реализовывать предпринимательскую страте-

гию на международном рынке образовательных услуг. Среди стран, стремящихся потеснить лидеров на международном рынке образования, в последнее десятилетие экспертами выделялась Австралия. Образовательные услуги (в 2007–2008 гг.) в этой стране были третьим по значению источником доходов страны, ежегодно экспорт образовательных услуг приносил около 18 млрд долларов. Международные студенты составляли 20 % всех студентов, обучающихся в Австралии. Отличительной особенностью этой страны по сравнению с другими мировыми лидерами в области образования является значительно более высокий процент студентов, привлекаемых на программы бакалаврской подготовки, а не постдипломного обучения, как в США или Великобритании. Австралия принимала такое же количество студентов из Китая (включая Гонконг), как и Соединенные Штаты. В последние годы Австралия под давлением конкурентов (США, Новая Зеландия и Канада) начала терять свои позиции; так, в последние годы число студентов из Индии уменьшилось на 80 %, а из Таиланда, Вьетнама и Гонконга – на 20 %. [4].

Формирование региональных рынков образовательных услуг одна из актуальных тенденций развития международного образования. Все активнее объединяют в последнее время свои образовательно-исследовательские усилия страны Юго-Восточной Азии. На первой конференции стран АСЕАН по теме «Исследовательские кластеры в сфере высшего образования» (Higher Education Research Clusters) было принято решение о том, что первые три кластера будут специализироваться в вопросах здравоохранения и медицины; координирующими эти кластеры странами станут Сингапур и Таиланд. Еще два кластера (сельское хозяйство и пищевая промышленность) будут приоритетно управляться с участием исследовательских центров Малайзии, Таиланда и Вьетнама. Странами -координаторами кластеров в области энергетики и биологических исследований станут Филиппины и Индонезия. Данный проект будет координироваться правительством Таиланда и будет основан на деятельности университетов всех стран АСЕАН и в рамках совместных работ по созданию единого экономического сообщества АСЕАН. Таиланд имеет богатый опыт в организации национальных исследовательских кластеров, другие страны бу-

дуг отвечать за мобильность студентов между странами, усиление лидирующей роли высшего образования в регионе и развитие e-learning. Несмотря на то, что национальные исследовательские кластеры уже существуют в таких странах, как Таиланд и Малайзия, еще одним направлением интернационализации мирового рынка образовательных услуг является решение о создании регионального блока исследовательских кластеров АСЕАН [5].

Различные аспекты интернационализации вошли в систему рейтингов, посредством которых оцениваются эффективность и привлекательность современных казахстанских и мировых университетов. Однако эта задача является непростой, поскольку казахстанские вузы пока не представляются достаточно привлекательными потенциальными партнёрами для зарубежных университетов. Страны, имеющие наибольшее количество международных совместных программ – США, Германия, Франция, Италия, Австралия, Великобритания, для будущего сотрудничества они ориентируются на университеты Китая, США, Франции, Индии, Германии. При этом среди совместных международных образовательных программ лидируют программы в сфере экономики, юриспруденции, управления, инженерного и бизнес-образования [6].

Интернационализация в сфере высшего профессионального образования включают два аспекта: первый – внутренняя интернационализация – это организация всех сфер образовательной деятельности внутри вуза. При этом реализация всех программ, проектов, исследований содержит международное измерение, то есть, соответствуют ли они по качеству международным стандартам; использован ли международный или зарубежный опыт, реализуются ли совместно с зарубежными партнерами. Второй аспект – внешняя интернационализация. Данное направление связано с процессом трансграничного предоставления образовательных продуктов и услуг в зарубежные страны через различные международные (двухсторонние и многосторонние) договора и соглашения, посредством различных образовательных технологий, вовлечения сильных университетов – партнеров в приоритетные для базового университета направления сотрудничества.

Основные формы интернационализации высшего образования, сложившиеся в настоящее время:

– мобильность студентов;

В современном международном образовательном пространстве одним из важнейших компонентов научно-образовательных процессов является академическая мобильность. Академическая мобильность – это возможность самим обучающимся (студентам, магистрантам, докторантам) формировать свою образовательную траекторию. То есть в рамках образовательных стандартов выбирать предметы, курсы, учебное заведение в соответствии со своими склонностями и устремлениями на определенный академический период (на семестр или учебный год) обучаться в другом высшем учебном заведении внутри страны или за рубежом) с обязательным перезачетом освоенных образовательных учебных программ в виде кредитов в своем высшем учебном заведении или для продолжен – это возможность пройти стажировку, обучение либо осуществить исследовательский проект за рубежом или внутри страны.

В настоящее время Казахском национальном университете имени аль-Фараби успешно реализует программы внешней и внутренней академической мобильности. Программы внешней академической мобильности включают:

- программа МОН РК «Семестр за рубежом»,
- стипендиальные программы,
- дудипломные программы.

Внутренняя (внутри казахстанская) академическая мобильность – это перемещение обучающихся внутри страны с такими же условиями, как и внешняя академическая мобильность. В Казахском национальном университете им.аль-Фараби за текущий учебный год студенты прошли обучение в зарубежных вузах, а также зарубежные студенты более чем из 20 стран мира обучаются в нашем университете.

Ежегодно организуются летние семестры (дополнительное обучение), в рамках которых проходят обучение студенты с зарубежных стран и студенты с других вузов Казахстана.

В рамках летнего семестра обучающимся предлагаются:

- курсы, читаемые выпускниками программы «Болашак»;
- курсы работодателей;

- курсы, приглашенных иностранных профессоров;
- курсы, ведущих профессоров КазНУ им. аль-Фараби.

Мобильность преподавателей. Это направление считают второй по важности формой интернационализации высшего образования. В настоящее время мобильность преподавательского состава не так хорошо исследована, как область мобильности студентов. В международной практике изучены два направления мобильности преподавателей. Первое – это страны с высоким уровнем научной иммиграции в результате целенаправленного привлечения научного персонала для расширения системы высшего образования (например, Гонконг), второе – страны с низким уровнем интернационализации профессорско-преподавательского состава. К ним относятся, в основном, страны с высоким уровнем национальной однородности, использующие только родной язык в обучении, которым поэтому трудно найти специалистов, владеющих иностранными языками. В данном контексте актуальной становится интеллектуальная миграция, специфическими причинами возникновения которой является возможность получить дополнительный опыт. Концепция обмена знаниями и опытом (brain exchange), характерны для всех экономик и предполагают двусторонний обмен информацией. Интеграция систем высшего образования является при этом стимулирующим фактором.

Интернационализация учебных планов. В контексте идей Боннской декларации в университетах изменилась организация образовательного процесса, поскольку основное место уделяется личностно-ориентированному образованию, направленному на формирование компетентности в сфере профессиональной деятельности и устойчивой мотивации к обучению в течение всей жизни. Многие ведущие университеты ориентируются на транснациональное обучение, подготовку востребованных на международном рынке труда специалистов, которое обеспечивается с помощью франчайзинга или аккредитации зарубежного университета, программ совместных дипломов, двойных дипломов, а также зарубежных филиалов образовательных учреждений и дистанционного обучения.

– привлечение вузами известных зарубежных преподавателей и исследователей;

Интернациональный состав научно-педагогических кадров имеют все лидирующие университеты мира, а показатель доли иностранных педагогических сотрудников используется при подсчете одного из наиболее известных мировых рейтингов университетов – QS World University Rankings. В зависимости от позиции и роли страны на международном рынке образования и рынке труда требования к квалификации кандидатов, условия и правила найма иностранных научно-педагогических кадров в различных странах заметно отличаются. Страны, занимающие ведущие позиции на международном рынке образовательных услуг, ограничивают иностранцам доступ на рынок труда в секторе высшего образования и отдают предпочтение иностранным специалистам с уникальными знаниями и навыками, в которых имеется особая потребность. В странах, стремящихся усилить свои позиции на международном рынке образовательных услуг, таких как Китай, Южная Корея, не устанавливают жестких требований к иностранным кандидатам. Они активно реализуют государственные программы по поддержке привлечения для работы в вузах иностранных граждан, стараясь уменьшить сложности и ограничения в вопросах их трудоустройства и пребывания в стране. В этих странах после принятия решения о найме, занимает в среднем около одного месяца и не требует специальных разрешений со стороны внешних органов, достаточно решения вуза[5].

Важным фактором интернационализации высшего образования является язык, на котором ведется обучение.

Гармонизация системы высшего образования. Данный процесс включает многие аспекты деятельности. В рассматриваемом контексте, наиболее важными являются обеспечение унификации социальных прав и гарантий для обучающихся, ликвидация и технических границ на пути их передвижения: признать эквивалентность (переходность) дипломов, обеспечить равный доступ к различным системам образования. Основным аспектом является разработка международных стандартов. Как показала практика, легче всего поддаются международной стандартизации такие аспекты образования, как структура учебного года, учебные планы и системы оценки знаний.

Для достижения этих целей были сформулированы следующие задачи:

- создание системы понятых всем квалификационных степеней высшего образования.
- создание системы высшего образования, основанной на двух уровнях (бакалавриат, магистратура).
- создание системы накопления и перевода зачетных единиц или «кредитов», т.е. свидетельств предшествующего образования, для продолжения образования в другой стране (ECTS или совместимой с ней).
- мобильность студентов, преподавателей, исследователей.
- сотрудничество в области управления качеством
- создание европейского стандарта высшего образования.

В условиях процесса интернационализации казахстанской высшей школы особое значение приобретает поиск и выработка новой стратегии, модели и механизма международной деятельности каждого казахстанского вуза, связанных с достижением нового качества подготовки специалистов, то есть формировании у них востребованных компетенций для возможности быть конкурентоспособным как на внутреннем, так и на международном рынке труда. КазНУ им. аль-Фараби является первым казахстанским вузом, который использует в образовательном процессе все сложившиеся мировые тенденции интернационализации образования. Совершенствование учебных программ вузов является основой данного процесса. В данном контексте, актуальным является проведение в КазНУ им. аль-Фараби 47-ой научно- методической конференции «Повышение конкурентоспособности и экспортного потенциала образовательных программ в университете» (26 – 27 января 2017года). На конференции с участием зарубежных участников, представителей МОН РК, «Назарбаев университета», многих представителей казахстанских вузов, всего профессорско – преподавательского состава самого университета обсуждались следующие актуальные проблемы: менеджмента и мониторинга качества содержания реализации образовательных программ, проблемы повышения привлекательности образовательных программ и конкурентоспособности выпускников, развитие полиязычного образования как способ интеграции в мировое

образовательное и научное пространство, конкурентоспособность медицинских кадров как результат интеграции профессионально-ориентированного образования, науки и практики.

Участие нашего университета в деятельности международных организаций, реализация совместных программ и проектов позволяет совершенствовать систему подготовки специалистов с учетом требований мирового рынка труда, повышать качество обучения и управления вузом, и в конечном итоге содействует превращению КазНУ им. аль-Фараби в международный научный и образовательный центр. Этому свидетельство достижения университета. О признании университета в профессиональном сообществе свидетельствует тот факт, что по итогам исследования авторитетного рейтингового агентства World University Rankings QS (Великобритания) КазНУ им. аль-Фараби вошел в топ 250 лучших университетов мира заняв 236 место. Следует отметить, что только два вуза из стран СНГ вошли в эту группу – МГУ им. Ломоносова и КазНУ. Тем самым, ведущий казахстанский университет уверенно сохранил свое лидерство в Центральной Азии и СНГ.

Успешному продвижению университета в международном рейтинге способствовала комплексная структурная модернизация, проведенная в соответствии с современными требованиями. Внедрен процессный менеджмент, система управления, ориентированная на результат и рейтинговая оценка труда. Разработаны и внедрены экспериментальные образовательные программы, соответствующие высоким международным стандартам и прошедшие международную аккредитацию, активно ведется научно-исследовательская работа. Каждая третья казахстанская публикация в зарубежных рейтинговых научных журналах печатается учеными КазНУ. На принципах государственно-частного партнерства завершен второй этап строительства инфраструктуры университетского кампуса, в рамках которого построены уникальные объекты [7].

Важным аргументом привлечения абитуриентов и студентов для вуза является удовлетворение их потребностей и ожиданий. Это основная задача нашего университета.

Литература

1. Интернационализация высшего образования: тенденции стратегии, сценарии будущего. М., 2010
2. Дуглас Д.О., Эделштейн Р. Глобальный рынок международных студентов: перспективы Америки // Международное высшее образование. <http://ihe.nkaoko.kz/archive/ihe59/8>.
3. Шевцова Е.В. Основные механизмы миграционной политики по привлечению учебных мигрантов // Вестник НГУЭУ. 2013. № 1. С. 78–87
4. Чоу П., Чамберс Д. Контингенты иностранных студентов в США: анализ базы данных отчетов «Открытые двери» (Open doors) за последние 60 лет. URL: <http://opendoors.iienetwork.org>
5. Рахул Чоудаха. Двигатели мобильности студентов Китая и Индии // Международное высшее образование [Электронный ресурс]. URL: <http://ihe.nkaoko.kz/archive/ihe>
6. КантелиненР., ПогосянВ.А. Международные измерения педагогического образования: из опыта совместной реализации образовательных программ// Вестник Герценовского университета. 2014.№2. С.26-29.
7. <http://www.kaznu.kz>

Кулиев И.О., Иляшова Г.К.

Цифрлық экономика жағдайындағы білім беру

Заманауи білім беру кеңістігінде бәріміз онлайн-уақыт, онлайн-режимдемиз деп бір бірімізбен іскерлік қатынасымызды цифрландырып жүргендейміз, өйткені бүгінде онлайн және офлайн арасындағы шекараны аттап өтіп әлем, экономиканың жаңа бір типіне өткен: яғни мұнда қосымша құн түсінігі әдеттегідей маңызды, бірақ оны қалыптастырудың негізгі құралы цифрлық технология болып отыр.

2017 жылғы 31 қаңтардағы Елбасының Қазақстан халқына Жолдауындағы Бірінші басымдық – экономиканың жеделдетілген технологиялық жаңғыртылуы деп анықталуы өмір талабы. [1]

Цифрлық технология – ХХІ-ғасырдағы өмір талабы. Ал цифрлық технология деген ғылыми зерттеулерді, оқу жазбаларын, оқу әдістемелерін және т.б. электронды-есептегіш аппараттарды қолдану арқылы қандайда бір дәйектілікте және анықталынған бір жиілікте жазу үшін қолданылатын технологиялар, яғни саланы толық автоматтандыру болып табылады. ХХІ-ғасыр ақпараттық қоғам дейтін болсақ, бүгінгі таңда барлығы ақпа-

раттық кеңістікте жұмыс істейді, олай болатын болса, білім саласындағы ақпараттық кеңістіктің рөлі өте жоғары екені айтпаса да түсінікті. Оған қоса білім өте тез жаңғырып отырады. Сондықтан да Елбасының Жолдауындағы басымдықтар өте орынды, өте уақытылы және де өте өзекті болып табылады.

Педагогикалық технология – білім беру түрлерін оңтайландыруды өзінің тапсырмасы ретінде қарастыратын техникалық және адамның қорларды есепке ала отырып, өзара бірлескен білімді меңгеру мен оқытудың барлық процесін анықтау, қолдану, құру тәсілдерінің жүйесі (ЮНЕСКО).[2]

Білім берудің ұлттық үлгісіндегі оқытудың жаңа парадигмасының негізгі бір мәселесі-студентке іргелі де терең, тиянақты да жүйелі білім беру. Фундаменталды (іргелі) білім берудің міндеті-адамды ғылыми ойлауға, болмысты тану, оны қабылдаудың әдіс-тәсілдерін білуге, өзін-өзі дамытуға, өз бетімен білім алуға, ізденуге іштей қажеттілігін туғызу деген мәселе.

Кез келген елдің, қай мемлекеттің де негізгі тірегі – асқақтаған күмбездер де, ғимараттар да, экономикалық жағдай да емес, білімді де білікті, іскер де, белсенді адамдар, яғни білікті мамандар, яғни елдің экономикалық өсуінің де негізі – білім мен ғылым болып табылады. Осы жерде қазақ халқының дана сөзі де орынды болмақ, яғни «Білекті бірді жығады, білімді мыңды жығады».

Білім – қоғамды әлеуметтік, мәдени-ғылыми прогреспен қамтамасыз ететін ғажайып құбылыс, адам үшін де, қоғам үшін де ең жоғары құндылық. Оның ең негізгі қызметі – адамның менталитетін, адамгершілігін, шығармашылық қабілетін қалыптастыру, дамыту. Осыған орай егеменді еліміз өзінің дамуының ең басты алғышарты – білім беру жүйесінің «*Білім гасырындағы*» міндеті мен мазмұнын айқындап берді. [3]

Білім беру сатыларының сабақтастығын қамтамасыз ететін білім беру үдерісінің үздіксіздігі, оқу мен тәрбиенің бірлігі, білім беруді басқарудың демократиялық сипаты, білімнің, ғылымның және өндірістің интеграциялануы, ақпараттануы, оқушыларды кәсіптік бағдарлау, білім беруді саралау, іргелендіру, гуманитарландыру және т.с.с. білім беру саласындағы мемлекеттік саясаттың негізгі қағидалары екені белгілі.

Елбасы бастаған еліміздің бүгінгі қарқынды дамуы, соның нәтижесінде жастарға жасалып жатқан жақсылықтар біздің жан-жақты білім алуымызға, жан-жақты хабардар болуымызға жол ашып отыр. Сол қамқорлықты күні ертең өз еңбегімізбен қайтару азаматтық парызымыз деп білеміз.

Қазіргі уақытта әлемде және оның құрамдас элементі ретіндегі отандық экономикада орын алудағы терең әлеуметтік-экономикалық өзгерістер экономикалық парадигманың өзгеруіне қажетті тарихи алғышарттарды қалыптастырды. Ұзақ уақыт бойы қоғамдық әл-ауқат көздері ең алдымен материалды-техникалық базаның қалыптасуы тұрғысында қарастырылып, ал елдің даму деңгейі материалды өндіріс көлемін арттыру қарқындарымен анықталып келді.

«Қазіргі ХХІ ғасырда білімін дамыта алмаған елдің тығырыққа тірелері анық. Біз болашақтық жоғары технологиялық және ғылыми өндірістері үшін кадрлар қорын жасақтауға тиіспіз. Осы заманғы білім беру жүйесінсіз әрі алысты барлап, кең ауқымда, жаңаша ойлай білетін осы заманғы басқарушыларсыз біз инновациялық экономика құра алмаймыз», – деп өзінің Халыққа Жолдауында Елбасымыз Н.Ә.Назарбаев айтқан болатын [2].

Жоғары білім берудің басты міндеті – өзін-өзі жетілдіруге, инновациялық іс-әрекетті игеруге бейім шығармашыл маманды қалыптастыру. Сондықтан студентті дайын білімді тұтынушы ретінде емес, қалыптасқан мәселе бойынша талдау жасай алатын, оңтайлы шешім қабылдайтын және өз таңдауының дұрыстығын дәлелдей алатын күйге жеткізу қажет. Ал ол тікелей оқытушының педагогикалық шеберлігі мен оқу үдерісінде қолданатын педагогикалық технологиясына байланысты.

Педагогикалық технология мәселесі педагогикалық әдебиеттерде және тәжірибеде жиі және кең талқыланады. Педагогикалық технология ұғымын, жіктемесін және сипаттамасын анықтап берген бірқатар ғалымдарды атауға болады, олар мысалы: В.П. Беспалько, А.Е. Берикханова, М.В. Кларин, В.М. Монахов, Т.К. Селевко, Н.Д. Хмель және т.б.

Педагогикалық әдебиеттерде «педагогикалық технология» ұғымының әртүрлі анықтамалары беріледі, көбінде технологияны мұғалімнің педагогикалық шеберлігімен байланыс-

тырады, ал кейбірі оны оқу мақсаттарына жету әдістерінің жүйесі ретінде немесе оны тұлғаға және ұжымға ықпал ететін тәсіл ретінде қарастырады. [3]

«Педагогикалық технология» ұғымының әртүрлі авторлардың пайымдауларының салыстырмалы талдауына шолу жасай отырып, белгілі отандық ғалым, педагог Н.Д.Хмельдің пікірін басты назарға алуға болады, яғни біртұтас педагогикалық үдерістің технологиясы мұғалімнің (мектепте), оқытушының (жоғары оқу орнында) жетекші технологиясы болып есептеледі. Оны «Теориялық білімдерді педагогтар мен оқушылардың тұлғасын өзіндік дамыту мүмкіндіктерін қамтамасыз ететін біртұтас педагогикалық үдерістің қызметін практикалық іске асырудың жүйеленген іс-әрекеттерінің кешені, сонымен қатар оның жүзеге асқандағы нәтижелерін кезеңдермен өлшеуге және тұлғаның әрі ұжымның серпінін көрсететінін көруге болады» деп автор Н.Д.Хмель осылайша түсіндіреді. [4]

Педагогикалық технология оқытушылық қызметтің объектісі болады, өйткені ол – бүкіл педагогикалық үдерісті қамтиды, ал бұл жерде қызметтің субъектісі ретінде оқушылар мен мұғалімдер есептеледі. Оның негізін салушы ретінде технологияның шеңберінде жеке проблемалық, дифференциалдық оқу, компьютерлік технологиялар, оқытудың әртүрлі интерактивті әдістері және т.б. пайдаланылуы мүмкін.

Сонымен қатар «педагогикалық технология» ұғымының аталуы экономика салалары үшін мамандарды даярлау жүйесін жаңғыртудың қандай да бір әдістерін әзрлеуге де сәйкес келеді. Яғни болашақ мамандарға кәсіптік білім беруді әзірлеудегі тәсілдер әлеуметтік-экономикалық және педагогикалық шарттармен байланысқан, сондай-ақ альтернативті оқу жоспарынан, бағдарламадан, оқу-өндірістік тәжірибеден тұрады. Жоғары білім берудегі оқу үдерісінде пайдаланатын оқыту әдістері: интерактивті әдістер, кейстік-әдістер, қашықтықтан оқыту және т.б.

Кәсіптік білім беруде іскерлік белсенділікті, шығармашылық танымдылықты қалыптастыру және ғылыми негіздеу мәселелері тым өзекті мәселе болып қала береді. Сондықтан да біріншіден, қалай оқытамыз деген сауалды айтудан бұрын, оқыту пәні не деген сауалды айқындау қажет. Жоғары оқу орнында оқытудың мазмұны деп әдістемелік-гуманитарлық, табиғи-ғылыми, кәсіптік және арнайы білімдер, іскерлік пен икемділіктер жүйесін

қарастырамыз, оларды игеру студенттердің ақыл-ой және практикалық қабілеттерінің дамуына ықпал етеді. Кәсіптік даярлаудың мазмұны жалпы білім беруден оқшауланбаған, ол өндірістік қызметті игерудің және мамандыққа деген шығармашылық қатынасты қалыптастырудың негізін құрайды. Міне сондықтан да болашақ мамандарды даярлауда әрбір оқытушының оқу үдерісі барысында қолданатын педгогикалық технологиясы оның педагогикалық тәжірибесімен, шеберлігімен шыңдала түспек.

Қазақстандықтардың жаңа буыны, әлемнің барлық жастары сынды, өздерін, яғни өз өмірлерін озық технологияларсыз (мысалы, Интернет желісі) елестете алмайды.

Қазіргі кездегі ЖОО міндеті – бизнестік білім берудің өзектілігін қамтамасыз ету, нарықтың конъюнктурасының өзгеруіне қарай білім беру бағдарламаларын әрдайым өзгертіп отыру, атап айтқанда: жаһандық нарыққа бейімделу; білім беру және ғылыми үдерістер ағымдағы даму жағдайынан озып отыру керек; өңірлерді дамыту мақсатында, іс-әрекеттер білім мен ғылыми зерттеулерді практика жүзінде пайдалануға бағдарлануы керек. Заманауи уақыт білім берудің жаңа жүйесін беруді талап етуде. Білім беру үдерісі жаңа технологиялы болуы қажет, оқытудағы вербалды-репродуктивті көзқарастан ада болу керек дейміз, және де ақпаратты жинау әр түрлі көздерден болады. Яғни бүгінде оқыту өте технологиялық сипатта болуы шарт. Студенттерге білімді, ілімді іздеуде дербестікті көбірек беру қажет. Оқытушының рөлі тек үйлестіруші, бағыттаушы ретінде жүреді.

Білім беру үдерісіне мамандану бойынша нақты кәсіптік іс-әрекеттер үшін жаңа бағдарламалық шешімдер мен қосымшаларды оқытатын курстарды енгізу талап етілуде (мысалы, экономикалық факультеттегі студенттерге – экономика саласындағы қазіргі бағдарламалық шешемідер). Білім берудегі инновациялық технологиялар құнды кадрларды дайындауға мүмкіндік береді.

Сонымен, қазіргі озық білім беру технологияларын тиімді қолдану нәтижесінде отандық білім беру ұйымдарының оқыту практикасында ұзақ мерзімді келешекте білім беру қызметтерінің сапасының артуын, сонымен қатар ел экономикасында жоғары білікті кадрлардың санының өсуін күтуге болады.

Әдебиеттер

1. http://massaget.kz/mangilik_el/43897/ Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына 2017 жылғы 31 қаңтардағы Жолдауы
2. <https://infourok.ru/user/zhakezhanova-aynur-koyshimanovna> "Қазіргі кездегі оқытудың педагогикалық технологиялары"
3. Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі / ҚР-ның 2015жылға дейінгі білім беруді дамыту тұжырымдамасы / Қазақстан жоғары мектебі, №1, 2004, 5-19б.
4. Н.Ә.Назарбаев Қазақстан халқына жолдауы «Қазақстан экономикалық, әлеуметтік және саяси жедел жаңару жолында». Астана, 2005, 18б.
5. Берикханова А.Е.Формирование готовности будущих учителей к использованию современных педагогических технологий: автореф. канд. пед. наук.– Алматы, 2003. –28 с.
6. Хмель Н.Д.Теория и технология реализации целостного педагогического процесса: учебное пособие. – Алматы, 2002
7. Колесов В.П. Ступенчатость высшего образования и Болонский процесс.//Экономика образования, 2004, №2
8. Тимошенко Л.С. Методика преподавания экономических дисциплин в вузе. Алматы, 2002г.

Садыханова Г.А., Кулиев И.У.

Білім берудің электрондық технологиялары білім сапасын және тиімділігін арттырудың құралы ретінде

Қазіргі уақыт индустриалдық қоғамнан негізгі өнімділік күші білім болып табылатын ақпараттық қоғамға өту өзгерістермен ерекшеленеді. 2002 жылы Біріккен Ұлттар Ұйымының Бас Ассамблеясында Жапон мемлекетінің ұсынысы бойынша 2005-2015 жылдары «Білімді тұрақты дамыту декадасы» болып жарияланды. Бұл декада адамзат алдындағы жаһандық мәселелерді барлық елдердің білім жүйесін бір кеңістікке өзара үйлестіріп, қарқынды және тиімді дамыту арқылы шешу мақсаттарын белгіледі. Сондықтан, білім беру жүйесі ауқымды қоғамдық жүйенің бір саласы ретінде әлемде болып жатқан жаңалықтарды есепке ала отырып, педагогикалық инновация жүйесін жаңаша жаңғыртудың қажетті факторы болып табылады.

Қазақстандағы білім беруді дамытудың 2011-2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы заманымызға сай қоғамды ақпараттандыруда оқытушы-педагогтардың біліктілігін ақпарат-

тық-коммуникациялық технологияны қолдану саласы бойынша көтеру негізгі міндеттердің бірі екенін көрсетеді [1]. Бұл мәселеге Елбасы 2017 жылдың 31 қаңтарындағы «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік» тақырыбындағы халыққа жолдауында бірінші басымдық ретінде – «Экономиканың жеделдетілген технологиялық жаңғыртылуы. Ол цифрлық технологияны қолдану арқылы құрылатын жаңа индустрияларды өркендетуге тиіспіз. Бұл – маңызды кешенді міндет. Елде 3D-принтинг, онлайн-сауда, мобильді банкинг, цифрлық қызмет көрсету секілді денсаулық сақтау, білім беру ісінде қолданылатын және басқа да перспективалы салаларды дамыту керек. Бұл индустриялар қазірдің өзінде дамыған елдердің экономикаларының құрылымын өзгертіп, дәстүрлі салаларға жаңа сапа дарытты. Коммуникацияның дамуы мен оптикалық-талшықты инфрақұрылымға жаппай қолжетімділікті де қамтамасыз ету керек. Цифрлық индустрияны дамыту басқа барлық салаларға серпін береді. Сондықтан Үкімет ІТ саласын дамыту мәселесін ерекше бақылауда ұстауға тиіс»-деп тапсырма берді [2].

Қазір әлемдік практика көрсетіп отырғандай, білім берудің электрондық технологиясы білім беруді жаңғыртуға арналған негізгі құралдардың бірі болып табылады. Оның кең тараған келесідей дәстүрлі, электрондық, аралас, қашықтықтан оқыту (классикалық және көлемді ашық онлайн курстары) және ашық модельдері бар [3]. Дәстүрлі модель – біздің мектептен дағдыланған жүйе, яғни оқытушымен бетпе бет қарым қатынас, дәріханалардағы іс, бақылау жұмысы, реферат қорғау, тақтада баяндама жасау т.б. Электрондық модель – ақпараттық технологияларды пайдалана отырып оқыту деп түсіндіріледі: интернет-қорларды пайдалану, оқыту және қарым-қатынас форум және чаттар арқылы, оқу материалдары онлайн режимінде қарап шығу және тестілеулердің компьютерлік жүйесі және т.б. Қазір сабақ материалына байланысты көптеген электрондық оқулықтар мен аудио-видео жазбалар қолданыста жүр. Электрондық оқулықты пайдалану оқытушының ғылыми-әдістемелік потенциалын дамытып, оның сабақ үстіндегі еңбегін жеңілдетеді. Оқытудың әр сатысында компьютерлік тесттер арқылы студентті жекелей бақылауды, графикалық бейнелеу, мәтіндері түрінде, мультимедиялық, бейне және дыбыс бөлімдерінің бағдарламасы

бойынша алатын жаңалықтарды іске асыруға көп көмегін тигізеді. Электрондық оқулықтарды қарапайым оқулықтарға қарағанда пайдалану ыңғайлы және оларда өзін-өзі тексеру жүйесі бар. Осы электрондық оқулықтың артықшылығы болып табылады

Қашықтықтан оқыту моделі-электрондық модельге ұқсас, дегенмен ақпараттық технологияларды пайдалану деп түсінеді. Қашықтан оқыту жүйесі жедел қарқынмен дамуда, бұған бірнеше факторлар, ең бастысы – білім беру мекемелерінің қуатты компьютер техникасымен қамтылуы, оқу пәндерінің барлық бағыттары бойынша электрондық оқулықтар құрылуы және Интернеттің дамуы мысал бола алады [3]. Әлемде көптеген мемлекеттерде қашықтықтан оқыту технологиясы негізінде білім алуға сұраныс денгейі күрт өсіп отыр. Мысалы, Ресейде жылына тек күндізгі оқу бөліміне қашықтықтан білім беру қызметіне сұраныстың 3,5 млн-ға, ал базалық білімін қайта көтеру мақсатында федералдық жұмыспен қамту орталықтарында ынта білдіруші тұлғалардың саны 4,5 млн.ға жетті дейді[4]. Әрине бұл қоғамның қайта жаңару өзгерістері мен талаптарының ықпалы болса керек. Рынок қатынасында әрбір адамның экономикалық мүддесі өзінің жеке басына жүктеліп, оның шешімін табу әрекеті іздемпаздылық пен ақпарат ресурсының көзін көптеп тұтынуға итермелейді.

Қысқасы, елімізде қашықтықтан білім беру мен ақпараттандырудың тиімділігі ол:

- Қашық аймақта тұратын әрбір тұлғаның оқып білім алуға мүмкіншілігі мен бір мезгілде қатар екі немесе үш оқу орнында білім алу мүмкіндігі туады

- Еңбек рыногының жаңа кәсіпке сұранысының қанағаттандыруға тұлғалардың қайта мамандануын интенсивті түрде іске асыруға және қаржылай-экономикалық тиімділіктің екі жаққа бірдей әсері болады;

- Электрондық почта негізінде студент өзінің оқытушысына шұғыл байланысқа бара алады;

- Әсіресе, жоғары білім ордасында аудиториялық қордың ұтымды пайдалануы мен коммуналдық төлемдердің қысқаруы;

- Ұлттық қауіпсіздікті сақтауда әскер қатарынан өткен резервтік күшті және қоғамымыздағы жұмыссыздар қатарын

қысқарту мақсатында олардың қайта білімдерін жетілдіріп кәсіпке бейімдеуде тиімді;

- Білім беру жүйесіне халықтың қалың тобын қамтуға болады,

- Тұтас ел көлемінде ағартушылық кешендер инфрақұрылымын теңестірумен қатар олардың әлеуметтік- экономикалық артта қалуына мүмкіндік бермейді;

- Әлемде аймақта ортақ тиімді білім берудің, мамандық алудың жолын ашады.

Жалпы қашықтықтан оқыту моделінің классикалық жүйесінің оған қатысушылар мен элементтеріне қатысты «автономдылық» қасиеті бар,ол:

- әрбір жоғарғы оқу орнының өз білім беру бағдарламасына (мазмұнына-контентіне) сәйкес өз оқыту порталы болады;

- мұндағы білім беру бағдарламасының мазмұнын, яғни контентін осы оқыту мекемесінің оқытушылары жасайды.

- бұл порталды осы оқу орнының студенттері ғана пайдалана алады;

Ал, КАОК жүйесі интеграцияланған жүйе болып саналады, қасиеті:

- бірнеше ЖОО біріге отырып, ортақ бір білім беру порталын құрады;

- білім беру бағдарламасының мазмұнын барлық ЖОО оқытушылары мен мамандары қатысады;

- бұл порталдан білім алуға көптеген студенттер қол жеткізе алады.

Қазіргі кезеңде еліміздегі білім беру жүйесінің қарқынды даму динамикасына орай қашықтықтан оқытудың классикалық түрінен көлемді ашық онлайн-курстарға көшуі байқалады.Көлемді ашық онлайн-курстар (КАОК-МООС-Massive Open Online Course)Интернет желісімен ашық қатынас құруға негізделген, ірі көлемдегі оқыту курстарын құруға бағытталған интерактивті курс болып табылады.

Ашық модель-жоғарыда көрсетілген моделдерден басты өзгешілігі сонда, тыңдаушыдан алынған өнер-білімдердің және қорытынды бақылаудан өту материал зерттеудің нәтижесінде расталуы талап етілмеуінде. Яғни, тыңдаушы адам өнер-білімді өзі үшін алады мысалы, тыңдаушы Photoshop курсына жазылды

делік немесе зерттеудің нәтижесінде іскер келіссөздерді жүргізудің тренингіне қатысты делік, нәтижесінде ол диплом немесе бағалары бар аттестат алмайды, ол осы курсқа немесе іс-шараға қатысқаны туралы сертификат алады [3].

Қорыта келгенде, білім беруді ақпараттандыру жағдайында кез келген оқытушы-педагогқа ақпараттық білім негіздерін игертуді жетілдіру, ақпараттық-коммуникациялық технология құралдарын өзіндік білім алуға қолдану мен оның мүмкіндіктерін кәсіби қызметтеріне танымдық және дидактикалық құрал ретінде пайдалану дағдыларын қалыптастыруды одан әрі арттыру қажет. Олай болса, бұл қоғам кез келген оқытушы-педагогтан өз пәнінің терең білгірі ғана болу емес, ғылыми-теориялық, нормативтік-құқықтық, психологиялық-педагогикалық, дидактикалық, әдістемелік тұрғыдан сауатты және АКТ құралдарының мүмкіндіктерін жан-жақты игерген ақпараттық құзырлылығы қалыптасқан маман болуын талап етіп отыр.

Әдебиеттер

1. ҚР Президентінің 2010 жылғы 7 желтоқсандағы № 1118 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы.

2. ҚР Президенті Н.Ә. Назарбаев Қазақстан халқына жолдауы. «Қазақстанның үшінші жаңғыруы: жаһандық бәсекеге қабілеттілік». Астана, Ақорда, 2017 жыл 31 қаңтар/<http://www.akorda.kz>

3. Малышев С.Л. Модели и организация новых образовательных технологий в системе дистанционного обучения экономического вуза. – Москва, 2000. – 134с.

4. Мендалина А. А. Ақпараттық-коммуникациялық технологияны дамыту – сапалы білім берудің кепілі www.45minut.kz 27.08.2013

Әубәкірова Ж.Я., Бейсенбаев Ж.Т., Бейсенбаева М.Ж.

Қазақстанда жоғары білімді жетілдірудің сапасы

Қазіргі таңда мемлекетіміз дүниежүзілік қауымдастықпен тығыз қарым-қатынаста бола отырып «нарықтық экономикалы» ел деп танылып, экономикалық даму мен өсудің жоғары қарқынымен ерекшеленеді.

Осыған байланысты, қоғамдық даму деңгейінің, экономикалық қуаттылықтың және елдің ұлттық қауіпсіздігінің белгісі ретіндегі адами капиталдың, білім беру жүйесінің рөлі мен маңыздылығы арта түседі. Білім – бұл әлемдегі өнеркәсібі дамыған өркеніетті елдердің көпшілігінде әлеуметтік-экономикалық дамудың басты бағыты мен маңызды көрсеткіші болып табылады. Яғни, білім қазіргі заманның ең басты әрі өзекті мәселесі іспеттес. Шындап келгенде, елдер тек қана тауарлар мен қызметтер өндіре отырып бәсекелеспейді, сонымен қатар олар қоғамдық құндылықтар жүйесі мен білім беру жүйесі арқылы бәсекеге түседі. Қазақстан Республикасының әлемдегі бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына ену міндеті елде ғылыми сыйымды технологиялық білімі бар, басқарушылық қабілетке ие, нарықтық экономикада дұрыс бағыт ұстай алатын жоғары білікті мамандар болған кезде және дүниежүзілік нарықтық экономиканың қажеттіліктеріне жауап беретін тиімді білім беру жүйесі болған кезде ғана шешіледі. Сондықтан қазіргі білім беру жүйесінің басты мақсаты – бәсекеге қабілетті маман дайындау.

Қазақстанда ЖОО білім беру бағдарламаларының санына, ғылыми-зерттеу жұмыстарының көлеміне, ғылыми-педагогикалық кадрлардың біліктілік деңгейіне байланысты бірнеше типтерге бөлінеді, атап айтатында: университеттер, академиялар және институттар [1]. Сонымен қатар, ЖОО-дарының оқу жоспарларында жобалық зерттемелер, тренингтер, өндірістік және ғылыми-зерттеу орындарындағы тағылымдама сияқты үлгілер болуы тиіс. Білім беру үрдісінің техникалық қамтамасыз етілуі, еуропалық және америкалық университеттердегі деңгейге сәйкес келуі тиіс. Қазіргі таңда, білім беру қызметінің технологиялық сипатын сәтті қамтамасыз ететін ЖОО-дары ретінде келесі үш үдерістің түрі бір уақытта іске асырылатын оқу орындары саналады, яғни олар:

- экономиканың әртүрлі секторларындағы шыңайы жобалардың студенттермен құрылуы;
- негізгі және қолданбалы сипаттағы зерттеулер жүргізу;
- студенттерге оқу курстарын таңдауға мүмкіндік беретін білім беру технологияларын қолдану [2].

Жоғары деңгейлі, бәсекеге қабілетті мамандар дайындау мақсатында еліміз 2010 жылдың 11 наурызында Еуропалық жоғары білім беру аумағына кірген болатын (Болон үдерісі) [3].

Болон үдерісінің жоғары білім жүйесіне енгізген жаңалығы өте көп, дегенмен ең басты жаңалығы – екі деңгейлі жоғары білім. Деңгейлердің аты аталды – біріншісі «бакалавр» («bachelor»), екіншісі «магистр» («master»). Қазіргі кезеңде үшінші деңгей қосылған, ол – философия докторы (PhD) [3]. Осылайша көптеген жоғары білім беру мекемелері Қазақстанда жоғары білім жүйесінің әлемдік білім беру кеңістігіне интеграциялану міндетінен білім берудің Болондық үдерісін жүзеге асыруда. Елімізде нарық сұранысы жылдан-жылға қарқынды дамып, оған деген талаптар артып отырғандықтан бәсекеге қабілетті, білікті маман дайындау еліміздің білім беру саласындағы басты міндеті болып табылады. Жоғары білімнің үш деңгейлік жүйесінің енгізілуі сонымен қатар, білім беру бағдарламаларының диапазонының кеңеюі мен олардың нарықтық экономика талаптарына сай икемділігі мен шоғырлану дәрежесін арттыруға бағытталған. Жоғары білімнің бұл үлгісінің жүзеге асырылуы өзінің өміршеңдігі мен өзектілігін көрсетті, сол сияқты оның келешекте әрі қарай өзгертілу қажеттілігін жобалады. Қазақстан Республикасындағы жоғары білімнің үш деңгейлі үлгісінің даму бағыттары ұсақ мамандықтар түрін қысқартып, оларды кеңірек пәндерге яғни бағдарламаларға біріктіруді, бизнеспен өзара әрекеттестікті арттыруды, түлектердің еңбек нарығындағы қажеттілігін қамсыздандыруды қамтиды. Қазақстанның жоғары білім жүйесінің қалыптасуының келесі бір жағымды жағы – институционалдық құрылымдардың, оқыту бағдарламалары мен үлгілерінің әртараптандырылуы, олардың университеттік білім беру жүйесіне бейімделуі.

Оқытудың кредиттік жүйесіне ауысқаннан бастап, оқытушының оқушылармен жұмыс жасауын сапалы түрде қайта құруды, сабақ берудің әдісі мен әдіснамасын өзгертуді талап етті. Кредиттік жүйе бойынша студенттерді оқытудың басты міндеттері ретінде:

- білім беру көлемін біріздендіру;
- білім беруді жекелендіруге барынша жағдай жасау;

– білім алушылардың өз бетінше жасаған жұмыстарының рөлі мен тиімділігін арттыру.

Кез-келген жүйенің енгізілуімен қоса пайда болатын көптеген көкейтесті мәселелер туындайтынын білеміз. Елімізде кредиттік жүйені енгізуде ЖОО-да пайда болған негізгі мәселелер:

– профессор-оқытушылық құрам мен білім беру үдерісіне қызмет көрсетуші құрылымдық бөлімшелердің көп жұмыстармен айналысуы, себебі оқу үдерісі параллельді түрде жүргізіледі: дәстүрлі жүйе бойынша және кредиттік жүйе бойынша.

– кейбір оқытушылардың білім берудің жаңа талаптары мен жаңа әдіснамасына үйрену қиындығы [3].

Сонымен қоса, еліміздің ЖОО-ның кредиттік жүйеге ауысқанының басты артықшылықтарына тоқтала кететін болсақ:

– замануи ақпараттық технологияларды енгізу арқылы білім беру үрдісін қарқындауы, профессор-оқытушылық құрамның біліктілігінің артуы және білім беру сапасының көтерілуі;

– жоғары деңгейлі бәсекеге қабілетті мамандарды дайындау мүмкіндігінің артуы;

– жалпы білім беру мен негізгі пәндердің біріздендірілуі;

– студенттерге өзінің білім беру аумағын өзі құруға мүмкіндік беру;

– оқытушылардың ғылыми-педагогикалық деңгейлерін көтеру үшін бәсекелестік ортасын құру;

– ЖОО-ның қпараттық-техникалық негіздерін дамыту мен нығайту мақсатында білім беру қызметтерінің сапасын үнемі жақсартып отыру;

– студенттер пәндерді игергенде және ғылыми жұмыс жасағанда шығармашылық біліктілікті арттыруға мүмкіндік беру үшін, студенттердің жеке жұмыс жасауына көп уақыт бөлу [3].

Сонымен, аталған кредиттік жүйеге еліміздің ЖОО-дары енгеннен бастап, бастапқы мақсат ретінде еліміздегі ЖОО-дағы бәсекелестік ортаны арттыру болып табылады. Бәсекелестікті арттыру арқылы біз білім беру сапасын жоғарылатамыз, сәйкесінше жоғары білікті мамандарды дайындауға мүмкіндік аламыз. Соңғы статистикалық мәліметтер бойынша еліміздегі ЖОО-ның рейтингісіне тоқтала кетсек (1-кесте).

**Қазақстандағы үздік көпсалалы жоғары
оқу орындарының ұлттық (бас) рейтингі [4]**

№	ЖОО атауы	Түйінді нәтиже, салмағы %
1.	Әл-Фараби атындағы қазақ ұлттық университеті	98,8
2.	Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті	98,5
3.	М.О. Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан мемлекеттік университеті	57,67
4.	Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті	55,50
5.	С. Торайғыров атындағы Павлодар мемлекеттік университеті	54,47
6.	А. Байтұрсынов атындағы Қостанай мемлекеттік университеті	40,21
7.	С. Аманжолов атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік университеті	40,07
8.	І. Жансүгіров атындағы Жетісу мемлекеттік университеті Еуразия инновациялық университеті	38,18
9.	М. Х. Дулати атындағы Тараз мемлекеттік университеті	37,88
10.	Қ. А. Ясауи атындағы халықаралық қазақ-түрік университеті	36,4
11.	Қорқыт-ата атындағы Қызылорда мемлекеттік университеті	34,4
12.	Ш. Уәлиханов атындағы Көкшетау мемлекеттік университеті	34,16
13.	Семей қаласының Шәкәрім атындағы мемлекеттік университеті	32,64
14.	М. Өтемісов атындағы Батыс Қазақстан мемлекеттік университеті	30,82
15.	Қазақ-Америка университеті халықаралық білім одағы	30,45
16.	Х. Досмухамедов атындағы Атырау мемлекеттік университеті	29,22
17.	Сүлеймана Демирель атындағы мемлекеттік университеті	22,49
18.	Ш. Есенова атындағы Каспий мемлекеттік технологиялар және инженеринг университеті	20,68
19.	Каспий қоғамдық университеті	20,36

Жалпы, жоғарыда көрсетілген кесте мәліметтері негізінде біз, Қазақстандағы үздік көпсалалы жоғары оқу орындарының тізімін 98, 8%-дық көрсеткішімен Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті бастап тұрғаның көрдік. Жалпы рейтингке еліміздің 19 ЖОО-ны кірген. Сонымен қоса, Қазақстанның техникалық ЖОО ұлттық рейтингісінің мәліметтерін келесі кестеден көре аламыз (2-кесте):

Қазақстанның техникалық ЖОО ұлттық рейтингі [4]

	ЖОО атауы	Түйінді нәтиже, салмағы %
	Қазақстан-Британ техникалық университеті	91,19
	Қ. И. Сәтпаев атындағы қазақ ұлттық техникалық университеті	72,08
	Қазақ ұлттық аграрлық университеті	67,23
	Қарағанды мемлекеттік техникалық университеті	53,68
	Алматы энергетика және байланыс университеті	52,77
	Алматы технологиялық университеті	47,14
	Д. Серікбаев атындағы Шығыс Қазақстан мемлекеттік техникалық университеті	44,13
	Жәңгір хан атындағы Батыс Қазақстан аграрлық – техникалық университеті	41,93
	М. Тынышбаев атындағы Қазақ көлік және коммуникациялар академиясы	38,47
	Халықаралық ақпараттық технологиялар университеті	35,05
	Рудный индустриялық институты	33,19
	Атырау мұнай және газ институты	25,98
	Қазақ технология және бизнес университеті	23,32

Сонымен бірге, жоғары білімді қаржыландыру мәселесіне ерекше көңіл бөлініп отыр. Қазіргі кезде АҚШ-та бұл мәселе өте маңызды болып табылады. Мұндай құбылыстың себебі экономикалық даму саласына қатысты және де АҚШ-тағы белгіленген әлеуметтік топтардың әлеуметтік теңсіздік мәселесінен туындаған. Алайда аталған бұл жайт АҚШ-қа қарағанда жан басына шаққандағы ЖІӨ деңгейі төмен елдерде, әрине оған Қазақстан да енгендіктен, жоғары білім саласын жеткілікті мөлшерде қаржыландыру қажеттілігін қарастырады. Егер Қазақстанның қаржылық әлеуетін басқа елдермен салыстыратын болсақ, Қазақстандағы білімге жұмсалатын мемлекеттік шы-

ғындар үлесінің біршама төмен екендігі айқын. Осылайша, Қазақстан ЖІӨ 0,3% жоғары білімге жұмсай отырып, Малайзия, Таиланд, Қытай сияқты елдермен салыстыруға келмейтінін және ОЭСР елдерінің орташа көрсеткішінен (1,3%) біршама төмендеу екендігін байқаймыз. Мемлекеттік қаржыландырудың төменгі деңгейін өтемақылау үшін үкімет үш элементтен тұратын ресурстарды шоғырландырудың көпжақты стратегиясын қабылдады:

- жеке жоғары білімді жедел дамыту;
- мемлекеттік университеттер мен колледждерінің шығындарына үлестік қатысу;
- кейбір мемлекеттік университеттерді жекешелендіру.

Алайда ресурстарды жай ғана арттыру әрдайым да қажетті нәтижелелер бермеуі де мүмкін. Қазақстандық ЖОО басты міндеті – әлемдік стандарттар деңгейінде білім беру болса, ал жетекші ЖОО дипломдары әлемдік деңгейде сапалық жағынан жоғары болуы шарт екендігін ұмытпағанымыз дұрыс болады.

Егемен ел болғалы Қазақстанда университеттердің саны артып, ол басым бөлігін құрап отыр. Әрбір екінші қазақстандық студент университетте білім ала алады. Университет – бұл жоғары білім жүйесіндегі білім беру мекемелерінің маңызды типі болып табылады. Университет туралы дәстүрлі таным, яғни ғылыми-зерттеу және оқыту қызметі тең мағынада болуы, келешекте де өз маңызын сақтап қалатын сияқты. Университеттер болса бүкіл әлем бойынша тараушы жаңа ғылыми мәліметтердің бұқаралық ағымынан базалық мәндегі идеяларды алудың ерекше және дербес қызметін орындауға бағытталады. Ізденіс, анықтау, өңдеу, талдау, сараптау, тәжірибелік нәтижелерге қол жеткізу ғылыми-техникалық прогреске ықпал етеді. Бұл міндет университеттік біліммен жақындаса отырып оңтайлы шешімін табады. Қазіргі кезеңде Қазақстанда жоғары білімді мамандарды даярлаудың салалық жүйесі басым болып келеді. Ол гуманитарлық және техникалық ғылымдар саласындағы білімін үйлестіретін, жан-жақты білім алған, бірнеше шет ел тілдерін меңгерген, басқарушылық бейімі бар жаңа ғасырдың жұмысшы күшін дайындауды біршама шектейді. Даярлаудың мұндай деңгейін негізінен университеттер қамтамасыз етуге қабілетті.

Мұны жоғары білім жүйесінде университеттік типтегі білім беру мекемелері басым дамыған елдердің озық тәжірибесі көрсетеді. Білім жүйесі, оның ішінде жоғары мектеп халықты жұмыспен қамтуды ынталандырып, жұмыссыздықты қысқартуда маңызды рөл атқарады[5].

Ол еңбек нарығынан жастардың бір бөлігін тарта отырып, әлеуметтік шиеленісті әлсіретеді. Кәсіптік білім адами капиталдың қалыптасуын қамсыздандырады. Адами капитал табыс әкеле алатын адамдағы қабілеттердің мөлшерін білдіреді. Ол туа біткен ақыл-ой мен физикалық қабілет, дарын, сыйды ғана қоспайды, сонымен бірге алынған білім мен біліктілікті де қосады. Жұмысшы күшінің біліктілік деңгейі адами капиталдың жағдайын көрсетеді. Адами капиталдың артуы еңбеккерлердің кәсіптік-біліктілік деңгейінің өсуін қамтамасыз етеді. Кәсіптік білім, біліктілік алу жұмысқа орналасу мәселесін шешуде еңбеккер үшін өте маңызды болып табылады. Жұмыс беруші үшін білімі туралы дипломның болуы шарт, ол сол адамның белгіленген іріктеуден өтіп, сапалы яғни білікті жұмысшы күші санатына енгенін білдіреді. Егер еңбеккер білімі туралы дипломды көрсетпесе, оның жұмысшы күшінің сапасын жұмыс берушінің өзі бағалауы тиіс болады.

Ал ол еңбек сыйымдылығы, шығынды үдеріс және де қателіктен кем емес екендігі сөзсіз. Оқу мекемелерінің түлектерінің көпшілігіне кәсіптік білім еңбекке деген қабілетін жақсартуға, оның тиімділігін арттыруға мүмкіндік береді. Сондықтан білімнің болуы жұмыс іздеушіге еңбек нарығында жоғары бәсекеге қабілетті жұмысты қамтамасыз етеді.

Кәсіптік білім – бұл жеке тұлғаның жан-жақты дамуына жағдайлар жасауға, жекелеген мүдделер мен қажеттіліктерді, оның ішінде мамандық пен біліктілік арттыруды ескеретін, әлеуметтік институт болып табылады. Еңбек нарығындағы сұраныстың қарқынды өзгерісі жоғары білімнен өз қызметі экономиканың жаһандануы мен аймақтануы жағдайында өтетін жаңа кәсіптік, технологиялық, басқарушылық салаларда мамандар даярлауды талаптеді. Осыған байланысты жоғары мектептің педагогикалық және ғылыми-зерттеу қызметтерін қайта ұйымдастыру қажеттігі туындайды, ол академиялық пәндерді әрі қарай әртараптандыру барысында пайда болатын ғылым мен

техниканың көптүрлі жетістіктерін ескеруі керек. Оқу жоспарларының әртүрлілігі, оған енетін пәндер мен курстардың тізімі, кадрларды даярлауды әмбебаптандыру пәнаралық және көппәндік бағыттардың артуына, оған қатысты оқыту әдістері мен ғылыми зерттеулерді жүргізуді күрделендіре түседі. Жоғары білімді жаңаша ұйымдастыру мен бейімделу ақпараттық және коммуникациялық технологиялардың жедел дамуын және оған деген жоғары білім мекемелерінің артып отырған қажеттіліктерін басты назарда ұстауы қажет. Көптеген елдер шешуші маңызды экономикалық міндеттердің арасынан жылдам трансформацияланатын экономика, технология мен халықаралық сауда жағдайларына бейімделу мүмкіндіктерін арттыру қажеттілігін ерекше атап көрсетеді. Мұндай үдерістерден шығу жөніндегі шешімдер қазіргі кезеңде Қазақстанда ұлттық, жергілікті, аймақтық, әлеуметтік және мәдени құндылықтарды ескерумен жүзеге асырылғаны жөн.

Әдебиеттер

1. Государственная программа развития образования Республики Казахстан на 2011–2020 годы. Утверждена Указом Президента Республики Казахстан от 07.12.2010года № 1118.

2. Основы кредитной системы обучения в Казахстане/С.Б. Абдыгаппарова, Г.К. Ахметова, С.Р. Ибатуллин, А.А. Кусаинов,Б.А. Мырзалиев, С.М. Омирбаев; под общ.ред. Ж.А. Кулекеева, Г.Н. Гамарника, Б.С.Абдрасилова. Алматы: Казак университеті, 2004. 198 с.

3. Развития системы высшего образования в РК [Электронды ресурс]. – Сілтеме: <http://www.kazportal.kz/razvitiya-sistemyi-vyisshego-obrazovaniya-v-rk/> 2015 г.

4. Қазақстан Республикасы электронды үкіметінің ресми интернет ресурсы

http://egov.kz/wps/portal/Content?contentPath=/egovcontent/education/edu_hei/s/article/bestuniinkz30&lang=ru

5. Ю.Н.Пак, д.т.н., профессор. Не казаться, а стать модернизационный потенциал высшей школы: проблемы и решение. /Современное образование – №1, 2014. стр.38-44

Заманауи ЖОО шарттарында болашақ экономистердің кәсіптік құзыреттерін қалыптастыру

Елдегі әлеуметтік-экономикалық өзгерістер, нарықтық экономиканың өзгермелі шарттары және адам өмірінің басым салаларындағы үрдістермен шарттастырылған өзгерістер жалпы білім беру жүйесінде, соның ішінде, жоғарғы кәсіптік білім беру жүйесінде түбегейлі өзгерістердің қажеттілігін тудырды. Психологиялық-педагогикалық әдебиеттерде жарияланған мәліметтерді талдау, сонымен қатар эмпирикалық зерттеулер қазіргі уақытта кәсіби мамандармен экономистердің құзыреттерінің үш тобы ерекшеленетіндігі туралы қорытынды жасауға мүмкіндік береді [1]. Аталған құзыреттер келесідей топтастырылады: негізгі құзыреттер, базалық кәсіби құзыреттер және кәсіби қосалқы құзыреттер.

Жоғарғы кәсіптік білім беру жүйесіндегі өзгерістер, көптеген ғалымдардың пайымдауынша (Белозерцев Е.П., Гершунский Б.С., Зеер Э.Ф. [2], Иванов А.И., Щедровицкий Г.П. [3] және т.б.), отандық кәсіптік білім беру парадигмасының өзгерістерімен, оның жаңа функцияларының және еңбек нарығына бейімделген мамандарды даярлаудың тенденцияның пайда болуымен байланысты болып отыр.

Негізгі құзыреттер маманның түрлі әлеуметтік-кәсіби қауымдастықтарға бейімделуі және оларда тиімді қызмет етуіне қабілеті мен дайындығын көрсетеді. Базалық кәсіби құзыреттер экономистердің кәсіби қызметінің түрлерімен шарттастырылады. Оларға ұйымдастырушылық-басқарушылық, жоспарлы-экономикалық, қаржы-экономикалық, талдау, сыртқы экономикалық, кәсіпкерлік, ғылыми-зерттеу және білім беру құзыреттері жатады.

Кәсіби қосалқы құзыреттерге маманға кәсіби қызметте табысты болуға септігін тигізетін адамның өткен тәжірибесі мен өзіндік әлеуеті жатады. Бұл құзыреттер мамандық дисциплиналарын оқу, факультативтер мен қосымша білім алу барысында қалыптасады. Олар жалпы кәсіби, арнайы, тәжірибелік, өндірістік-технологиялық және жүйелік болуы мүмкін [4]. Осы

тұрғыда басқа тілде білім алу кәсіби қосалқы құзіретке ілеспелі болып келеді. Ол маманның кәсіби шеберлігін күшейте отырып, болашақ кәсіби мамандықтың ерекшеліктерін ескеруі қажет.

Аталған қасиеттерді ерекшелеу, олардың құрылымын анықтау нақты қызмет түрін талдау барысында ғана жүзеге асырылуы мүмкін. Осылайша, экономикалық қызмет табиғи-ғылыми, экономикалық және әлеуметтік қызмет түрлерінің бірегейлігін білдіреді.

Экономикалық қызмет, бір жағынан, – затты-тәжірибелік, екінші жағынан, қоғам қажеттіліктерін қанағаттандырумен байланысты болғандықтан, ол әлеуметтік сипатқа ие. Бұл ретте, қызметтің басым түрлері [5] болып келесілер табылады: экономикалық қатынастарды зерттеу (өндіріс барысында адамдар арасында пайда болатын қарым-қатынастар); экономикалық құбылыстар мен үрдістер жайлы ақпаратты жинақтау, өңдеу және реттеу (кәсіпорын мен ұйымдардың жоғары нәтижелерге жетуі үшін); экономикалық қызметтің жүру барысы мен нәтижелерін талдау және оның тиімділігін бағалау; экономикалық қызмет үрдісін жетілдіру; кәсіпорын қызметін жоспарлау; кәсіпорынның қызметкерлерінің барлық категориялары үшін еңбекақы және сыйақы жүйесін анықтау; қаржы-шаруашылық қызметті жүзеге асыру үрдісін бақылау; кәсіпорынның, ұйымның кадрларға деген қажеттілігін есептеу; еңбекақы қорын артық жұмсау себептерін талдау; цифрларда берілген ақпараттың үлкен көлемін есептеу және өңдеумен байланысты жұмыс; экономикалық негіздемелерді, анықтамаларды, мерзімдік есептілікті, аннотациялар мен анықтамалық шолуларды құру.

Озық тәжірибелі университеттердің ғалымдарымен әзірленген, экономикалық қызметтің профессиограммасында [6, 47-59 б.] кәсіби қызметтің тиімді жүзеге асырылуын қамтамасыз ететін сипаттамалар ретінде келесілер келтірілген:

- зейінді шоғырландыру мен зейін аударудың жақсы дамуы (ұзақ уақыт бойы бір пәнге зейін қоя білу және қызметтің бір түрінен екінші түріне зейінді жылдам ауыстыру);
- жадының дамуының жоғары деңгейі;
- математикалық (есептеу) қабілеттерінің дамуының жоғары деңгейі;

- уақыт пен ақпарат тапшылығы шарттарында жұмыс істеу қабілеті;
- бірегей қызмет түрімен ұзақ уақыт бойы айналыса алу қабілеті (кұжаттармен, мәтіндер және сандармен жұмыс істеуге икемділік);
- аналитикалық ойлау; ынталылық және міндеттілік;
- шынайылық және адалдық, жауапкершілік және ұқыптылық;
- тыңғылықтық және эрудициялылық;
- іскерлік және іскерлік еп;
- эмоционалды-психикалық тұрақтылық, байланысқа бейімділік;
- өзіне сенушілік.

Кәсіби қызметтің тиімділігіне кедергі болатын сипаттамаларға математикалық және аналитикалық икемділіктердің жоқтығы; тез шаршағыштық; енжарлық, ұмытшақтық, салғырттық және албырттық, ашуланшақтық, қызбалық жатады.

Экономисттің қызметінің құрылымы кәсіби дағдының төрт құрамдас бөлігінде жүзеге асады: жобалаушылық, құрастырушылық, ұйымдастырушылық, гностикалық (танымдылық). Оның кәсіби шеберлігі қоғам алдында тұрған мақсаттарға сәйкес міндеттерді тиімді шешуді, кәсіби мамандандырылудың ынтасының жоғары деңгейін және кәсіби міндеттерді шешу дағдысымен сипатталады [7].

Экономистің кәсіби қызметке дайындығының деңгейін анықтайтын факторлар болып келесілер табылады:

- кәсіби бағыттылықтың (ынтаның) айқындылығы және маман тұлғаның кәсіби маңызды қасиеттері;
- іргелі (базалық) дайындықтың деңгейі;
- болашақ қызмет саласында білім мен дағдының деңгейі;
- өз бетімен білім алу белсенділігінің деңгейі.

Біліктілік сипаттамаларында көрсетілген, талап етілетін «эталонды параметрлер» бойынша маманның даярлығының деңгейін қамтамасыз етілуінің бар және қалаулы деңгейіне жүргізілген зерттеулер түрлі мамандардың («тұтынушылардың» – ұйымдар өкілдерінің, «өндірушілердің» – ЖОО қызметкерлерінің) көзқарастары бойынша орын алатын, белгілі-бір деңгейде қалыптасқан келісілмеушілікті анықтады.

Аталған міндеттің шешімі, көп жағдайда, коучер немесе тьютор қызметін енгізу көмегімен әр студент үшін тұлғалық даму векторларын анықтау арқылы шешуге болады деген идеяның авторларымен келіспеуге болмайды. Аталған коучерлер мен тьюторлар студенттерге ЖОО-ның ақпараттық, ұйымдастырушылық-әдістемелік, әлеуметтік-психологиялық әлеуетін белсенді пайдалану бойынша ұсыныстар беріп отыратын еді [8].

ЖОО-да экономист-мамандарды даярлаудың жоғарыда келтірілген жүйесі британдық және американдық көптеген ЖОО-да ұзақ уақыт бойы және тиімді жүзеге асырылып келе жатыр. Сонымен қатар, тәжірибе көрсетіп отырғандай, сабақ кестесіне факультативті сабақтарды, таңдау курстарын, ЖОО-да оқытушымен және болашақ жұмыс берушімен жеке сұхбат үшін кеңес беру сағаттарын белсенді түрде қосу кәсіби білімді анағұрлым терең меңгеруге септігін тигізеді, алған білімді дағды мен біліктілікке трансформациялауға көмектеседі.

Әдебиеттер

1. Архипова, Е.И. Формирование иноязычного лексикона специалиста в интегративном обучении иностранному языку и дисциплинам профессиональной направленности: монография – Ижевск, 2011, 321 с.
2. Зеер Э.Ф. және т.б. Модернизация профессионального образования: компетентный подход. М.: Моск. психолого-социальный институт, 2005, 217 с.
3. Сластенин В.А. Основные тенденции модернизации высшего образования // Педагогическое образование и наука, 2004, №1, 43-49 с.
4. Солоненко В.А. Формирование профессиональной мобильности будущих экономистов-менеджеров в образовательном процессе вуза: автореф. дис. ... канд. пед. наук. – Брянск, 2010, 23 с.
5. Башкаева, Э.Х. Формирование профессионально значимых качеств будущего инженера в процессе учебной деятельности: автореф. дис. ... канд. пед. наук. - 22 с.
6. Макавчик, В.О. Языковая подготовка: коммуникативный подход / В.О. Макавчик, В.В. Максимов // Сибирь. Философия. Образование: научно-публицистический альманах. - 2002. (Вып.6) – Новокузнецк, 2003.- С.47–59.
7. Звягинцева, Е.П. Метакачества студентов поколения «игрек», определяющие успешность их обучения и карьеры в финансово-экономической сфере (на примере студентов Финуниверситета) // Известия высших учебных заведений. Серия «Гуманитарные науки». Том 6. № 1. – Иваново, 2015. С. 67–73.
8. Китайгородская, Г.А. Интенсивное обучение иностранным языкам: теория и практика // Г.А. Китайгородская. – М.: Рус. яз., 1992. 254 с.

Білім беру жүйесін дамыту мүмкіндіктері

Білім беру «Қазақстан-2030» ұзақ мерзімді Стратегиясының маңызды басымдықтарының бірі болып отыр. Қазақстандағы білім беру реформаларының жалпы мақсаты білім беру жүйесін жаңа әлеуметтік-экономикалық ортаға бейімдеу болып табылады. Қазақстан Президентінің әлемдегі бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына енгізу туралы міндетін орындауда білім беру жүйесін жетілдіру осы мақсатқа қол жеткізуде маңызды рөлін атқарады. Халықаралық тәжірибе көрсетіп отырғандай, ерте балалық шақтан ересек жасқа дейін адами капиталға, атап айтқанда, білім беруге бөлінетін инвестицияның экономика мен қоғамға елеулі қайтарымы болатынын дәлелдеп отыр. Білім беру саласын жетілдіру бойынша 2011 жылы білім саласын дамытудың заңнамалық әрі идеологиялық негізі қаланған болса, 2012 жылы білім және ғылым саласында көптеген жаңартулар болды, 40-тан астам түбегейлі жаңа базалық механизмдердің көпшілігі тәжірибеге енгізілді [1].

Білім беру тиісті оқу орны арқылы ғылыми мағлұмат беріп, адамның танымын, білімін, дүниеге көзқарасын жетілдіру процесі болып табылады. Білім беру жүйесі сабақтастығы бар білім беру бағдарламалары мен әртүрлі бағыттағы мемлекеттік білім беру стандарттары жүйесінің, оларды әртүрлі ұйымдастырудың ұйымдық-құқықтық формадағы, сонымен бірге білім беруді басқару органдары жүйесінің жиынын айтамыз. Білім беру жүйесі қоғамның әлеуметтік-экономикалық дамуында жетекші роль атқарады, сондай-ақ оны ары қарай айқындай түседі. Ал білімнің қалыптасып, дамуының жалпы шарттары экономиканың негізгі мәселесі болып табылады.

Адам капиталына бөлінетін инвестициялар жылдам өзгеретін әлемде бейімделе алатын техникалық прогрессивті, өнімді жұмыс күшін құру үшін аса қажет. Болашақтың табысты экономикасы білім беруіне, халықтың дағдылары мен қабілетіне инвестициялар ретінде түсіну қажет. Білім беру мен экономикалық өсуді байланыстыратын көптеген дәлелдер бар:

- макро және микроэкономикадағы халықаралық зерттеулерді шолу білім берудің, табыстың және өнімділіктің арасында тығыз байланыстың бар екенін дәлелдеп отыр. Бұл ретте оқытудың бастапқы кезеңіне инвестициялаудың зор қайтарымы болатыны байқалады.

- зерттеулер білім беруді дамытуға жұмсалған инвестицияның маңызды жақтарын растайды.

Білім беру саласындағы Қазақстан Республикасының мемлекеттік саясаттың ұйымдастырушылық негізі ретінде білім беру мен тәрбиенің, басқару жүйесінің, білім беру қызметі субъектілерінің құқықтық-ұйымдастырушылық нысандарының және қаржы-экономикалық тетіктерінің құрылымындағы, мазмұны мен технологияларындағы өзгерістерді қамтитын ресурстары мен мерзімі бойынша бір-бірімен өзара байланыстағы іс-шаралар кешені болып табылады [2].

Орыс педагогы К.Д.Ушинский айтқандай, қазіргі заман талабына сай, әр мұғалім, өз білімін жетілдіріп, ескі бір сарынды сабақтардан гөрі, жаңа талапқа сай инновациялық технологияларды өз сабақтарында пайдаланса, сабақ тартымды да, мәнді, қонымды, тиімді болары сөзсіз.

«Сапалы білім Қазақстанды индустрияландыру мен инновациялық дамытудың негізі болуы тиіс» деп Елбасы атап көрсеткендей, ХХІ ғасыр ұлттық бәсеке, ақпараттық сайыс, инновациялық технологиялар, күрделі экономикалық реформалар сияқты көріністермен ерекшеленеді. Оқу-әдістемелік жұмыстың инновациялық бағыттары бәсекеге қабілетті ұлттық білім беру жүйесін дамытуда және оның мүмкіндіктерін әлемдік ортаға енуде қолдануда қажет екендігі айқын.

Солардың бірегейі – білім беру жүйесін жетілдіру. Соңғы үш жыл бойына Қазақстан ЮНЕСКО-ның Білім беруді дамыту индексі бойынша әлемнің 129 елі ішінде көшбасшылардың төрттігінде тұр. ХХІ ғасырда Қазақстанда білім беру жүйесінде инновациялық серпіліс жасалынды. Жаңа мыңжылдықта білім беру үдерісін мүмкіндігінше кеңірек қарауды талап етеді. Әр адамды жаңа әлемде жұмыс істеуге, білім алуға, өмір сүре алуға, бірлесіп өмір сүре білуге үйрету қажет.

Білімді, білікті, дағдыларды бұрынғыдай механикалық түрде беру емес, ақпараттық-зияткерлік ресурстарды өз бетінше та-

уып, талдап және пайдалана білетін, инновациялық идеялардың қуат көзі болатын, жедел өзгеріп отыратын әлем жағдайында дамиды және өзін-өзі ашып көрсете алатын болашақ маман тұлғасын қалыптастыру басымдылық болып табылады. Осыған сәйкес сапалы білім беру жүйесін жетілдірудегі маңызды міндеттер қойылып отыр:

- педагогикалық білімнің мазмұны мен әдістерін жаңарту;
- педагогикалық кадрларды кәсіби даярлауда теориялық және практикалық инновациялық бағыттарды анықтау;
- оқу-тәрбие процесіне инновациялық ақпараттық-коммуникациялық білім беру технологияларын енгізу;
- кез келген жағдайда өз бетімен оң шешім қабылдай алатын, өзіндік білім алу траекториясын құрастыра білетін және оны тиімді жүзеге асыру жолдарын анықтай алатын, оны тиімді жүзеге асыра білетін интеллектуалды тұлғаны тәрбиелеу, яғни адами капиталды қалыптастыру.

Бүгінгі таңда еліміздің бәсекеге қабілетті 30 елдің қатарына кіруі – басты мәселе. Еліміздің ертеңі – бүгінгі жастар. Ол үшін қоғамда білімді де құзыретті мамандар болуы шарт.

Америкалық Mc&Kinsey компаниясы ғалымдарының 45 елдің білім беру жүйелерін зерттеген көлемді еңбектерін саралай отырып, қандай болмасын елдің білім сапасын арттыру үшін қажетті басты 6 фактор анықталды. Ол факторлар:

- білім беру стандарттарының халықаралық талаптарға сәйкестігі;
- педагогикалық кадрлардың мәртебесі және олардың кәсіби біліктілігінің деңгейі;
- білім беру сапасын бағалаудың дұрыстығы;
- өскелең ұрпақты рухани-адамгершілік тұрғысынан тәрбиелеу тиімділігі;
- білім беру саласындағы ғылыми зерттеулер;
- білім беруді басқарудың тиімділігі.

Қазіргі ғылыми зерттеулер мұның шындығын толығымен дәлелдеп отыр. Mc&Kinsey компаниясы ғалымдарының АҚШ-тың 3 штатында жүргізген зерттеулері негізінде, бастауыш мектепте 20% үздік ұстаз бен 20% құзыреттілігі төмен ұстаздан білім алған оқушылардың білім сапаларының айырмашылығы 52% болатындығын көрсетті. Ал, бастауыш мектепте нашар

ұстаздан білім алған оқушылардың тек 25%-ның ғана орта мектеп стандарты деңгейінде білім алуға қабілеттері жететіні дәлелденген [3].

Білім беруде жүргізіліп жатқан қазіргі тәжірибелік-жинақ жұмыстарының басты міндеті жаңаша оқытудың педагогикалық технологиясын жетілдіру арқылы экономикалық өсудің дамуына жағдай жасайды, негізінде «Дамыта оқыту жүйесі» оқу жүйесіндегі байланысты көрсетеді, әрі мынадай ұстанымдардан тұрады:

- жоғары деңгейдегі қиындықта оқыту;
- теориялық білімнің жетекші рөлі;
- оқу материалын жеделдете оқыту;
- оқу үрдісін білім алушының сезінуі;
- оқу процесінде жүйелі жұмыс жүргізу.

Экономикалық өсудегі білім берудің негізі болып табылатын теориялардың бірі «оқыту жүйесінде білім алушының ақыл-ойының даму» аймағына ауысуы туралы теория болып табылады.

2015 жылғы статистикалық агенттіктің мәліметі бойынша 730265 студент жоғары оқу орнында білім алады. Бұл көрсеткіш 2014 жылмен салыстырғанда 97764 адамға кем екенін көрсетеді. Студенттердің ең көп бөлігі Алматы қаласы (201485) және Оңтүстік Қазақстан облыстарында (90236) оқиды, ал ең аз саны Маңғыстау (7906), Алматы облысы (10967) және Солтүстік Қазақстан облыстарында (10365).

2015 жылғы Бәсекеге қабілеттіліктің Ғаламдық индексі көрсеткіштері (БҒИ) мәліметтерінен 2014 жылмен салыстырғанда, 15 білім беру индикаторының жақсарғанын көруімізге болады. Оның ішінде атап айтқанда, бәсекеге қабілеттіліктің Ғаламдық индекс көрсеткіштерін қарастыруға болады [4]:

- «Бастауыш білім беру сапасы» көрсеткіші 1 орынға жылжыды (Қазақстан 68 орыннан 67 орынға ауысты);
- «Білім беру жүйесінің сапасы» 2 орынға жылжыды (68-ден 66-ға);
- «Математикалық және ғылыми білім беру сапасы» 8 орынға (80-нен 72-ге);
- «Басқару мектептерінің сапасы» 1 орынға жылжыды (98-ден 97-ге);

– «Зерттеу жүргізу және тренинг қызметі» 14 орынға жылжыды (82-ден 68-ге).

Жаһандану заманында еліміз алдыңғы қатарлы мемлекеттердің қатарынан орын алу үшін жастардың білімді де білікті болуы заман талабы ретінде қарастырылады. Осыған сәйкес білім сапасын арттыру, оқыту технологиясын жетілдіру, инновациялық технологиялардың жетістігін пайдалану қажет екені түсінікті. Дегенмен, білім сапасы дегенде тек қана берілетін білімнің талапқа сай екендігін ғана қарастыру жеткіліксіз болып табылады. Оған дәлел ретінде дамыған елдер тәжірибесін қарастыратын болсақ, білім сапасы жоғары жүлдегер елдерде бастауыш мектеп ұстаздарын дайындауға ерекше көңіл бөледі. Мысалы, Оңтүстік Корея, Сингапур, Жапония, Финляндия елдерінде мектепті ең жақсы бітірген 10-20% оқушылардың қатарындағы түлектер ғана педагогикалық мамандықтарға құжаттарын тапсыра алады. Құжаттарын қабылдас бұрын олардан, олардың бойларында келешек ұстаз адамға қажетті қасиеттер бар ма, жоқ па, соны анықтау үшін кәсіби емтихан алынады. Себебі, ұстаз адамның бойында, ең алдымен балалар «мен де осындай болсам екен» деп еліктейтін жақсы қасиеттер болуы керек. Сонымен бірге, баланы шын көңілімен жақсы көріп, құрметтеп, сыйлайтын және оның келешегін ойлайтын адам ғана жақсы ұстаз бола алатыны да ескеріледі.

Педагогикалық оқу орындарында теориялық білім тәжірибелік кәсіппен ұштастырыла беріледі. Бакалавриатты жақсы бітірген мұғалімдер магистратураға қабылданады. Магистратураны аяқтағаннан кейін оларға ұстаздық қызмет етуге жолдама беріледі. Оларды жұмысқа қабылдас бұрын, тағы да арнайы емтихан алынады, олар өздерінің ұстаздық шеберліктерін көрсетулері керек. Осындай сынақтан өткен жас ұстаздарға кәсіби құзіреттілігін жетілдіру үшін олармен үздіксіз жұмыс жасайтын арнайы коучерлер (тәлімгер) бекітіледі.

Сонымен бірге, бұл елдерде ұстаздық қызметтің мәртебесі мен еңбек ақысының жоғары екенін де айтуымыз керек. Себебі, оларда бір нашар ұстаздың жұмыс жасауы, ол 49 жыл бойы балалардың сапалы білім алуына кері әсер етеді деп есептелінеді. Әлемнің көптеген елдерінде ұстаз мәртебесі биік және табысы жоғары. Мысалы, АҚШ, Швейцария елдерінде ұстаздың

жылдық табысы 51 мың долларға, ал Германияда жылдық табысы 52 мың долларға бағаланады.

Сондықтан ғылымды қаржыландыру көлемін біртіндеп арттырып, оны дамыған елдердің көрсеткіштеріне жеткізу жөнінде нақты жоспар қажет. Әрине жоспардың уақыт талабына бейімделе алатын жоспар болуы алға қойылған мақсаттарға жетуге мүмкіндік жасайды.

Шетелдерден инвестиция тартуды толықтай елімізге білім мен жаңа технологиялар трансферттеу үшін пайдалану керек. Елбасы өз Жолдауында «Шетелдік компаниялармен бірлесіп, жобалық және инжинирингтік орталықтар құру қажет. Бізге ірі мұнай-газ және тау-кен металлургиялық нысандарында жұмыс істейтін жетекші трансұлттық компанияларды олар осында өз қажеттілігі мен сервисін қамтамасыз ету үшін өндірістер құруға шақырғанымыз жөн» деп көрсетті.

Білім беру қызметінің негізгі бөлігі білім сапасын арттыру мақсатына негізделеді. Бұл қызметтің жоспарында жұмыс бағыты мынадай принциптер бойынша атқарылады:

- тұлғаны дамыту;
- педагог мәртебесін көтеру;
- оқытып-үйрету әдістері;
- іздестіру жұмыстарына бағыттайтын ынтымақтастық;
- білім алушы позициясы;
- жаңа ақпараттық-технология;
- бәсекеге қабілеттілік;

Білім беру деңгейі ғылыми-техникалық прогрестің ең маңызды көрсеткіші. Білім сапасын арттырудағы жаңа инновациялық технологияларды оқып, үйреніп, сараптай келе, мынадай тұжырым жасауға болады:

– білім алушылардың білім, білік сапасын арттырудағы жаңа инновациялық технология түрлері сан алуан, оларды таңдау және одан шығатын нәтиже оқытушының кәсіби біліктілігіне тікелей байланысты;

– жаңа инновациялық технологияларды енгізу жүйелі әрі мақсатты түрде жүргізілгенде ғана жетістікке жетуге болады;

– жаңа инновациялық оқыту технологияларын енгізу барысында әрбір оқу орнының материалдық-техникалық базасының

бүгінгі талапқа сай еместігі, әрі жетіспеуі, кадрлық әлеуметтің төмендігі көп кедергі жасайды.

Қорыта келгенде, жаңа инновациялық сапалы білімнің негізгі және басты міндеттері мынадай:

– әрбір білім алушының білім алу, даму, басқа да іс-әрекеттерін мақсатты түрде ұйымдастыра білу;

– білім мен білігіне сай келетін бағдар таңдап алатындай дәрежеде тәрбиелеу;

– өз бетінше жұмыс істеу дағдыларын қалыптастыру және дамыту;

– аналитикалық ойлау қабілетін жетілдіру.

Әлемдік өзгерістің білім беру сапасын арттыруда да өзгерісті талап ететіндігі белгілі. Бұл жағдайда тек білімді де тәрбиелі білім алушыларды дайындап шығару жеткіліксіз болып табылады. Біз өз бетінше өмір сүре алатын, қоғамдық қарым-қатынасты меңгерген және заман талабына сай маман даярлауымыз қажет. Қазіргі уақытта ұстаз мәртебесі көп еңбектің нәтижесінде ғана келеді, егер ұстаз білімді де білікті болса, оның мәртебесі жоғарылайтындығы түсінікті. Сондықтан, әр іс-әрекетімізде жауапкершілікке мән беруіміз қажет.

Әдебиеттер

1. «Қазақстан жолы-2050: Бір мақсат, бір мүдде, бір болашақ». ҚР Президенті Н.Ә.Назарбаевтың Қазақстан халқына жолдауы, 17 қаңтар 2014 жыл.

2. Оразымбетова Г.М. «Табыс кілті білімде». Алматы, 2013 ж.

3. edu.gov.kz Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі сайты.

4. Мәметқазыұлы Қ.М. «Білім саласындағы бәсекелестік». Астана, 2015 жыл.

Бимендиева Л.А.

ЖОО мен кәсіпорын арасындағы әріптестік – білікті маман дайындаудың кепілі

Қазіргі таңда қоғамдағы модернизация индустриалдыдан білім беру және оны тарату процестері негізгі болып табылатын ақпараттық қоғамға өтуді білдіреді. Бұл процестер көбіне білім-

ді пайдалану және дамытуға сүйенеді. Мемлекеттің әлеуметтік-экономикалық дамуына қажетті жоғары білікті мамандарды дайындау мәселесі заманауи ақпараттық және жаңа білім технологияларын пайдалану жолымен және жоғарғы оқу орны мен өндірістің интеграциясы арқылы барынша тиімді шешіледі.

Жаһандану жағдайындағы білім беру орындарына талап жоғары оқу орнына өз дамуының стратегиялық бағытын айқындауға, еңбек нарығының қажеттіліктері мен білім беру нарығының мүмкіндіктері арасындағы сәйкессіздікті жоюға мүмкіндік береді.

Білім беру кешенінде білімнің ұлғаймалы ұдайы өндірісі жүзеге асырылады. Одан басқа оның ғылыми бөлімшелерінде жаңа технологияларды жасаудың және қолданбалы зерттеудің негізі болатын жаңа фундаменталды білімнің басым бөлігі және жаңа деңгейдегі білімнің үлкен бөлігі өндіріледі. Сонымен қатар өзінің экономикалық мазмұнына сәйкес білім беру кешеніне шығындар, жиынтық адами капиталдың ұлғаюына әкелетін білім әлеуетін көтеруге инвестиция болатындығын ұмытпаған жөн. Заманауи постиндустриалды қоғам білім берудің технологиясын ғана емес, жас буын мен егде тұрғындардың да тиімді білім құрылымын, оның мазмұнын қайта қарау қажеттігі туындайды. Білім беру қызметі қазіргі таңда барлық заманауи қоғамды қамтиды және экономиканың қандайда бір саласымен де, адамның кез-келген қызмет түрімен тығыз байланысты. Адами капиталдың өсуіне алып келетін білімді адамның игеруі негізінен білім беру кешендерінде (мысалы фирма ішіндегі оқыту, корпорациялардағы ғылыми зерттеулерді жүргізу, өзін өзі оқыту да мүмкін) жүзеге асырылады.

Жалпы білім беру мектептерінің түлектері жоғары оқу орнына түсуге бел байлайды, олар өз біліміне сенімді болса әрине дұрыс таңдау деп айтуға болады. Жоғары оқу орнының дипломы барлық уақытта жалпылама құрмет, жақсы жұмыс, жоғары лауазым, яғни болашақтағы жұмыстан материалды және моральды қанағаттану, қамтамасыз етілген өмір деген түсінікпен қабылданып келеді. Қазіргі таңда студент болу болмау мәселесі білім алу шығындары мен оның өтелуін бағалауға сүйенеді.

Оқуға түсушілер үшін алатын білім сапасы мен болашақтағы жұмысқа орналасу мүмкіндіктерін талдау және таңдау өте

маңызды болып табылады. Ал олардың ата-аналарына білімге тиімді салымды сапалы бағалау қажет болады. Бірақта біздің халықтың менталитеті көп жағдайда салынған қаржының болашақта өтелуіне үлкен мән бергізбейді.

Білім беру кешенінің нәтижесі білім экономикасының қосымша өнімі – жаңа білім болып табылады. Ақпараттық қоғамдағы білім беру кешенінің әлеуметтік-экономикалық мәні осыдан көрінеді. Білім беру кешенімен жаңа білім өндіру және оны білімгерлерге беру процесінде адами капиталдың деңгейі өседі.

Жоғары оқу орынын бітіріп, еңбек нарығына келген жас жұмысқа орналасудың қиын жағдайларына тап болады. Бұл мәселе қазіргі таңда қазақстандық экономикаға ғана емес, дамыған елдердің еңбек нарықтарына да тән болып отыр. Бірақ, дамыған елдерде алынған білім және жұмысқа орналасу мүмкіндіктері мен болашақ табыстары арасындағы барынша дәл тәуелділік бақыланып отыратын тәжірибе жинақталған. Еңбек нарығындағы жағдайда жас маманның жоғары оқу орнында оқыған уақытындағы білім деңгейі мен кәсіби дағдылары мен машықтануы маңызды болып табылады.

Кәсіптік таңдауда жастардың кәсіби және әлеуметтік белсенділігінің жоғарылауы арнайы шаралар кешенімен қамтамасыз етіледі. Олардың маңыздылары болып:

1. Нақты мамандықтар бойынша жұмысқа орналастыру болашағы туралы, саланың еңбек нарығының белсенді конъюнктурасы туралы мәліметті қамтитын ақпараттық аланды қалыптастыру;

– Сала бойынша барлық типтегі оқу орындарының, жеке курстарды оқытатын орталықтар туралы мәліметтер;

– Аймақтағы жаңа бәсекеге қабілетті мамандықтардың, өзін жұмыспен қамту және кәсіпкерлік үшін ұсынылатын мамандықтардың, сирек және халықтың дәстүрлік кәсібімен байланысты мамандықтардың тізімі;

– Психологиялық, медициналық, әлеуметтік, құқықтық, кәсібибағыттық қызметтер көрсететін аймақтағы қызмет көрсетулер туралы мәлімет.

2. Кәсіби еңбектің мазмұнын және құрылымын анықтайтын негізгі белгілерді бөліп көрсету, кәсіби қызметті талдай білуге үйрету.

3. Жеке тұлғаның рухани және физикалық қажеттіліктерін өзіндік жүзеге асыру мен дамыту құралы ретінде еңбек қызметіне бағыттауды қалыптастыру.

4. Мамандық таңдау, оқытудың, қайта оқытудың, жұмысқа орналастырудың мүмкін нұсқалары бойынша кәсіби артықшылықтарын, тұлғалық қасиеттерін және мүмкіндіктерін айқындау үшін кәсібикенестік қызметтер саласын кеңейту.

5. Өзін презентациялау, психологиялық қорғану амалдары, жұмысты жеке белсенді іздеу бойынша тренингтерді қамтитын психологиялық қызметтердің аясын кеңейту.

6. Еңбек қызметінің әр түрінде жастардың күшін байқауға жағдай жасау, соның ішінде уақытша жұмыспен қамту және шағын бизнесті дамыту арқылы мүмкіндік жасау.

7. Еңбек нарығында жастардың бәсекеге қабілеттерін арттыру (компьютерлік сауаттылықты игеру, стенографияға, шет тіліне және т.б. оқыту).

Бәсекенің кең қанат жаюымен, өз тұтынушың үшін күреспен байланысты нарықтық қатынастар клиенттер қажеттіліктерінің барынша қанағаттандырылуын және барлық тұлғалардың сұранымына бейімделуді білдіреді. Бұл міндет әрбір білім беру өнімін де ұсынылатын өнім түрлерін де басқарудың қажеттілігіне және осы мақсатта басқарудың бір экономикалық әдістерін жоспарлауға әкеледі.

Жоғары оқу орнының өз түлектерінің жұмыспен қамтылу мәселесін шешудің маңызды бағыттарын бөліп көрсетуге болады:

– еңбек нарығы қажеттіліктерінің әлеуетін болжамдау және өзектілігін зерттеу;

– аймақтың ағымдағы және болашақтағы әлеуметтік-экономикалық дамуын талдау;

– білім беру нарығының мониторингі.

Жоғары мектептің жағдайына оның қаншалықты тиімді қызмет етіп дамуы, жас буынның алатын білім деңгейі мен сапасы, тіпті елдің дамуы тәуелді болады. Білім беру саласында еңбек нарығының субъектілерімен жұмыс орындарына қажетті дағды-

ларды анықтау мен талдау бойынша біріккен жұмыс жасаудың мәдениетін қалыптастыру маңызды болмақ.

Жалпыға белгілі амалдармен қатар біздің университетімізде оқу үдерісінің қайта құрылуы жүруде. Оқу сапасы білім алушылардың оқу бағдарламаларына қанағаттану деңгейіне байланысты, оқу-тәжірибеге қатар бағытталған, тек білім беріп қоймай, қандайда бір жағдайда ол білімді қолдана білу мен ішкі резервтерді табу мен шешімдер қабылдай алуға үйрететін оқытушылардың кәсіби шеберлігі дәстүрлі бағалануда. Экономикалық мамандарды дайындауда оқу үдерісі тұлғаға бағытталған, жобалық оқыту әдістерін қолдану мен ситуациялық ойындар арқылы шешім қабылдай білу дағдысын қалыптастыру мақсатында жүзеге асырылады.

Жоғары оқу орнын бітірушілердің білімі мен дағдылары жұмыс берушілер тарапынан қойылатын жоғары талаптардың негізгісі деп айтуға болады. Оларсыз тиімді қызмет жасау мүмкін емес. Сондай-ақ жұмыс берушілер ЖОО бітірушінің жұмыс өтіліне көңіл бөледі, өйткені тәжірибесі бар маманды үйретуге уақыт және т.с.с кетпейді. Жұмыс іздеушіге қойылатын тағы бір талап қасиет ол мәдениеттің белгілі бір деңгейі. Тап сол жалпы мәдениет, қызметшінің бағалы мінездемесі болып табылады. Маманның өз ойын сауатты және ықшамды жеткізуіне де үлкен көңіл бөлінеді, яғни жұмыс берушілер бітірушінің этика және сөйлеу мәдениетін де бағалайды. Сонымен қатар жұмыс берушілер жұмысқа талапкерлердің теориялық білімінің ішінде кәсіпорын экономикасы туралы білімінің болғандығын қалайтындықтарын жеткізген. Жұмыс берушілердің келесі талабы заң бағытындағы пәндерді игергендігін қажет етеді. Әрине бітірушілерге ең басты талап практикалық дағдының болуы. Ұйымның қызметінде туындайтын мәселелерді үйлесімді әрі табысты шешу мен басқарушылық жағдайларда сауатты жауап үшін тұлғалық-іскер қасиеттер қажет екендігі дау тудырмайды. Басқаша айтқанда өзгерістерге тез бейімделгіштік, яғни коммуникативтілік талап етіледі. Келесі талапкердің бәсекелік артықшылықтары, мінезіндегі стресске қарсы тұра білу қасиеті, дау психологиясы бойынша білім керек болады.

Мониторинг негізінде жоғары білімді мамандар дайындау жүйесін құрылымдау мазмұны бойынша да, білім мен дағдының

жұмыс берушілер талабына сай болуы үшін де жүйелеу қажет болады.

Қазіргі таңда білім мен экономиканың нақты секторының өзара әрекеті үшін жағдай жасау, яғни жоғары оқу орнының жұмыс берушілермен байланысын ынталандыру мен кәсіпорын базасында студенттерді практикалық дайындауды жүзеге асыратын базалық кафедралар ашу қажеттігі уақыт талабы болып отыр.

Жоғары оқу орнының жұмыс берушілерімен стратегиялық әріптестігінің мақсаты мамандарды кәсіби дайындаудың жоғары сапасын қамтамасыз ету болып табылады. Оның негізгі формаларына: студенттерді мақсатты дайындау, біріккен ғылыми зерттеулер, эндаумент-фонд, бітірушілердің дайындық сапасын жұмыс берушілердің бағалауы және т.с.с.

Көршілес Ресей Федерациясының "Білім туралы" заңы жоғары оқу орнының жұмыс берушілерімен стратегиялық әріптестігінің дамуын реттейтін құжат ретінде көрсетіледі. Қазақстан Республикасында да осындай әріптестікті және міндеттемені реттейтін құжаттың қажеттігі туындауда.

Осылайша, заманауи Қазақстандық экономикада мақсаттары мамандарды дайындаудың сапасы мен тиімділігін арттыру болып табылатын жоғары оқу орындары мен ғаламдық нарықта Қазақстандық кәсіпорындардың бәсекеге қабілеттілігін қамтамасыз ету болып табылатын жұмыс берушілердің әріптестігінің арқасында ел экономикасын дамытатын сапалы мамандарды дайындау мәселесі екіжақты тиімді шешілері сөзсіз.

Әдебиеттер

1. Михеев А.Н., Многосторонние партнерства: определение, принципы, типология, процесс осуществления, Центр Интернет-политики / А.Н. Михеев. – М.: МГИМО (У) МИД РФ, 2009.

2. Троицкая А.Ю. Мониторинг квалификационных требований на рынках труда как основа компетентностно-ориентированного обучения // Современные проблемы науки и образования. – 2013. – № 2.

3. Семенова Н. С. Взаимодействие вуза с работодателями как условие качественной подготовки выпускников // Проблемы и перспективы развития образования: материалы II Междунар. науч. конф. – г. Пермь, май 2012 г. – С. 161-162.

4. Гузаиров М.Б., Бадамшин Р.А. «Стратегическое партнерство ВУЗов и предприятий – залог успешного инновационного развития региона» Экономика и управление // №3, 2014.

Непрерывное образование: зарубежный опыт

В течение последних лет понятие «обучение в течение всей жизни» (lifelong learning) становится основополагающей целью политики в сфере образования на международном уровне. Обучение в течение всей жизни представляется как один из путей достижения социально-экономического развития и как инструмент продвижения идей информационного общества и общества, основанного на знаниях.

Современное информационное общество предопределяет развитие экономики, высоких технологий, повышенные требования к качеству рабочей силы. Полученного один раз диплома на всю жизнь недостаточно не только для того, чтобы строить карьеру, но и чтобы просто оставаться востребованным на рынке труда. Поэтому на первый план выдвигаются вопросы, связанные с формированием новых умений, компетенций и ускоренной мобильности социального поведения, что определяет новые требования к интеллектуальному уровню общества, в том числе и к системе образования и обучению на протяжении всей жизни.

Концепция обучения в течение всей жизни (lifelong learning) как образовательная стратегия появилась около трех десятилетий назад благодаря усилиям ЮНЕСКО и Совета Европы. В настоящее время существующие концептуальные подходы к определению содержания «обучение в течение всей жизни» (LLL), базируются на трех основных принципах [1]:

- непрерывное образование длиной в жизнь (life-long);
- непрерывное образование шириной в жизнь (life-wide);
- непрерывное образование, сконцентрированное более на обучении.

Обучение длиной в жизнь может рассматриваться как обучение, продолжительность которого равна продолжительности жизни человека. Обучение в течение жизни предполагает, что людям необходимо продолжать учиться, заниматься обновлением знаний, умений и навыков.

Обучение широко в жизнь предполагает расширение охвата обучением различных сторон жизнедеятельности человека, обучение его не только профессиональным навыкам, но и другим жизненно важным, необходимым, нужным и просто интересным для него компетенциям.

Концентрация на обучении предполагает предоставление различных возможностей в получении необходимых человеку знаний, умений и навыков.

Для реализации этих принципов используются различные организационно-финансовые модели, которые формируются на различных принципах и механизмах распределения среди участвующих сторон – частных лиц, работодателей и государства. Рассмотрим опыт реализации концепции непрерывного обучения на примере некоторых стран.

Финляндия. Из всех европейских стран наибольшее развитие непрерывное образование получило в Финляндии. С 1980-х годов в 21 государственном университете страны действуют центры непрерывного обучения. В Финляндии, население которой составляет 5 млн человек, 150 тыс. молодых людей учатся по традиционным вузовским учебным программам, а 200 тыс. взрослых обучаются по послешкольным программам непрерывного образования [2]. В Финляндии предоставляется возможность различным группам взрослого населения повысить уровень образования и практических знаний, требующихся в обычной жизни и это называется либеральным образованием. Курсы в сфере либерального образования связаны с изучением иностранных языков, информационными технологиями, развитием социальных навыков, искусством и ремеслами, самовыражением, спортом и т.д. Около 25% взрослого населения от 16 лет и старше принимают участие в различных формах либерального образования [3].

Задачи непрерывного образования решаются:

- учебными и образовательными ассоциациями, поддерживаемые профсоюзами, политическими партиями;
- летними университетами, не являющимися частью системы высшего образования и обучение в которых направлено на изучение самых разных сфер развития личности;

– народными высшими школами – школами-интернатами для взрослых, поддерживаемыми различными гражданскими организациями и объединениями;

– центрами образования для взрослых, которые существуют в каждом муниципалитете.

В сфере образования для взрослых Финляндии функционирует почти 1000 различных организаций, большая часть из которых субсидируется за счет общественных средств.

Греция. В Греции образование для взрослых и непрерывное образование на уровне – явления, которые возникли после 90-х годов. В 1997 году были приняты законодательные акты, нацеленные на реализацию задач по реформированию сектора образования, затронувшие вопросы организации системы «обучения в течение жизни» – LLL. Так за институтами высшего образования и технологическими образовательными институтами была закреплена возможность реализации программ элективных курсов. Кроме программ элективных курсов университеты Греции могли осуществлять программы профессионального обучения в рамках центров непрерывного образования или центров профессионального образования [1]. Также решение задач по развитию LLL стал заниматься Греческий открытый университет, организованный в 1992 году, который предлагает взрослым категориям граждан программы первого высшего образования, аспирантуры и программы на получение сертификата, на основе дистанционных форм обучения.

Швеция. В Швеции образование для взрослых было законодательно закреплено и получило государственное признание в 1923 г., поскольку играло главную роль в формировании шведского общества, его индустриального и экономического развития и его политической культуры.

В Швеции обучение в течение всей жизни определено как глобальный взгляд на образование и признает обучение как «в течение жизни», так и «шириною в жизнь». В течение года примерно каждый второй взрослый гражданин Швеции проходит то или иное обучение.

Среди всех стран мира Швеция является страной с наибольшим вовлечением населения от 16 до 65 в сферу образования и составляет 52,5%.

Германия. В Германии существуют различные формы реализации LLL, оно делится на общее и профессиональное непрерывное академическое образование. Профессиональное непрерывное академическое образование составляет значительную часть обучения в течение всей жизни и охватывает большое число тем и дисциплин. Продолжительность таких курсов варьируется от нескольких дней до двух лет. Краткосрочные курсы, связанные с трудовой деятельностью, реализуют 77% высших учебных заведений Германии, и 30% вузов предлагают курсы дистанционного образования [4]. Работодатели являются самыми крупными организаторами и инвесторами непрерывного образования.

Великобритания. В Великобритании непрерывное профессиональное образование осуществляется:

– предприятием преимущественно за собственные средства (внутрифирменное обучение);

– предприятием за государственные средства в колледжах, куда работники зачисляются как студенты (при этом 25% стоимости оплачивает предприятия, 75% – Совет по финансированию непрерывного образования);

– по личной инициативе работников, которые самостоятельно оплачивают за обучение или обучаются за счет государственных средств.

В целом, в системе образования Великобритании около 90% финансирования обеспечивается предприятиями и 10% – государством, при этом государство выделяет значительные средства для обучения безработных. В частности, до 1998 года для безработных действовала программа «Обучение для работы», с 1997 года эта программа была переименована в программу «Обучение взрослого населения на рабочем месте».

В 1996 году Правительство Великобритании выпустило «Белую книгу», в которой указывается, что «образование в течение жизни – это не правительственная программа или интерес одного института, а широкомасштабная задача, имеющая отношение к поведению и взаимодействию многих работодателей, частных лиц и организаций [1].

Перемены, произошедшие в общественном развитии стран Европы за последние двадцать лет, нашли отражение во всех

сферах социально-экономической и политической жизни. Сегодня, в странах Европы 30-40% занятых имеют высшее образование, при этом работающие граждане с высшим образованием имеют уровень доходов в 1,5-2 раза выше среднего. Современному поколению для достижения социального успеха на протяжении жизни приходится, в среднем, 4 раза менять сферу профессиональной деятельности, а тем специалистам, которые остаются занятыми в одной области длительное время, обновлять свою квалификацию не реже, чем один раз в 3 года. Регулярного обновления требуют не только специальные, но и общие знания и навыки, прежде всего в области использования компьютерной техники и Интернета.

Международная статистика свидетельствует, что у работников с низким уровнем квалификации риск стать безработными в 4 раза выше, чем у высококвалифицированных специалистов. Меры по предотвращению и борьбе с безработицей и слабой социальной адаптацией начинаются с повышения качества обучения и повышения квалификации, включая обучение без отрыва от работы.

Следовательно, в современных условиях развития общества, основанного на знаниях, образование в течение всей жизни – это необходимость, которая требует от человека, по мере профессионального роста, регулярно пополнять свой багаж знаний и навыков.

Литература

1. Организация непрерывного образования // ecsocman.hse.ru/data/173/695/1219/glava_2.pdf
2. Т.Л. Клячко и др. Стратегии адаптации высших учебных заведений. 2002
3. Прозорова Н. Г. Реализация концепции непрерывного образования в современной Франции: дис. канд. пед. наук: 13.00.01– Майкоп, 2009. – 242 с.
4. Писарева Л.И. Непрерывное образование в Германии: основы создания и проблемы развития //Проблемы современного образования, 2015 – №1

Социально-экономический анализ роли предпринимательства и предпринимательской функции при преподавании экономических дисциплин

Предпринимательство как системное мировоззрение обладает всеми необходимыми чертами необходимыми для дальнейшего устойчивого экономического развития Казахстана.

Предпринимательство как понятие и как функция содержит набор рационализирующих схем, относящихся как к индивидуальному действию, так и к общественному развитию в целом, поведению фирмы и кругообороту национального капитала.

Это понятие предполагает относительно замкнутую систему ценностных ориентиров. Прежде всего, независимость, самореализацию, стремление к индивидуальному успеху в осязаемых материальных формах. Нацеливает на завоевание индивидуального жизненного пространства – при любых правилах и независимо от этих правил.

Предприниматель конституирует три необходимых элемента:

- организационное действие;
- инициирование изменений;
- денежный доход как цель и критерий успеха,

т.е. организационная инновация может реализовываться путем как создания совершенно новых, так и путем качественного преобразования существующих предприятий – их дробления и слияния; реоформления собственности, коренного изменения организационной структуры. Осуществление подобных инноваций отличает предпринимателя от «чистого рантье» или «чистого» спекулянта-посредника.

Предпринимательство может быть связано или не связано с собственностью на капитал, сопровождаться или не сопровождаться трудовой (управленческой или исполнительской) активностью. Предпринимательские акции могут проводиться сверху по существующим административным каналам или инициироваться снизу неформальными лидерами. А в качестве предпринимателей могут выступать, как специально обученные

профессионалы (выпускники элитарных бизнес-школ), так и не имеющие никакой профессиональной подготовки люди. Предпринимательские действия могут основываться на дотошных расчетах и на чистой интуиции. Одни из них направлены на эффективное приспособление, имитацию имеющихся образцов организации в новых условиях; другие – на познание скрытых от большинства людей хозяйственных возможностей; третьи – на активное формирование этих новых условий, в том числе, изобретение совершенно новых организационных форм.

В одних случаях предпринимательские действия связаны с явным риском (потерей доходов и имущества, статуса и времени); в других – этот риск просчитан, но остается место для неопределенности; в третьих – риска может не существовать и вовсе (кроме потери времени). Характер организационно-хозяйственных действий зависит от размеров вовлеченных ресурсов и сфер (отраслей) их освоения. Эти действия могут выходить за пределы собственно производства, например, в сферы политики, науки, искусства, если они ориентированы на извлечение прибыли. И, наконец, предпринимательство может быть индивидуальным или групповым по исполнению, успешным или неуспешным по результату.

Во всех этих случаях сохраняется понимание предпринимательства как функции, которая возникает и исчезает по мере необходимости, может бесконечно дробиться и интегрироваться. Эта функция присуща любой хозяйственной системе. Она может реализовываться и в государственном, так и в негосударственном секторах, существовать при самых разных политических режимах.

Поскольку предпринимательство имеет многоаспектный характер, то и следует рассматривать его с самых различных сторон. В первую очередь остановимся на типе характера, психологическом складе человека, занимающегося предпринимательством. Прежде всего:

- интеллект и нацеленность на новое знание (И.Кирцнер);
- воображение и изобретательность (Дж.Шэкл);
- личная энергия и воля к действию (Й.Шумпетер, Ф.Визер);
- сочетание ума и фантазии (В.Зомбарт).

Наиболее популярна в экономической теории трактовка предпринимателя Й.Шумпетера. Предприниматель как наиболее идеальный тип представляет человека, который находится в постоянном движении. Он не является собственником предприятия и, как правило, не связан с ним какими-то другими более или менее постоянными узами. Привязанность к конкретному предприятию даже вредна для реализации предпринимательской функции. Предприниматель должен быть свободен и в этом он является противоположностью менеджеру современной корпорации. Среди личных качеств ему необходимы, интуиция и чутье, необходимые ему для обнаружения новых нестандартных путей; энергия и воля для преодоления инерции, устоявшихся порядков.

Основной мотив, который движет предпринимателя – прибыль. Но она сама по себе не является самоцелью и не рассматривается как источник личного потребления. Прибыль выступает в качестве критерия успеха, фактор реализации намеченных проектов. Предприниматель стремится, в конечном счете, к свободе и самореализации [1]. В шумпетеровских описаниях предпринимательство выступает как акт творческой деятельности, а облик его не чужд отчаянного героизма.

Среди психологических объяснений наибольшую популярность приобрела концепция Д.Макклелланда, связывающего феномен предпринимателя с повышенной *потребностью в достижении*. Это «нечто в крови», которое сильнее природной лени и важнее простой наживы и общественного признания [2]. «Удовлетворение от достигнутого порождается скорее самим успехом инициированного действия, нежели общественным признанием индивидуального достижения... Жажда наживы не внесла серьезного вклада в экономического развитие, а вклад жажды достижения действительно велик» [2].

На исторические и социальные корни предпринимательства обращают внимание немецкие историки и социологи, среди которых особо выделяются М. Вебер и В.Зомбарт. Они показывают становление *предпринимательского духа* как составляющей духа капиталистического. При этом «дух» рассматривается не как философское понятие или психологическая черта, а как экономико-социологическое явление. Дух – совокупность ус-

тойчивых психических черт, присущих хозяйствующему субъекту в данном сообществе на определенной стадии его развития, это «исторический индивидуум» [3].

Важная черта предпринимательского духа заключается в том, что он историчен. В труде «Протестантская этика и дух капитализма» М.Вебер противопоставляет предпринимательство как простую жажду наживы и авантюризму связанное с рациональной организацией свободного труда и использованием возможностей обмена для насильственного приобретения. Этот новый предпринимательский дух имеет, по мнению Вебера, религиозную основу [4].

В кальвинистской версии протестантизма гармонично соединились набожность и экономический материализм. Здесь культивируется крайний индивидуализм. В прямом общении с Высшей силой без помощи посредников, с расчетом, прежде всего, на свои собственные силы человек сам создает пути к своему спасению и совершает это в мирской жизни. Не рассчитывая на «индальгенцию», он вынужден осуществлять строгий самоконтроль. В результате твердость веры становится могучим оружием систематизации, упорядочения хозяйственной жизни. Человек и капитал не должны пребывать в праздности, они должны работать, приумножая богатство. Идея избранничества человека напрямую увязывается с исполнением профессионального долга, которое становится исполнением долга перед Всевышним. Эта религиозная этика способствовала формированию особой хозяйственной этики. Добропорядочность, кредитоспособность и умеренность, стабильное развитие и рост становятся во главу угла. Утверждением стабильности становятся возрастающая рационализация способов ведения хозяйства и появление упорядоченной отчетности, неведомой прежде в хозяйстве.

В работах В.Зомбарта утверждается, что капиталистический дух возник из сложной исторической совокупности вещественных условий и нравственных сил, важное влияние на его формирование оказывают государство, массовые переселения, технические усовершенствования. Зомбарт тоже исходит из принципиальной историчности капиталистического хозяйственного духа. Капиталистический человек несет в себе *дух предпринимательства и дух*

мещанства. «Предпринимательский дух это синтез жажды денег, страсти к приключениям, изобретательности и многого другого; мещанский дух состоит из склонности к счету и осмотрительности, из благоразумия и хозяйственности [3].

Вместе с тем эти позиции взаимно дополняют друг друга. «Предприниматель», «мещанин», «бюрократ» оказываются тремя исторически обусловленными идеальными типами, *триада составляющими капиталистического духа*, по-разному представляющими хозяйственного организатора индустриального периода. Неумолимая жажда денег – этого универсального воплощения и обеспеченности, и респектабельности – характерна для *мещанина* Зомбарта (в данном случае имеется в виду тип действия, а не городское сословие). Экономический расчет и бережливость, упорный труд и накопление капитала, безопасность и устойчивый рост личных активов – из этого складываются рациональные основы его поведения. Ценностное же ядро мещанства выражается в служении интересам своей семьи. Причем идеалы семейных, патримониальных отношений переносятся и в бизнес, воспринимаемый как глубоко личное дело, часто неотделяемое от прочих сторон этой жизни. Стремление к формальной независимости, индивидуализм, граничащий с замкнутостью в своем локальном микросоциуме, довершают характеристику мещанина. Ближе всех к нему из реальных организаторов производства стоят мелкий буржуа, городской лавочник, сельский фермер.

Принцип служения интересам своей семьи, замкнуто лишь в рамках своей семьи, естественно, и долговечно. Собственник мелкого бизнеса... воспринимает этот бизнес как продолжение своих личных свойств, внутренне связанное с семейными потребностями и нуждами [5], которые часто не регистрируются в установленном порядке. Их функционирование базируется на неформальных отношениях между участниками производственного процесса, которые могут (полностью или частично) производить продукты или услуги для собственного потребления. Подобная экономическая деятельность значительное распространение получила в сельском хозяйстве (в форме личных подсобных хозяйств); в торговле («челноки», торговля на рынках или с рук); в строительстве (неформально организованные бригады

строителей); в сфере услуг (пошив, частные таксисты, уборка, приготовление пищи и т.п.).

Носителем иного духа является *бюрократ*, для которого работа ради прибыли фирмы – это способ личного карьерного продвижения вверх по лестнице иерархических организаций. Служение корпорации, преданность корпорации, поддержание благоприятного имиджа о себе – вот чем проникнута деятельность бюрократа. Это человек коллективного интереса и дисциплины, администрирования – инструкции, выполняющий заранее закрепленный за ним вышестоящими лицами функции. В хозяйственной среде ближе всего к данному типу стоит менеджер крупной корпорации.

Вместе с тем с точки зрения развития для более полного раскрытия идеального типа «бюрократа» в Казахстане надо учесть и роль нашего восточного менталитета. На Востоке принято чтить и уважать власть, старших, а это вызывает в свою очередь и выражает стремление к власти и полагаться на власть, «производить» больше администраторов, чем предпринимателей. Что мы и наблюдаем на сегодня. В основном молодежь предпочитает работать на государственных учреждениях, заниматься карьерным ростом. Причем именно от власти привыкли и ждут получения благ.

Отличительная черта предпринимателя – это его нацеленность на инновацию. Предпринимателем движет не мотив извлечения устойчивого дохода и не карьерные возможности, а стремление к самореализации посредством осуществления некоего прибыльного проекта с его руководством.

Предпринимательское действие характеризует особая рациональность, связанная с работой заведомо неполным знанием и активным освоением новой информации, тесно переплетенная с интуитивными началами. Предприниматель менее других склонен к бережливости, к точности в калькулировании прихода и расхода, более склонен к размаху, поскольку новое не дается дешево и часто противоречит стандартной калькуляции. У него в работе меньше формализма, регламентации и больше организационного творчества. Предпринимателя также выделяет более спокойное отношение к риску. Вознаграждение его трудов менее гарантировано, более подвержено колебаниям в

зависимости от успеха или неуспеха начинаний, зачастую отодвинуто во времени – к сроку реализации организационного проекта. Предприниматель ставит себя на службу идее, подвергая порой, риску семью и вовлеченную в дело корпорацию.

Таким образом, предпринимательство – функция необходимая для успешного экономического развития, будь то образование новых предприятий или несение риска, осуществление инноваций или экономия транзакционных издержек. Предпринимательство выступает как организационный фактор производства или как автономный регулятивный механизм. Сам предприниматель становится фигурой расплывчатой. А функция реализуется с изрядной долей автоматизма[6]. «Теснота» в определенных сегментах рынка труда и подталкивает высококвалифицированных специалистов к созданию собственных технологических, информационных и консультативных фирм. Малоквалифицированных работников к открытию своего небольшого дела в сфере торговли и бытового обслуживания. Влияет на этот процесс и угроза безработицы. Исследование Д.Стори показало, что около четверти основателей новых малых фирм были безработными. Даже если не принимать во внимание потенциальную безработицу, доля предпринимателей, рекрутированных из безработных, значительно превысило саму долю безработных в занятом населении [7].

Вместе с тем, с достижением институциональной стабильности и юридической защищенности предпринимательство все более специализируется и обретает цивилизованное обличие. Дух риска и авантюризма, который ранее, требовался даже для обычного торгового дела, теснится духом устойчивого развития и рационального использования возможностей рынка.

Литература

1. Шумпетер Й. Теория экономического развития. М. ДиректмедиаПублишинг, 2008. С. 169-194.
2. McClelland D.C. The Achieving Society. Princeton. New Jersey. Princeton University Press. 1961. P. 230-391.
3. ЗомбартВ. Буржуа. Этюды по истории духовного развития современного экономического человека. М. Наука. 1994. С. 6.
4. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. /М.Вебер. Избр. Произв. М. Прогресс. 2006. С. 61-272.

5. Birley S. The Start-Ups. /Burns P., Dewhurst J. (eds) Small Business and Entrepreneurship. London. Macmillan. 2009. P. 11.
6. Granovetter M. The Social Construction of Economic Institutions. /Etzioni A., Lawrence P.R. (eds.). Socio-Economics: Toward a New Synthesis. Armonk. New York. M.E.Sharpe. 1992. P. 78.
7. Storey D.J. Entrepreneurship and the New Firm. London. Routledge. 2006. P. 117.

Рахматуллаева Д.Ж.

Формирование компетентностей студентов при выполнении научно-исследовательской работы

Современная система высшего образования Казахстана, основанная на кредитной технологии обучения, позволяет формировать учебно-исследовательские умения непосредственно во время учебного процесса, что повышает мотивацию к занятиям научно-исследовательской деятельностью, и, как следствие, позволяет формировать научно-исследовательские умения, необходимые для будущего ученого.

Кредитная система обучения основана на дескрипторах, которые представляют собой описание уровня и объема знаний, умений, навыков и компетенций, приобретенных студентами по завершении образовательной программы соответствующей ступени высшего и послевузовского образования. Дескрипторы базируются на результатах обучения и сформированных компетенциях [1].

В данной статье рассматривается, как в процессе исследовательской деятельности студентов формируются вышеперечисленные универсальные учебные действия и ключевые компетентности. В соответствии с Государственным общеобразовательным стандартом образования РК, научное исследование – это процесс выработки новых научных знаний, один из видов познавательной деятельности, а дипломный проект представляет собой обобщение результатов самостоятельного изучения студентом актуальной проблемы в области избранной специальности [2].

По мнению автора, в процессе выполнения дипломного проекта при постановке проблемы и выборе темы исследования

формируются: социальная, информационная, коммуникативная и рефлексивная компетентности студентов. В первую очередь, формируется социальная компетентность студента на основе того, что тема исследования выбирается с ориентацией на направление и специализацию, востребованные в обществе и в которых он будет реализовываться в будущем.

Параллельно развивается коммуникативная компетентность, так как посредством общения со специалистами и учеными в данной научной сфере студент получает возможность сделать правильный выбор не только направления научного исследования, но и научного руководителя. Последнее обычно реализуется посредством общения со студентами и выпускниками, выполнившими научно-исследовательские работы под руководством данного ученого или специалиста.

Информационная компетентность начинает формироваться при изучении студентом специальной научной литературы по выбранной теме исследования, статистических данных, электронных ресурсов и т.д. Следовательно, поисковая работа с научной литературой и составление библиографического списка путем работы с каталогами научной литературы в библиотеках, информационных центрах, чтения трудов и работ ученых и специалистов в сборниках, материалах конференций, поиска и обработки сведений в интернете, работы с научными периодическими журналами и т.д. позволяет развить информационную компетентность обучающегося.

При выборе и освоении методик исследования формируется технологическая компетентность: изучаются методики исследований, аналитическое оборудование, специальные программные продукты; далее методики апробируются, дорабатываются и осваиваются.

Кроме этого, обязательно развивается рефлексивная компетентность, так как мотивами, побудившими студента начать выполнение исследовательского проекта, являются: заслушивание докладов на конференциях, круглых столах и участие в других научно-исследовательских вузовских мероприятиях на различных уровнях, познавательный интерес к какой-либо области знаний, желание самоутвердиться как личность, престижность,

желание иметь награды, возможность поступить в магистратуру, получить грант на заграничную стажировку и другие.

Защита научно-исследовательской работы на конференциях различного уровня формирует коммуникативную и социальную компетентность, так как идет активное общение между сверстниками из разных регионов, беседы со специалистами, учеными, журналистами. Исследовательская деятельность в магистратуре и докторантуре, защита диссертации (либо работа по специальности, связанная с темой исследования) продолжает формирование как социальной компетентности, так и других видов компетентности.

Таким образом, в статье были рассмотрены некоторые особенности проведения научно-исследовательской работы (проекта) в университете и ее публичной защиты как оценки результатов обучения и научной деятельности. Основная цель участия студентов любой ступени обучения в проектной деятельности – это развитие умений и навыков, владение которыми позволяет им создавать качественный авторский продукт, воспитывать инициативность, самостоятельность и предприимчивость. Проектное обучение, по своей сути и содержанию, позволяет участникам при подготовке проекта ощущать себя, в некоторой степени, «пионерами», т.е. процесс исследования и обучения позволяет привнести и учесть их личный вклад, следовательно, приобретает большой личностный смысл, что является важным фактором повышения мотивации к обучению.

Литературы

1. ГОСО РК 5.03.014-2006 // Электронный ресурс. Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30194646#pos=1;-166

ГОСО РК 3.001 – 2004 // Электронный ресурс. Режим доступа: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=105055

**Формирование профессиональных навыков
у студентов экономических специальностей:
метод междисциплинарных компетенций**

Формирование профессиональной компетентности студентов вуза на сегодня является одной из актуальных проблем, стоящих перед высшим образованием. Конкурентоспособность на рынке труда требует от сегодняшних студентов соответствия современным требованиям экономического развития, а сформированные компетенции впоследствии обеспечат готовность студентов к их профессиональной деятельности. Таким образом, профессиональная компетентность студентов необходимо формировать на первых этапах обучения при помощи контекстного обучения и междисциплинарной интеграции, так как при контекстном обучении конструируется профессиональное умение студентов выполнять профессиональную деятельность, включающую множество аспектов, а междисциплинарная связь, в свою очередь, объединяет их знания и навыки из разных дисциплин, нацеливает на конечный результат – профессиональную компетентность. Сформированные качества помогут будущим специалистам целостно применять знания разных областей науки в своей профессиональной деятельности и быть конкурентоспособными специалистами в условиях модернизации экономики.

Уровень развития той или иной страны в современном обществе определяется не только состоянием ее технического потенциала, но и профессиональной компетентностью специалистов, подготовленных в высших учебных заведениях.

Современный рынок труда, предъявляя высокие требования к качеству образования, компетентности и профессиональной готовности будущих специалистов, в свою очередь, приводит к усилению конкуренции между выпускниками вузов.

Если прежняя квалификация специалиста предполагала лишь соответствие рабочему месту и владение узкой информацией, необходимой в определенной деятельности, а обучение студентов сводилось к стандартным знаниям, умениям и

навыкам, то «компетенция» отличается прежде всего тем, что предполагает овладение знаниями не только общего рода, но и в определенной широкой области, способность и готовность успешно реализовать свои умения, повышая при этом качество и эффективность своей деятельности.

Реализация такой идеи – всесторонней подготовки, развития и формирования личности современных граждан в качестве специалистов, профессионалов своего дела и в качестве членов коллектива и социума лежит как раз в основе компетентного подхода, который направлен на связи профессиональной компетентности и содержания образования.

Компетентность представляет собой овладение навыками, соответствующими заранее заданным требованиям к подготовке, необходимой для эффективной профессиональной деятельности[1]. Компетентность можно обозначить как комплекс выработанных качеств личности студента, которые обеспечивают готовность к выполнению различных функций, связанных с профессиональной деятельностью.

В свою очередь, компетентный подход требует значительных изменений в образовательных технологиях. Поэтому перед вузами сегодня стоит задача разработать специальные технологии и способы их реализации в процессе обучения.

К сожалению, в настоящее время в вузах нашей страны компетентная сущность междисциплинарной интеграции постигнута не полностью, так как отсутствуют разработанные подходы к теории и методике профессионального обучения, позволяющие реализовать заложенный в ней потенциал; кроме того, отсутствуют технологии, направленные на формирование профессиональной компетентности студентов.

Формирование профессиональной компетентности будущего специалиста должно производиться непосредственно с помощью контекстного обучения и применения междисциплинарной связи. Так как при контекстном обучении происходит моделирование профессиональных и социальных составляющих будущей деятельности, а междисциплинарная интеграция, в свою очередь, выступает объединяющим звеном знаний различных областей науки.

Кроме того, сегодня проявилась необходимость в деятельности научно-исследовательского характера, направленной на пополнение общего объема теоретических знаний, научных достижений, которые способны стать основой инновационных технологий. Современный выпускник – будущий технический профессионал – должен быть способен к комплексному применению знаний различных дисциплин в своей профессиональной деятельности.

В научно-педагогической литературе неоднозначно трактуется понятие «междисциплинарная интеграция», тем самым по разному определяется ее роль и место среди педагогических категорий [2].

Междисциплинарная интеграция представляется наивысшей формой единства целей, принципов и смысла образования, создания масштабной взаимосвязи всех учебных дисциплин образовательной программы. Поэтому развитие профессиональных компетентностей необходимо уже на первом этапе обучения студентов, для того чтобы к старшему курсу у студентов сформировалось умение самостоятельно выполнять определенные действия, направленные на оперативное нахождение оптимальных решений в любых сложных профессиональных ситуациях. В экономических специальностях это можно осуществлять при помощи сквозной междисциплинарной связи [3].

Изначально можно сформировать команду студентов, обучающихся по разным направлениям подготовки, для совместного выполнения учебно-научных заданий. Они будут не только осваивать особенности профессиональной деятельности, но и развивать коммуникативные способности, отрабатывать навыки взаимодействия в команде. Этого можно добиться в процессе выполнения научно-исследовательских работ, комплексных курсовых проектов.

Задача профессорско-преподавательского состава состоит в том, чтобы направить студентов на самостоятельную и творческую работу, на поиск решения той или иной проблемы путем обсуждения разных точек зрения, реализацию своих идей. Студенты должны понимать, что работая совместно над одной задачей, можно сформировать модель реализации инновационных проектов. К тому же, на будущее, профессорско-пре-

подавательскому составу можно запланировать в своих рабочих программах защиту комплексных выпускных работ студентов, в ходе которых команды студентов будут демонстрировать междисциплинарные проекты. При их подготовке каждый из студентов будет решать свою узкопрофильную задачу, передавая и согласовывая собственные результаты со всеми членами команды, что необходимо для выполнения общей работы.

Для достижения поставленных задач по формированию профессиональной компетентности студентов посредством междисциплинарной интеграции преподавателям вузов необходимо вести эту работу систематически. С этой целью следует включать в образовательные программы бинарные и интегрированные лекции, планируя подачу лекционного материала преподавателями разных кафедр, разных дисциплины и циклов и выстраивая тем самым «мостик» взаимосвязи, казалось бы, разных дисциплин. Например, интегрируя «Основы таможенного дела», «Экологию» и «Финансы предприятий», применяя на данных занятиях активные и интерактивные методы обучения: кластеры, медиаобучение, баскет-методы, дискуссии и т. п. Организация подобных занятий поможет студентам не только понимать правовые аспекты, но и находить их взаимосвязь, а в дальнейшем – рациональнее и грамотнее подходить к работе.

Практические занятия со студентами также могут быть организованы с использованием междисциплинарных связей. Междисциплинарные лабораторные работы с использованием информационно-коммуникационных технологий также могут найти свое применение в учебном процессе.

Единый подход междисциплинарной связи сталкивается с трудностью определения оценки знаний студентов между дисциплинами гуманитарного, общенаучного и специального циклов. То есть уровень знаний студентов, приобретенный при изучении дисциплин на гуманитарных и общенаучных кафедрах, может быть недостаточным для изучения специальных дисциплин. Для того чтобы эти знания были достаточными и реализованы, профессорско-преподавательскому составу необходимо не только совместно подходить к составлению программ дисциплин, к проработке содержания дисциплин, тщательно прорабатывая подходы к подаче учебного материала, но и к

оценке знаний и навыков, формирующихся на различных этапах освоения знаний в ходе общеобразовательного процесса, через призму профессиональной компетентности.

Междисциплинарная интеграция позволяет получить лучшие результаты, если в преподавании дисциплин различных дисциплин используются общие образовательные технологии. Для экономических специальностей особенно важны активные и интерактивные методы обучения, предполагающие использование компьютерных программ и специализированного лабораторного оборудования.

Таким образом, профессиональная деятельность, осуществляемая посредством междисциплинарной интеграции, будет оправданна, если обучение студентов экономических специальностей будет реализовываться при регулярном использовании интегрированных заданий, выполняемых на практических занятиях, поскольку только практические занятия позволяют закрепить знания, полученные при изучении теоретического материала.

Междисциплинарная связь отдельных дисциплин образовательной программы не может быть единственной целью, важен единый целостный подход, при помощи которого будет осуществляться идея междисциплинарности во всем учебном процессе. Междисциплинарная интеграция профессионального обучения студентов вуза выполняет главную роль в повышении качества научно-теоретической и практической подготовки студентов, потому как при применении междисциплинарного подхода на каждом этапе решаются задачи реализации не только образовательной программы, но и развития и воспитания современных студентов. Универсальная, креативная, развивающаяся личность будущего профессионала может быть сформирована лишь при условии неразрывного педагогического процесса, каждый этап которого построен на единых принципах и методах и нацелен на конечную цель – профессиональную компетентность. Именно поэтому междисциплинарная интеграция выступает значимым условием обучения и воспитания студентов высших учебных заведений.

Литература

1. Исаева К.В., Селянская Г.Н. Компетентностный подход – основа инновационного образования // Инновации в высшем социально-гуманитарном и экономическом образовании в контексте Болонского процесса: Сб. ст. общерос. науч.-практ. конф. 10-11 октября 2006 г. Саратов: Изд-во Саратовского государственного социально-экономического ун-та, 2006.

2. Киященко Л. П. Опыт философии трансдисциплинарности. Казус «биоэтика» // Вопросы философии. – 2005. – № 8. – С. 105-117.

3. Перехожева Е.В. Формирование профессиональной компетентности студентов технических вузов на основе междисциплинарной интеграции: автореф. дис. канд. пед. наук / Е.В. Перехожева. Чита, 2012. 23 с.

Рахматуллаева Д.Ж., Сәлібекова П.К.

Негізгі білім беру бағдарламасы шеңберінде базалық пәндерді оқытудың ерекшелігі

Макроэкономика заманауи экономикалық білім беруде микроэкономика және эконометрика іспеттес маңызды базалық пән болып табылады. Экономистер сандық мәліметтер мен макроэкономикалық үлгілерді экономиканың даму сатысын және оны талдау мен болжауға үнемі пайдаланып отырады. Заманауи макроэкономика статистикалық мәліметтерді талдау үшін ықтималдылықтар теориясы және математикалық статистика әдістерін сондай-ақ, эконометрикалық әдістерді микро және макродеңгейде пайдаланады. Бірнеше жылдар бойы макроэкономиканың негізгі міндеті ұсынылған экономикалық теория үлгілерінің негізінде экономиканың даму параметрлерін талдау және тиімді түрде талдау болып келді және осы тұрғыда экономистерден ұсынылған модель спецификациясы дұрыс деп қарастырылатын. Соның нәтижесінде, қолданбалы эконометрикалық зерттеулердің дамуы арқасында экономиканың дамуын талдауда зерттеуші, біріншіден қолда бар статистикалық мәліметтерді талдап, оған тиімді баламалы модельді таңдауы қажет. Сондықтан, қазіргі уақытта нақты бір соңғы модельді тұрғызу эмпирикалық мәліметтерде ақпараттар бар, экономикалық теориядағы түсініктемесін ескере отырып жүзеге асырылады [16. 11].

«Макроэкономика» пәні университеттердің оқу жобасында жетекші орында – экономикалық білім берудің көшбасшысы.

Пәннің айрықша ерекшелігі ретінде оның бірнеше дайындау кезеңдерінің болуында: Макроэкономика негізгі курсы (базалық), Макроэкономика аралық деңгейі (intermediate) және Макроэкономика ілгері деңгейі (advanced). Бұдан басқа, жеке элективті курстардың болуы, яғни макроэкономикалық талдаудың кейбір аспектілерін тереңірек талдауға бағытталған магистранттар мен докторанттарды дайындауға бағытталған деңгей. Мысалы: макроэкономикалық модельдеу, эконометрия (intermediate), институционалды экономика (intermediate) және т.б. «Макроэкономиканың» осы үш деңгейі арасындағы мазмұндық жағынан ерекшелігі айтарлықтай көп.

Экономика және Бизнес Жоғарғы мектебінің оқу үдерісіне жетекші университеттердің бағдарламасы негізінде жаңа оқу жоспарларын құру 2013/2014 оқу жылынан бастап «Экономика» мамандығы үшін барлық деңгейде: бакалавр, магистратура, докторантурада «Макроэкономика» дисциплинасы бойынша білім беруде көшбасшы білім мекемелері секілді ұқсас жүйе құрылды. Бастапқы деңгейдегі «Макроэкономика» пәні барлық экономика мамандықтары үшін міндетті болып табылады және келесідей базалық пәндерді оқығаннан кейін екінші курста өткізіледі: экономика қағидалары, статистика және микроэкономика. Сонымен қатар, «5B050600 – Экономика» мамандығы үшін жеке білім беру траекториясы шеңберінде 3-4 курстарда дипломдық жұмыстарын зерттеу барысында орасан көмегін тигізетін, макроэкономиканың жеке тармақтарын тереңірек оқу мақсатында бірнеше пәндер тізімі ұсынылады. Алынған білім студенттерге бітіруші курста «Оқу жетістіктерін сырттай бағалау» мемлекеттік тестін сәтті тапсыруға көмектеседі, сәйкесінше макроэкономика пәні негізгі тапсырушы пәннің бірі болып табылады.

«6M050600 – Экономика» мамандығы бойынша магистрлік бағдарламасы Макроэкономика (intermediate) пәнін және бірнеше курстар тізімінен құрастырылған. Өткізілген курстар, өз кезегінде магистранттың магистрлік диссертациясына макроэкономикалық және эконометриялық модельдеудің заманауи әдістерін яғни, макроэкономикалық модельдеу, микроэкономикалық талдау, институционалды экономика (intermediate) және қолданбалы микроэкономикалық саясат т.б пайдалана отырып табысты түрде жақсы нәтиже алуға көмектеседі.

Докторантурада PhD докторанттарға макроэкономика курсының ең күрделі деңгейі – Макроэкономика (advanced) өткізіледі. Мұнда күрделі математикаландырылған макроэкономикалық модельдер қарастырылады, оларды докторанттардың меңгеруі тек жалпы түсінік қалыптастырып ғана емес, докторлық диссертацияны жазу барасында көметеседі.

Заманауи білім беруде «Макроэкономика» пәні барлық деңгейінде ерекшеліктерге ие. Біріншіден, бұл базалық ағылшын тіліндегі оқулықтарға көп акценттің бөлінуі. Заманауи ғалымдардың пікірінше, орталықтандырылған жоспарлы экономикада кең таралған баланстық және оңтайлы әдістермен салыстырғанда, қолданыстағы макроэкономикалық және эконометрикалық модельдерді пайдалануға қажеттілік туындамаған, сәйкесінше, пән бойынша аударма оқулықтары болмаған және отандық әдебиеттер шығарылмады [2, 8 б.]. Бұл жағдай өткен ғасырдың 90-шы жылдарында макроэкономика пәні бойынша алғашқы аударма әдебиеттерінің пайда болуымен өзгеріс ала бастады (Г.Мэнкью, С.Фишера және т.б.), ал 2000 жылдардың басында жаңа шетелдік оқулықтарды меңгеру және қайта баспадан шығару жаппай мойындалып, дами түсті бірақ, көптеген оқулықтар мен оқу құралдарының басым көпшілігі дайындық курсының тек бастапқы деңгейіне ғана бағытталған еді. Макроэкономика курсына барлық деңгейге арналған келесідей оқулықтар бар: N.Gregory Mankiw «Macroeconomics»; Alfred L. Norman «Mathematical Models for Introductory Macroeconomics»; R. Dornbusch, S. Fischer «Macroeconomics»; Romer D. «Advanced macroeconomics», «Advanced Placement Macroeconomics» және т.б.

Жаңа әдістер семинар сабақтарын өткізуде және білім алушылардың жеке жұмыстарын жүргізуде де қолданылады. Заманауи жағдайда адамның шығармашылық дарындылығы және дербес стандартсыздық қызметі қоғамның дамуы мен қызмет етуі барасында негізгі ресурстың кілті ретінде танылуда. Университеттік білім берудің негізгі міндеттерінің бірі біздің қоғамның прогрессивті дамуын қамтамасыз ететін мамандарды даярлау. СӨЖ, МӨЖ және ДӨЖ шынайы бағаланатын, оқу үдерісін ынталандыратын даярлау бағдарламасына маңызды үлес қосатын студенттерді, магистранттарды және докторанттарды

оқытудағы негізгі формасы болып табылады. Әдістемелік тұрғыдан аудиторияда және аудиториядан тыс дұрыс ұйымдастырылған жұмыс, өзіндік жұмыстың қажеттілігі мен маңыздылығы туралы ұғыну маңызды рөл атқарады. Егер бакалаврда мұғалімге белсенді түрде жасампаз позициясы берілсе, ал студент жетекші орында, онда магистратура мен докторантурада магистрант пен докторант өзіндік жұмыс тапсырмаларын орындауда оларды талдауды, шарттарды ескеруге, міндеттер қоюға, пайда болған мәселелерді шешуге ынғайлануы керек, яғни өзіндік жұмыс ақпараттық технология талап ететін шығармашылық процеске айналады. Тәжірибе көрсеткендей, білім алушыларға үлкен қызығушылықты қойылған есептерді шешу заманауи пакеттерді және бағдарламаларды пайдалануда туындайды [3, 74 б.].

Сонымен қатар, маңызды рөлді семинар сабақтары мен өзіндік жұмыстарда берілетін тапсырмалар атқарады. Егер бакалавр студенттері макроэкономикалық тапсырмаларды шешу икемділігін алу мен «Оқу жетістіктерін сырттай бағалау» мемлекеттік тест түрінде өтетін емтиханды тапсыруға дайындалса, ал ғылыми-педагогикалық бағыт бойынша білім алатын магистрант мен докторанттар оқу уақыты аралығында ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізуге бағытталған. Сондықтан, оларға Web of Science ғылыми базада индекстелінетін жетекші ғылыми журналдарындағы мақалалармен танысуы мақсатты түрде қойылады; семестр бойы олар мақалаларға және жеке бөлімдеріне презентация жасайды. Презентация үшін мақалалар арнайы теоретикалық ережелер мен эмпирикалық шешімдер қабылданғанына байланысты таңдалынады. Мысалы, экономикалық өсу моделін бағалаудың бірнеше әдістерін түсіндіргеннен кейін, білім алушылар European Economic Review журналында жүргізілген және жарық көрген Robert M. Solow-дың эмпирикалық талдауды нақты статистикалық мәліметтер негізінде талқылайды [4]. Мұндай тәжірибе заманауи теоретикалық концепцияларды пайдалану арқылы зерттеу жұмыстарын жүргізудегі икемділігін жоғарылатады және семестр бойы қолданылады. Жоғарғы балды модельдеу үдерісінде одан ары қарай зерттеуді талап ететін, проблемалық сұрақтарды есепке алатын білім алушылар алады. Жетекші журналдардағы

мақалалар магистрлік және докторлық бағдарламаның негізін құрайды, өйткені замануи ғылымның дамуында негізгі тренд болып табылады және көбінесе оқулықтар экономикалық зерттеудің замануи және тәжірибелік бағытына назар аударылған.

Өзіндік жұмыстарды орындауда студенттер модельдерді статистикалық мәліметтер массивіне байланысты бағалайды, соңғы тапсырма аясында ҚР статистикалық мәліметі негізінде жүргізілген бір модельге аналитикалық есептеме дайындайды, ал бұл макроэкономикалық модельдеу процесін тереңірек ұғынуға және ҚР әлеуметтік-экономикалық дамуында көрініс табатын статистикалық мәліметтер массивін зерттеуге мүмкіндік береді. Білім алушылар, макроэкономика пәндерінің циклін меңгергеннен кейін, жоғарғы білім деңгейін және тәжірибелік икемділік пен экономиканың нақты бір секторындағы тәжірибелік белсенді жұмысқа дайын болып шығады.

Әдебиеттер

1. Носко В.П. Эконометрика. Бірінші кітап. – М.: “Дело”, 2011. – 672 б.
2. Берденникова Н.Г., Меденцев В.И., Панов Н.И. Организационное и методическое обучение учебного процесса в вузе. – СПб.: Д.А.Р.К., 2006. – 208 б.
3. Robert M. Solow. Technical Change and the Aggregate Production Function. // The Review of Economics and Statistics, Vol. 39, No. 3 (Aug., 1957), pp. 312-320 URL: <http://www.jstor.org/stable/1926047>

Какижанова Т.И., Нурманова Б.З.

Болашақ кәсіби мамандар дайындау мақсатында «Экономика» мамандығы бойынша білім беру бағдарламаларын жетілдіру мәселелері

Еңбек нарығындағы ЖОО бітірушілердің бәсекеқабілеттілік мәселесі жұмыс орнының қысқаруы мен экономикалық дағдарыс жағдайында шиеленісе түсуде. Бәсеке әлеуетті қызметкерлердің біліктілігін көтеріп, іскерлігі мен әдет-дағдыларын арттыруға мәжбүрлейтін күшті ынталардың бірі болып табылады. Сонымен қатар, түлектер үшін алдыңғы бітіруші ұрпақтар құрған ЖОО рейтингі мен имиджі бәсекеқабілеттіліктің маңызды факторы болып табылады. Оқу жылдарындағы қалыптасқан білім мен күзіндеттердің маңызы да сөзсіз. Білім берудің негізгі

сипаттамаларының кешені келтірілген кәсіби білім берудің бағдарламасы – ең басты құжат.

Білім беру бағдарламасының жетілдірілуі түлектердің құзіреттілігін күшейтуге бағытталған. Экономистке өзінің кәсіби міндеттемелерін жоғары деңгейде атқаруға және экономика саласында кәсіби қызметке дайындығын көрсетуге мүмкіндік беретін, білім, дағды және кәсіби маңызды қасиеттердің жиынтығымен анықталатын, тұлға сипаттамасын экономистің кәсіби құзіреттілігі ретінде түсінеміз.

Білім беру бағдарламаларын жасау барысында, университеттер еңбек нарығының қажеттілігі мен жұмыс берушінің мүдделерін ескеру керек. Қазіргі әлемде білім беру қызметтерін өндірушілер де, өндірістік кәсіпорындар да интеграцияға ұмтылуда. Мамандандырылған қызметкерсіз жаңа технологияны енгізу мен өндіріс тиімділігін арттыруды қамтамасыз ету мүмкін еместігін көптеген жұмыс берушілер жақсы түсінеді. Сондықтан, білім беру ұйымдарымен, оның ішінде ЖОО-мен, тығыз байланыс кәсіпорынның қызығушылығын туғызады. ЖОО-дарының кәсіпорындармен өзара қарым-қатынасқа ұмтылуы ғылыми-техникалық прогресстің қазіргі кезеңі мен нарық талабына сай келетін білім беру қызметтерін көрсету қажеттілігімен түсіндіріледі. Бірақ, Қазақстанда жеке бизнестің жоғары білім беруді қаржыландыру мен білім беру бағдарламаларын жасауға ат салысуы қажетті деңгейде емес. Соған қарамастан, бұл үрдістер орын алуда және кең бағытта байқалуда.

ЖОО мен бизнес ынтымақтастығы интеграциялық процестің тікелей қатысушылары ретінде, олар болашақ мамандарға қандай білімдер мен дағдылар қажет, қандай пәндер оқытылу керектігін анықтайды. Сонымен қатар, нарық мамандарды дайындау саласындағы жалғыз ғана бағыттаушы емес. Университеттер нақты еңбек нарығына бейімделіп қана қоймай, жалпы ұлттық мүдделерді ескере отырып, оған белсенді түрде әсер ете алу керек. Университет түлектерге нақты жағдайда нақты кәсіпорындарда бірден қолдана алатын білім мен іскерлік берумен ғана шектелмейді. Ол қажетті дағдыларды әрі қарай дамыту үшін негіз болатын дайындықтың түбегейлігін қамтамасыз ету керек.

Демек, іргелі және тәжірибелік бағыттағы білім беру бірлестігі білім беру бағдарламасын жетілдірудің маңызды факторы болып табылады. Жоғары білім беруді қазіргі таңдағы мәселелерді шешуге бағытталған тренингтер жүйесіне айналдыруға болмайды. Іргелі білім беру – оқытылатын пән жайлы негізгі, жүйе құрайтын, әдіснамалық түсінік. Нақты теоретикалық ғылымдар қолданбалы ғылымдарды болашақ игеруге мүмкіндік береді. Алдыңғы қатарлы шетел ЖОО-ның экономикалық бағыт бойынша бакалаврларды дайындаудың оқу жоспарларына зер салсақ, микро- және макроэкономика, эконометрика сияқты пәндер екі деңгейде (1 және 2) оқытылатынын байқауға болады. Сонымен қатар, мәні жағынан экономика-теоретикалық болып табылатын, институционалды экономика, қоғамдық сектор экономикасы, экономикалық саясат теориясы, экономикалық ілімдер теориясы, салалық нарықтар теориясы және басқа пәндер оқытылады.

Біздің университетте бұл пәндер де оқытылады, бірақ оларға бөлінетін кредиттер саны аз. Негізгі пәндерге бөлінетін кредиттерді көбейту материалды игеру және үлгерім сияқты, тағы бір маңызды мәселені белгілі дәрежеде шешуге мүмкіндік береді. Бұл әсіресе, алдағы уақыттағы пәндерді игеру үшін негіз (пререквизит) болып табылатын пәндерді оқытатын төменгі курстарда маңызды. Мұнда, оқытушы студенттерге бағыт беріп қана қоймай, болашақ өзіндік жұмысының дағдыларын қалыптастыруға көмектесетін аудиториялық жұмыстың маңызы зор. Сонымен қатар, оқытылатын пәндер санының азаюы, сәйкесінше, сессиядағы емтихан сандарын да азайтады. Кредиттік технология әр пәнді оқытуды емтихан тапсырумен аяқтауды талап етеді. Демек, студенттерге шпаргалка қолдана отырып, әр түрлі пәндерден қысқа мерзімде 7-9 емтихан тапсыруға тура келеді. Біздің пікірімізше, оқу жоспарларында, қазіргідей 2 және 3 кредиттік емес, 4 кредиттік пәндер кеңінен көрсетілуі керек.

Өткен жүз жылдықтың соңынан бастап Қазақстанда қолданылып жатқан, оқытудың кредиттік технология ерекшелігі оқу жоспарының икемділігі мен таңдау мүмкіндігі болып табылады. Соңғы жылдарда ЖОО ортасында, осы жүйенің маңызды сипаты пән таңдау болып табылады деген нақты түсінік қалыптасқан. Бұл тұжырым қазіргі кезде елімізде қолданылып

жатқан «Оқытудың кредиттік технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидаларында» қамтылған: «Кредиттік оқыту технологиясы білім алушы мен оқытушының оқу жұмысы көлемінің біріздендірілген өлшем бірлігі ретінде кредитті қолдану арқылы, білім алушының пәндерді таңдауы және реттілікпен оқуын дербес жоспарлауы негізінде оқыту негізінде жүзеге асады».

Қазір ЖОО бакалавриатын таңдау пәндерінің 55% құру мүмкіндігі бар (Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты). Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасында, академиялық еркіндік 2020 жылы бакалавриатта 70% құрайды деп қарастырған. ЖОО таңдау компонентінің пән тізімін өздігінен еңбек нарығының талаптарына сай құрайды. Осындай әдіс ЖОО-на білім беру бағдарламаларын жасау үшін жұмыс берушілерді де тартуға мүмкіндік береді.

Автономды университет мәртебесін иеленуші, әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық Университеті, көптеген мамандықтар бойынша өз бағдарламасы бойынша оқытады. 2010 жылы эксперименттік білім беру бағдарламалары құрылды, ал 2013 жылдан бастап оқыту өз білім беру бағдарламалары бойынша жүзеге асуда. Қазіргі таңда біздің университетте бакалавриат үшін пән таңдау қалай жүзеге асатынын анықтау мақсатында, 2012 жылғы жоғары білім берудің МЖМБС, 2010 жылғы эксперименттік білім беру бағдарламасы және 2016 жылы қабылданғандар үшін «Экономика-5В050600» мамандығының негізгі оқу жоспары бойынша салыстырмалы талдау жүргізілді.

Аталған талдау, қазіргі уақытта негізгі оқу жоспарындағы таңдау пәндерінің үлесі білім берудің МЖМБС мен эксперименттік білім беру бағдарламаларында қарастырылғанмен салыстырғанда едәуір аз – тек 33% құрайды. Біздің студенттердің таңдау еркіндігі басқа ЖОО студенттерімен салыстырғанда шектеулі болып табылады. Негізгі мәселе таңдау пәндері санының азаюында емес, өкінішке орай, оқу пәндерін таңдауда студенттердің елеулі еркіндігі, оларды кәсіби дайындығы үшін маңыздырақ және мәндірек пәндер емес, олардан жеңілірек немесе оқытушылары аз талап қоятын пәндерді таңдауға итермелейді.

Негізгі оқу жоспары аясында таңдау жасауды жүзеге асыру қиындық туғызады. Студенттер ішінен 35 (81%) кредитті таңдай алатын, 43 кредит жеке білім беру траекториясына сәйкес келеді. Егер студенттер әлеуметтік-коммуникативті және пән аралық модульдерде ұсынылған жеткілікті көп тізімнен жеке пәндерді таңдаса (бірінші жағдайда- тоғыздан екі, ал екінші жағдайда – сегізден екі пән таңдау ұсынылған), онда жеке модульдер блогінде пәндерді емес, білім беру траекториясын таңдау қажет. Белгілі траекторияны таңдаған студенттер, басқа траектория пәндерін ала алмайды. Негізгі оқу жоспары негізіндегі жұмыс тәжірибесі, университетте қолданылатын білім беру траекториясы, шындығында, пән таңдау мүмкіндігін азайтатынын көрсетеді. Таңдау механизмі жеке әдісті қарастырмайды, студенттер тек тұтас тобымен таңдауға міндетті. Мысалы, ЭК10Р тобында 13 студент бар, олардың тек жетеуі ЖБТ2 таңдады, яғни топтың жартысы басқа бағытты алғысы келді, бірақ ондай таңдау құқығын жүзеге асыра алмады. Сонымен қатар, қазір таңдау пәндері бойынша оқытушылар таңдалмайды деген пікір айтылуда. «Экономика» мамандығының 4 курс студенттері оқу жоспары бойынша тек жеке білім беру траекториясының пәндерін таңдай алады. Бұл жағдайда олардың таңдау мүмкіндігі мүлдем жоқ, себебі олар 2 курста траектория таңдап қойған, және бұл таңдау пәндер болғандықтан оқытушыларды да таңдай алмайды.

Біздің пікірімізше, жаңа қабылданған студенттер үшін оқу жоспарын жасамас бұрын, түрлі факультеттердегі қазіргі бағдарламалар бойынша жұмыс тәжірибесіне терең талдау жүргізу керек. Таңдау мүмкіндігін кеңейту үшін, студенттерге көп түрлі курстарды ұсынып, оларды тек белгілі траекторияны таңдаумен шектемеу керектігінің мәні бар. Бұл жағдайда студенттердің басқа мамандық пәндерін де таңдауы жөн болатын еді. Мысалы, экономика мен математика түйісуінде, жақсы математикалық дайындығы бар болашақ экономистерді де, математика факультетінің студенттерін қызықтыратын, өте көп жаңа қызықты ғылыми бағыттар бар. Жаратылыстануға бейім экономист-студенттер үшін экономиканың философия, саясаттану, мәдениеттану, әлеуметтанумен түйісетін пәндерін ұсынуға болады. Мұндай курстар түрлі факультеттердің студенттері үшін қажет.

нтері үшін де қызығушылық туғызатын еді. Осы әдіс біздің университетті нақты кредиттік технологияны енгізуге жақындатар еді.

Негізінен, бакалавриат студенттеріне жұмыс орнын таңдау мен әрі қарай оқу мүмкіндігін шектейтін, өте тар және асығыс мамандандырылу ұсынылады. Бірақ бакалаврды белгілі дәрежеде кең базалық дайындау нарық көзқарасы жағынан жетістік болып табылады: нарықта технология, техникалық жаңалықтар, өндірісті ұйымдастыру әдістері және басқалар үнемі өзгеріп тұрады. Адамның мамандандырылуы тар болған сайын, оны қайта оқыту қиынға түседі.. Бакалавриаттағы студенттердің іргелі кәсіптік дайындығы білімнің өте тез ескіруіне байланысты, түлекке салыстырмалы түрде көп дайындыққа игеріп, білімі, іскерлігі және дағдысын толықтырып, жаңартуға үйрету маңызды міндет болып табылады. Сонымен қатар, кәсіби қызметтің жалпы әдіснамасын түсіну жас маманға жеке кәсіпорындар қызметтерінің ерекшеліктеріне оңай бейімделуге мүмкіндік туғызады.

Қазіргі кезде Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ бакалавриатында МЖМБС, эксперименттік білім беру бағдарламалары және негізгі оқу жоспары негізінде, мамандық пен курсына байланысты құрылған оқу жоспарлары қолданылады. Оларды, біздің университеттің әлемдік білім беру кеңістігінде бәсекеқабілеттілігін арттыру мақсатында, қазіргі таңның талаптарына сай терең талдау қажет. Және осы іс, жеке студенттер, жұмыс берушілер және тұтас қоғамның мақсаттарын жоғары дәрежеде қанағаттандыратын білім беру бағдарламаларын болашақта жетілдіру үшін негіз бола алады.

Әдебиеттер

1. Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2012 жылғы 23 тамыздағы № 1080 Қаулысымен бекітілген «Жоғары білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты»
2. Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2011 жылғы 20 сәуірдегі № 152 бұйрығы бойынша бекітілген «Оқытудың кредиттік технологиясы бойынша оқу процесін ұйымдастыру қағидалары»
3. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2011 – 2020 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы

**Важность и значение преподавания дисциплин
из цикла «Макроэкономика»
в рамках образовательных программ КазНУ**

Макроэкономика наряду с микроэкономикой и эконометрикой является базовой дисциплиной современного экономического образования. Экономисты постоянно используют количественные данные и макроэкономические модели для наблюдения за ходом развития экономики, ее анализа и прогноза. Для анализа статистических данных современная макроэкономика использует методы теории вероятностей и математической статистики, эконометрические методы как на микроуровне, так и на макроуровне. В течение многих лет основной задачей макроэкономики было наиболее эффективное исследование и анализ параметров развития экономики на основе предлагаемых экономической теорией моделей, при этом считалось, что спецификация модели, выдвигаемая экономистами, является правильной. Впоследствии, с развитием прикладных эконометрических исследований, последние стали более популярными при анализе развития экономики, при которых исследователь, в первую очередь, анализирует имеющиеся статистические данные и пытается подобрать к ним несколько альтернативных моделей. Поэтому, в настоящее время построение окончательной модели производится с учетом как представлений экономической теории, так и информации, содержащейся в эмпирических данных [1, с. 11].

Дисциплина «Макроэкономика» занимает ведущее место в учебных планах университетов – лидеров экономического образования. Отличительной особенностью является наличие нескольких уровней подготовки по данной дисциплине: базовый курс Макроэкономика, Макроэкономика промежуточного уровня (intermediate) и Макроэкономика продвинутого уровня (advanced). Кроме того, существуют отдельные элективные курсы, как правило, на уровне подготовки магистров и докторантов, направленные на более глубокое изучение некоторых аспектов макроэкономического анализа, например: макроэкономическое

моделирование, эконометрика (intermediate), институциональная экономика (intermediate) и др. Различие между содержанием дисциплины «Макроэкономика» трех уровней весьма существенно.

Введение в учебный процесс ВШЭИБ новых основных учебных планов на основе программ ведущих университетов с 2013/2014 учебного года позволило выстроить схожую систему преподавания дисциплины «Макроэкономика» для специальности «Экономика» на всех уровнях: бакалавриат, магистратура и докторантура. Дисциплина «Макроэкономика» начального уровня является обязательной для всех экономических специальностей и изучается на втором курсе, после изучения таких базовых дисциплин как принципы экономики, микроэкономика, статистика. Кроме того для специальности «5В050600 – Экономика» в рамках индивидуальных образовательных траекторий предлагается на 3-4 курсах ряд предметов для более детального изучения отдельных разделов макроэкономики, которые могут оказать существенную помощь студентам при проведении исследований в рамках дипломной работы. Это курсы национальной экономики, микроэкономики и макроэкономики продвинутого уровня. Все эти знания помогают студентам на выпускном курсе успешно сдавать государственное тестирование ВОУД, в числе дисциплин которого входит курс макроэкономики.

Магистерская программа специальности «6М050600 – Экономика» построена на изучении дисциплины Макроэкономика (intermediate) и ряда курсов, призванных оказать помощь магистранту в подготовке магистерской диссертации на основе применения современных методов макроэкономического и эконометрического моделирования, такие как: макроэкономическое моделирование, микроэкономический анализ, институциональная экономика (intermediate), прикладная микроэкономическая политика и др.

В докторантуре PhD докторантам преподается самый сложный уровень цикла курсов макроэкономики – это Макроэкономика (advanced), в которой рассматриваются и изучаются сложные математизированные макроэкономические модели, и их освоение позволят докторантам не только познакомиться с ними, но и использовать их во время написания докторской диссертации.

Современное преподавание дисциплины Макроэкономика на всех уровнях имеет ряд особенностей. Прежде всего, это акцент на англоязычные базовые учебники. По мнению современных ученых, в централизованной плановой экономике не было необходимости в применении существующих макроэкономических и эконометрических моделей, в отличие от широко распространенных балансовых или оптимизационных методов, следовательно, отсутствовали переводные учебники, и не издавались отечественные [2, с. 8]. Ситуация стала меняться с середины 90-х гг. прошлого столетия, когда появились первые переводные учебники по макроэкономике (Г.Мэнкью, С.Фишера и др.), а к началу 2000-х гг. потребность в переиздании существующих и освоении новых зарубежных учебников получила всеобщее признание и развитие, но большинство учебников и учебных пособий было ориентировано, преимущественно, на начальный уровень подготовки. Современные студенты имеют приемлемый уровень английского языка, поэтому опора на базовые англоязычные учебники представляется оправданной. В курсе Макроэкономики всех уровней такими являются следующие учебники: N.Gregory Mankiw «Macroeconomics»; Alfred L. Norman «Mathematical Models for Introductory Macroeconomics»; R. Dornbusch, S. Fischer «Macroeconomics»; Romer D. «Advanced macroeconomics», «Advanced Placement Macroeconomics» и др.

Новые подходы используются и при проведении семинарских занятий и самостоятельной работы обучающихся. В современных условиях творческая одаренность и самостоятельная нестандартная деятельность человека становится ключевым ресурсом функционирования и развития общества. Одной из задач университетского образования является подготовка специалистов, способных обеспечить прогрессивное развитие нашего общества. СРС, СРМ и СРД являются одной из основных форм обучения студентов, магистрантов и докторантов, которая реально оценивается, стимулирует процесс обучения и вносит существенный вклад в программу их подготовки. Важную роль играет методически правильная организация работы в аудитории и вне ее, правильное понимание необходимости самостоятельной работы. Если в бакалавриате преподавателю, главным

образом, принадлежит активная созидательная позиция, а студент чаще всего ведомый, то в магистратуре и докторантуре в ходе выполнения заданий самостоятельной работы магистранты и докторанты должны учиться анализировать задания, учитывать условия, ставить задачи, решать возникающие проблемы, то есть самостоятельная работа превращается в творческий процесс, чему, в немалой степени, способствуют новые информационные технологии. Как показывает опыт, большой интерес для обучающегося представляет решение поставленных задач, когда используются современные пакеты или сам программирует решение той или иной задачи [3, с. 74].

Важную роль играют и сами задания, предлагаемые для выполнения в рамках самостоятельной работы и семинаров. Если студенты-бакалавры должны получить навыки решения макроэкономических задач и готовятся к сдаче экзамена, проводимого в форме тестирования в соответствии с ВОУД, то магистранты и докторанты, как обучающиеся по научно-педагогическому направлению, ориентированы на проведение научных исследований в течение всего срока обучения. Поэтому, представляется целесообразным, чтобы они знакомились со статьями в ведущих научных журналах, индексируемых в Web of Science; на протяжении всего семестра они делают презентации статей или их отдельных разделов, в которых отражаются ключевые положения статьи (раздела), указываются спорные моменты, акцентируется внимание на новизне подхода к исследованию, при необходимости составляется глоссарий. При этом статьи для презентации выбираются таким образом, чтобы показать, как было установлено то или иное теоретическое положение и какие эмпирические подтверждения этого положения уже существуют. Например, после объяснения различных подходов к оценке моделей экономического роста, обучающиеся повторяют по реальным статистическим данным эмпирическое исследование проведенное Robert M. Solow и опубликованное в журнале *European Economic Review* [4]. Такая практика формирует у них навыки исследовательской работы с применением современных теоретических концепций и применяется на протяжении всего семестра. Высокую оценку получают те работы, в которых ставятся проблемные вопросы,

требующие дальнейшего решения в процессе моделирования. Статьи в ведущих реферируемых журналах, также должны составлять основу магистерской и докторской программ, поскольку отражают основные тренды развития современной науки и в большей степени, чем учебники направлены на формирование практических навыков современных экономических исследований.

При выполнении самостоятельных заданий студенты оценивают модели по большому массиву статистических данных, оформляют аналитический отчет и в рамках последнего задания оценивают одну из ранее исследованных моделей по статистическим данным Республики Казахстан, что способствует как более глубокому пониманию процесса макроэкономического моделирования, так и подробному изучению массива статистических данных, отражающих социально-экономическое развитие Республики Казахстан. Обучающиеся после изучения цикла дисциплин по макроэкономике, обладают высоким уровнем знаний и практических навыков к исследованиям и готовы к активной работе в реальном секторе экономики.

Литература

1. Носко В.П. Эконометрика. Книга первая. – М.: Издательский дом “Дело”, 2011. – 672 с.
2. Берденникова Н.Г., Меденцев В.И., Панов Н.И. Организационное и методическое обучение учебного процесса в вузе. – СПб.: Д.А.Р.К., 2006. – 208 с.
3. Robert M. Solow. Technical Change and the Aggregate Production Function. // The Review of Economics and Statistics, Vol. 39, No. 3 (Aug., 1957), pp. 312-320
URL: <http://www.jstor.org/stable/1926047>

Сведения об авторах

Аубакирова Жанар Яхияевна	д.э.н., профессор, КазНУ им. аль-Фараби
Айтбембетова Аида Бегалиевна	д.э.н., доцент, КазНУ им. аль-Фараби
Бейсенбаев Жаксылык Темирболатович	к.э.н., ст. преподаватель, КазНУ им. аль-Фараби
Бейсенбаева Макпал Жаксылыковна	докторант PhD, КазНУ им. аль-Фараби
Бимендиева Лейла Абдрашовна	к.э.н., доцент, КазНУ им. аль-Фараби
Дарибаева Меруерт Жумабаевна	PhD, ст. преподаватель, КазНУ им. аль-Фараби
Ережепов Адиль Ережепович,	к.б.н., доцент, КазНУ им. аль-Фараби
Ережепова Айман Абдикаимовна	к.э.н., ст. преподаватель, КазНУ им. аль-Фараби
Иляшова Гулия Кенжебековна	докторант PhD, КазНУ им. аль-Фараби
Калиева Асем Еремекновна	PhD, ст. преподаватель, КазНУ им. аль-Фараби
Какижанова Толкын Исатаевна	к.э.н., и.о. доцента, КазНУ им. аль-Фараби
Касенова Лейла Галымбековна	Казахский университет экономики, финансов и международной торговли, Астана
Кондыбаева Салтанат Канапияевна	PhD, и.о. доцента, КазНУ им. аль-Фараби
Кулиев Ильяс Унгарович	ст. преподаватель, КазНУ им. аль-Фараби
Нурманова Бикен Зейнулловна	ст. преподаватель, КазНУ им. аль-Фараби
Оспанов Серик Сарсенгалиевич	д.ф.-м.н., профессор, КазНУ им. аль-Фараби
Рахматуллаева Динара Жаксылыковна	PhD, и.о. доцента, КазНУ им. аль-Фараби
Садыханова Гульнара Амангелдиевна	к.э.н., доцент, КазНУ им. аль-Фараби
Садыханова Динара Амангельдиевна	ст. преподаватель, КазНУ им. аль-Фараби
Салибекова Перизат Калмырзақызы	ассистент, КазНУ им. аль-Фараби
Тураров Даурен Рыскулович	к.э.н., ст. преподаватель, КазНУ им. аль-Фараби
Табеев Талгат Пазылбекович	ст. преподаватель, КазНУ им. аль-Фараби
Тулешова Гульнара Булатовна	к.э.н., доцент, ЖГУ им. И. Жансугурова, г. Талдыкорган

Содержание

<i>Аубакирова Ж.Я.</i> Инновации в системе высшего образования	3
<i>Тураров Д.Р.</i> Экономикалық білім беру жүйесіндегі инновациялық мәселелері	10
<i>Табеев Т.П., Тулешова Г.Б.</i> Некоторые особенности образования в условиях инновационного развития национальной экономики	17
<i>Касенова Л. Г., Нурманова Б.З., Какижанова Т.И.</i> Инновациялық білім беру және интерактивті модельдің жүзеге асуы	21
<i>Табеев Т.П.</i> Инновациялық кәсіпкерлікті қалыптастыру және нығайтудың методологиялық аспектілері	26
<i>Аубакирова Ж.Я., Бейсенбаева М.Ж.</i> Высшее образование как фактор повышения качества человеческого капитала Республики Казахстан	31
<i>Ережесов А.Е., Ережесова А.А.</i> Интернационализация высшего образования: опыт и тенденции	38
<i>Кулиев И.О., Иляшова Г.К.</i> Цифрлық экономика жағдайындағы білім беру	47
<i>Садыханова Г.А., Кулиев И.У.</i> Білім берудің электрондық технологиялары білім сапасын және тиімділігін арттырудың құралы ретінде	52
<i>Әубәкірова Ж.Я., Бейсенбаев Ж.Т., Бейсенбаева М.Ж.</i> Қазақстанда жоғары білімді жетілдірудің сапасы	56
<i>Оспанов С.С., Қондыбаева С.К., Қалиева А.Е.</i> Заманауи ЖОО шарттарында болашақ экономистердің кәсіптік құзыреттерін қалыптастыру	65
<i>Айтұғанова З.Ш.</i> Білім беру жүйесін дамыту мүмкіндіктері	69
<i>Бимендиева Л.А.</i> ЖОО мен кәсіпорын арасындағы әріптестік – білікті маман дайындаудың кепілі	75
<i>Садыханова Г.А.</i> Непрерывное образование: зарубежный опыт	81
<i>Айтбембетова А.Б.</i> Социально-экономический анализ роли предпринимательства и предпринимательской функции при преподавании экономических дисциплин	86
<i>Рахматуллаева Д.Ж.</i> Формирование компетентностей студентов при выполнении научно-исследовательской работы	93

<i>Садыханова Д.А., Дарибаева М.Ж.</i> Формирование профессиональных навыков у студентов экономических специальностей: метод междисциплинарных компетенций.....	96
<i>Рахматуллаева Д.Ж., Сәлібекова П.К.</i> Негізгі білім беру бағдарламасы шеңберінде базалық пәндерді оқытудың ерекшелігі.....	101
<i>Какижанова Т.И., Нурманова Б.З.</i> Болашақ кәсіби мамандар дайындау мақсатында «Экономика» мамандығы бойынша білім беру бағдарламаларын жетілдіру мәселелері.....	105
<i>Рахматуллаева Д.Ж., Сәлібекова П.К.</i> Важность и значение преподавания дисциплин из цикла «Макроэкономика» в рамках образовательных программ КазНУ.....	111

Научное издание

МАТЕРИАЛЫ
республиканского учебно-методического
круглого стола-семинара
«АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ВЫСШЕГО
ОБРАЗОВАНИЯ»

ИБ №10625

Подписано в печать 15.03.2017. Формат 60x84/16.

Бумага офсетная. Печать цифровая. Объем 7,5 п.л.

Тираж 20 экз. Заказ №957. Цена договорная.

Издательский дом «Қазақ университеті»

Казахского национального университета имени аль-Фараби.

050040, г. Алматы, пр. аль-Фараби, 71, КазНУ.

Отпечатано в типографии издательского дома «Қазақ университеті».